

A GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK RENDŐRSÉGI KEZELÉSE
Gyakorlati kézikönyv a 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás végrehajtásához

Identitás a jogban

Sorozatszerkesztő: Pap András László

A GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK RENDŐRSÉGI KEZELÉSE

Gyakorlati kézikönyv a 30/2019. (VII. 18.)
ORFK utasítás végrehajtásához

SZERKESZTETTE: Pap András László

HUN REN TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT

L'Harmattan

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont – L'Harmattan Kiadó
Budapest, 2025

A kötet megjelenését *A nemzetiség és etnicitás jogi operacionalizálása* c. 134962 sz. NKFI/OTKA kutatás, valamint az Open Society Fund Prague, az Open Society Foundation Bratislava, a Glropolis és a NIOK Alapítvány *Stronger Roots* programja támogatta.

Lektorálta:

TÓTH JUDIT, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Közjogi Intézet, Alkotmányjogi Tanszék

NAGYGYÓR CSILLA, kiemelt főreferens, rendőrségi tanácsos, rendőr alezredes, Országos
Rendőrfőkapitányság, Bünyügyi Főigazgatóság, Bünyügyi Főosztály, Gyűlölet-bűncselekmény
szakvonalvezető

L'Harmattan France
5-7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: (33) 1 40 46 79 20
Email: diffusion.harmattan@wanadoo.fr

L'Harmattan Italia SRL
Via Degli Artisti 15
10124 Torino
T.: (39) 011 817 13 88 / (39) 348 39 89 198
Email: harmattan.italia@agora.it

© HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2025

© L'Harmattan Kiadó, 2025

© Szerzők, Szerkesztő, 2025

ISBN 978-963-646-409-7
ISSN 3094-2381

A kiadásért felel a L'Harmattan Kiadó igazgatója.

A kiadó kötetei megrendelhetők,
illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16.
Telefon: +(36-70) 554-3177
harmattan.hu

Borítóterv: Kiss Sámson Endre
Nyomdai előkészítés: Csernák Krisztina
Nyomdai kivitelezés: Prime Rate Zrt.
Felelős vezető: Tomcsányi Péter

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ (Szalayné Sándor Erzsébet)	7
---	---

PAP ANDRÁS LÁSZLÓ: Gyűlölet-bűncselekmények az elmélet és a gyakorlat találkozásában. Bevezető és használati utasítás	9
JOVÁNOVICS ESZTER: A jogi környezet	14
DEMETER ÁRON: A szervezetrendszer	28
DEMETER ÁRON: Az előítélet-indikátorok	31
SZONTAGH VERONIKA: A szervezett gyűlöletcsoportok	36
PAP ANDRÁS LÁSZLÓ: Az áldozat / elkövető csoport-hovatartozásának dokumentálása	43
DOMBOS TAMÁS: Tiszteletteljes bánásmód az áldozattal	49
IVÁNY BORBÁLA: Civil és közösségi együttműködés	63
DOMBOS TAMÁS: Statisztikai adatgyűjtés és adatelemzés	77
IVÁNY BORBÁLA: Tevékenység nyomon követése és értékelése	82

MELLÉKLETEK

1. 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról	89
2. Indikátorlista példákkal	97
3. Helyszíni jelentés: iratminta példákkal	106
4. Adatvédelmi útmutató kihallgatásokhoz	109
5. Segédlet sértett (tanú) meghallgatásához	115
6. Feljelentési jegyzőkönyv: iratminta	125
7. Közérthető tájékoztató a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak	129
8. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv: iratminta	133
9. Gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv: iratminta-javaslat	136
10. Vádemelési indítvány: iratminta-javaslat	142
11. Civil kapcsolatok összefoglaló tábla	144
12. Incidens összefoglaló táblázatminta	145
13. Éves jelentés: iratminta	147

A KÖTET SZERZŐI	151
FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM	152

Előszó

Az előítélet-vezérelte emberi magatartás és a gyűlölet-vezérelte cselekmények korunk napi szinten tapasztalt jelenségei: egyre szélesebb körben jelentenek kihívást az inkluzív és sokszínű társadalmi együttélés számára a világ számos pontján, így Európában és Magyarországon is. A média közvetítésével a társadalom széles körben tapasztalhatja a probléma egyik legfontosabb tulajdonságát: a gyűlölet-bűncselekmény ugyanis üzenet-cselekmény. Vagyis nem pusztán azért veszélyes, mert a tettet előítéletek motiválják, hanem azért is, mert az elkövetők cselekményükkel üzenetet küldenek az egyéni áldozaton keresztül az érintett közösségek számára, célzottan társadalmi nyugtalanságot keltve. Erre tekintettel az államtól és a társadalomtól a jelenséggel szembeni megkülönböztetett figyelem, a hatékony fellépés és a komplex megközelítés egyaránt elvárható: jogalkotással, jogalkalmazással, de prevencióval és társadalmi szemléletformálással is. Az érintettek igazságszolgáltatásba, így az államba vetett bizalma pedig kiemelten és közvetlenül összefüggésben áll a kialakult helyzetre elsőként érdemben reagáló, majd a nyomozás során eljáró rendőrség fellépésének következetességével és minőségével.

Egyetemi oktatóként és nemzetiségi ombudsmanhelyettesként egyaránt igyekeztem külön figyelemmel kísérni a gyűlöletbeszéddel, gyűlölet-bűncselekményekkel, illetve az egyéb előítélet motiválta cselekményekkel kapcsolatos hazai és nemzetközi jogalkotói tevékenységet, valamint a jogalkalmazói gyakorlatot és a kapcsolódó társadalmi folyamatokat. Összességében elmondható, hogy a hazai szabályozás illeszkedik az európai jogi hagyományokba és a komplex jogfejlesztés eredményeként megfelel a hazai alkotmányossági és büntetőjogi követelményeknek is. A jogalkalmazás során jelentkező problémák jellemzően az egyedi esetek minősítése és nyomozása keretében merülnek fel, ám az egyedi visszasságok sokszor mintázatokot képeznek, ezzel pedig rávilágítanak az intézményes diszkrimináció, illetve a jogalkotói és jogalkalmazói populizmus egyes formáira, valamint a társadalmi párbeszéd hiányosságaira.

Az illetékes hatóságok hatékony fellépésének kialakításán túl a végső cél a szélsőséges eszmék társadalmi elutasításának kialakítása, méghozzá következetes, emberi jogi szempontú és a szolidaritáson alapuló szemlélet megteremtése révén. A sztereotip, előítéletes megközelítéseket, a csoportközi ellentétek csökkentését célul tűző emberi jogi oktatás, toleranciára nevelés, a jövő nemzedék szemléletének tudatos formálása napjainkban alapkövetelmény. E körben a közszereplők felelőssége is rendkívül nagy, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez, de a negatív tendenciák felerősödéséhez is.

A gyűlölet motiválta cselekmények kezelésének fontossága nemcsak az áldozatok, illetve az áldozati csoportok megvédésének szükségességéből fakad, hanem annak megerősítése céljából is, hogy az emberi jogok és a jogszabályok valóban minden egyes emberre nézve egyenlő mértékben érvényesek legyenek. Így esély lehet arra, hogy a demokratikus értékek a gyakorlatban is érvényesüljenek: a társadalmi béke és köznyugalom megteremtésének elengedhetetlen feltétele a kirekesztéssel és a diszkriminációval szembeni következetes fellépés.

A gyűlöletmotivummal elkövetett cselekmények monitorozása során kiemelten fontos szerepet tölt be a 2012-ben életre hívott Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport, amelynek tagszervezetei és egyéni szakértői sikeresen ötvözték az elméleti és gyakorlati tudásból fakadó szakmai tekintélyt, a partneri kapcsolattartásból eredő szinergiákat és a jogsegélyszolgálati tapasztalatokat. A koordinált működés multiplikáló hatását bizonyítja, hogy a munkacsoport koncentrált hatékonysággal vesz részt a jogalkotás, a jogalkalmazás, a (tovább) képzések és a nemzetközi projektek, valamint a társadalmi szemléletformálás területén is. A gyűlölet-bűncselekmények áldozataival való professzionális rendőrségi bánásmód elsajátításához és gyakorlati megvalósításához kiváló tartalmi és módszertani támpontot és segítséget nyújt a jelen Kézikönyv.

Jó olvasást és eredményes használatot kívánok hozzá!

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
az alapvető jogok biztosa Magyarországon élő nemzetiségek jogainak
védelmét ellátó helyettese

Pap András László

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK AZ ELMÉLET ÉS A GYAKORLAT TALÁLKOZÁSÁBAN. BEVEZETŐ ÉS HASZNÁLATI UTASÍTÁS

Ez a Kézikönyv az elmélet és a gyakorlat találkozásának kiemelkedő példája. A könyvformátumú megjelenést a nemzeti és etnikai hovatartozás jogi meghatározásának megoldásait vizsgáló, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott tudományos kutatás tette lehetővé. Ugyanakkor ez egy olyan Kézikönyv, amelyet szerzői, akik a többségében gyakorló szakemberek – praktizáló ügyvédek, civil szervezetek munkatársai –, ugyancsak a gyakorlatban dolgozó rendőrök számára készítettek egy specifikus jogforrás, a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás (ORFK utasítás) alkalmazásához.

Egyfelől tehát az a célja a tágabb alkotmányos és nemzetközi jogi környezet bemutatása, és hogy az esetjog értelmezése mellett praktikus kérdésekben is segítse a jogalkalmazó munkáját. Másrészt a tudományos közösség számára is rá tud mutatni például a nemzeti vagy etnikai hovatartozás meghatározásának gyakorlati dilemmáira és az optimális megoldásokra a tekintetben, hogy például mikor kell az érintettek személyes identitásvállalására, mikor a külvilág percepciójára, mikor pedig „objektív” jellemzőkre, vagy helyettesítő információkra, proxikra, indikátorokra, netán a közösség képviselőinek nyilatkozataira támaszkodni.¹

A Kézikönyv fontosságát az is bizonyítja, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) – elmarasztaló ítéleteiben több esetben is felhívta a magyar jogalkalmazó figyelmét a rasszista indíték megfelelő vizsgálatára.

¹ Bővebben lásd pl. Pap András László (2023): Kik és mik a romák? Klasszifikációs és identifikációs nehézségek és tévelygések. *Glossa Iuridica* 10(4):. 31–65; Pap, András L. (2021): Conceptualizing and Operationalizing Identity, Race, Ethnicity, and Nationality by Law: An Introduction. *Nationalities Papers* 49(2): 213–220.

A szerzők a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport² tagjai. A Munkacsoportot 2012-ben hozták létre magyarországi civil szervezetek, hogy közösen dolgozzanak a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés érdekében. A Munkacsoport munkájába azóta a területen jártas egyéni szakértők is bekapcsolódtak. A gyűlölet-bűncselekmények visszaszorítása érdekében a Munkacsoport többféle tevékenységet végez: bátorítás, jogi képviselő és tanácsadás formájában is támogatja az áldozatokat jogi eljárások megindításában; szerepet vállal a gyűlölet-bűncselekményekkel szemben elutasító társadalmi közeg kialakításában; valamint, és ez a kötet is ennek keretében készült, elősegíti a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb állami fellépés jogszabályi és intézményi feltételeinek megteremtését.

A Munkacsoport rendszeresen tart képzéseket rendőrök, ügyészek, bírák, ügyvédek és aktivisták számára, véleményez jogszabályokat, tagjai kutatásokat végeznek, tanulmányokat készítenek, előadásokat tartanak, konferenciákat szerveznek a gyűlölet-bűncselekmények jelenségéről és annak jobb kezeléséről. A Munkacsoport igyekezete szerint jó szakmai kapcsolatokat ápol a területen dolgozó más civil szervezetekkel, a rendőrséggel, az ügyészséggel és a minisztériumokkal, valamint az állami jogvédő intézményekkel. A Munkacsoport érdekérvényesítési tevékenységének eredményeként a hatályos Büntető Törvénykönyv (Btk.) gyűlöletbeszédre és gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó rendelkezései immár nevesítetten védik a szexuális irányultság, nemi identitás és fogyatékosság szerinti csoportokat, és a törvény továbbra is bünteti a közösség tagja elleni erőszak előkészületét. A Munkacsoport instrumentális szerepet játszott a Kézikönyvben tárgyalt indikátorlistának a rendőrségi szakvonal általi elfogadásában, valamint az ORFK utasítás kiadásában.

A Munkacsoport emellett többek között elkészítette a közösség tagja elleni erőszak tényállásának részletes magyarázatát,³ magyar nyelven is elérhetővé tette a Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) nyomozati iránymutatását,⁴ és bemutatta az EJEB joggyakorlatát a gyűlölet-bűncselekmények kap-

² Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport. <https://www.gyuloletellen.hu/>

³ Átöl Dorottya – Dombos Tamás – Jovánovics Eszter – M. Tóth Balázs – Pap András László – Udvari Márton (2023): Közösség tagja elleni erőszak – Alternatív kommentár. *Fundamentum* (4): 79–92.

⁴ Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) (2013): *A gyűlölet-bűncselekmények kezelése: rendőri irányelvek a nyomozáshoz és a megelőzéshez*. Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport. <https://tinyurl.com/55pjv72s>

csán folytatott büntetőeljárások tárgyában.⁵ A Munkacsoport rendszeresen küld jelzést esetekről a szakvonal számára⁶ és az Országos Rendőr-főkapitányság gyűlölet-bűncselekmény szakvonal-vezetőjével rendszeresen végez esettanulmányozást, és többek között ennek, valamint a Munkacsoport nyilvános megszólalásainak hatására a bűnüldöző szervek több konkrét ügyben felülvizsgálták a jogi minősítést és végeztek további eljárási cselekményeket.

A kötet felépítése a következő:

- Jelen *I. fejezet* a használati útmutató.
- A *II. fejezet* a jogi környezet általános bemutatását nyújtja, bemutatja a gyűlölet-bűncselekmény fogalmát és az abba tartozó büntetőjogi tényállásokat, valamint a bűnmegelőzés, áldozatsegítés és jelentéstételi kötelezettség vonatkozásában releváns rendőrségi normákat.
- A *III. fejezet* a gyűlölet-motivált incidensek megelőzése, felderítése és kezelése területén aktív rendőri szervezetrendszer tekintetét, kiemelten az országos szakvonalvezető, a területi szakvonaltartók és a helyi rendőrkapitánysági mentorok szerepét, feladat- és hatáskörét.
- A *IV. fejezet* bemutatja az előítéletes indíték esetleges jelenlétének feltárásában használandó, a helyszíni intézkedésről készült rendőri jelentésben rögzítendő és a büntetőeljárás során vizsgálandó előítélet-indikátorokat, azokat az objektív tényeket vagy körülményeket, amelyekből arra következtethetünk, hogy az elkövető vagy elkövetők előítéletes indítékből cselekedtek.
- Az *V. fejezet* az ORFK utasítás 8. pontjában előítélet-indikátorként meghatározott szervezett gyűlöletcsoportokkal foglalkozik, a legismertebb hazai csoportok áttekintését is nyújtva.
- A *VI. fejezet* tárgya az érzékeny adatkezelés,⁷ azaz hogy rákérdezhet-e a rendőr a sértett etnikai hovatartozására vagy szexuális irányultságára, továbbá az erre vonatkozó nyilatkozatok bekerülhetnek-e a jegyzőkönyvbe. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, valamint az ORFK utasítás egyértelmű a kérdésben: igen, sőt, ennél többet is tehet, illetve kell tennie! „Az eljárás során a különleges személyes adata vonatkozó kérdés az eljárásban érintetteknek feltehető, és az arra adott válasz jegyzőkönyvvezethető.” Hivatkozva az IACP

⁵ Ivány Borbála – Jovánovics Eszter – Kirs Eszter (2016): *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata a gyűlölet-bűncselekmények kapcsán folytatott büntetőeljárások tárgyában*. Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport. <https://tinyurl.com/yc3y2b4j>

⁶ A szakvonalról lásd a III. fejezetet.

⁷ A fogalom ismertetését lásd a VI. fejezetben.

- útmutatójára, a fejezet mindemellett hangsúlyozza a kényes kérdéseket érintő kommunikáció fontosságát.
- Ehhez kapcsolódóan a *VII. fejezet* az áldozatokkal történő tiszteletteljes bánásmód és a nyugodt, objektív és a szakszerűség keretein belül az áldozatot támogató kommunikáció, valamint a másodlagos viktimizáció⁸ megelőzésének szükségességét járja körül, amely feltétele a rendőrségbe vetett bizalom kiépítésének, az együttműködő állampolgári hozzáállás fenntartásának és ezáltal a hatékony büntetőeljárás lefolytatásának. A fejezet kitér a kulturális kompetenciák fontosságára, a sérülékeny csoportok megismerésének, az áldozathibáztatás elkerülésének, az előítéletek kezelésének és az áldozati szükségletek ismeretének szükségességére, különösen a különleges bánásmódot igénylő sértettek esetében.
 - A *VIII. fejezet* a civil és közösségi együttműködés jelentőségét, az ORFK utasításban foglalt, ehhez kapcsolódó kötelezettségek körét, a közösségi szervezetekkel és érintettekkel való jó együttműködés formáit, az együttműködés konkrét területeit és eszközeit taglalja.
 - A *IX. fejezet* az adatgyűjtés- és elemzés kérdését járja körül, rámutatva, hogy a gyűlölet-bűncselekmények számára, jellemzőire vonatkozó adatok szisztematikus gyűjtése és elemzése elengedhetetlen a probléma valódi súlyának megértéséhez, és a bűncselekményi szintet el nem érő gyűlöletjelenségekre vonatkozó adatok gyűjtése is segíthet a probléma korai felismerésében, a bűncselekménnyé eszkalálódás megelőzésében. A fejezet utal a 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet adatgyűjtési előírásaira, valamint az ORFK utasításában előírt a médiamegjelenésekre, illetve a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységére vonatkozó adatgyűjtési és jelentéstételi kötelezettségekre. A fejezet külön tárgyalja az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészeti Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatrögzítési sajátosságait, valamint az adatelemzés során a Vádképviselési Informatikai Rendszer (VIR), a bírósági statisztikai rendszer (BIIR-O), továbbá az áldozatkutatási statisztikai felhasználásának lehetőségét és szükségességét.
 - A *X. fejezet* a rendőri tevékenység nyomon követését és értékelését tárgyalja, a mentor és a szakvonaltartó számára gyakorlati tanácsokat és lépéseket fogalmazva meg.

⁸ A fogalom ismertetését lásd a VII. fejezetben.

A kézikönyv több mellékletet is tartalmaz: a 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás mellett egy konkrét példákkal ellátott indikátorlistát; helyszíni jelentésmintát példákkal; egy, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) által jóváhagyott útmutatót a gyűlölet-bűncselekmények sértettjeinek és tanúinak kihallgatásához; segédletet a sértett és a tanú meghallgatásához; feljelentési jegyzőkönyvmintát; az áldozatsegítésről szóló közérthető tájékoztatás-mintát; tanú-, és gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv-mintát; vádemelési indítványmintát; civil kapcsolati összefoglaló táblázatmintát; incidens összefoglaló táblázatmintát; és éves jelentésmintát. A melléklet javaslatokkal szolgál a jogalkalmazás fejlesztéséhez, és ehhez a kötet végén szereplő olvasmánylista további segítséget nyújt.

A szerzők meggyőződése, hogy a Kézikönyv a gyakorlatban és a jogtudomány számára is hasznos lesz.

A Kézikönyv lezárásának időpontja 2025. április 10.

Jovánovics Eszter

A JOGI KÖRNYEZET

1. A gyűlölet-bűncselekmény fogalma és az abba tartozó büntetőjogi tényállások

Gyűlölet-bűncselekmény legegyszerűbb megfogalmazásban minden olyan bűncselekmény, amelyet az elkövető az áldozat védett tulajdonságával összefüggő előítéletes indítékkal követ el.

Az országos rendőrfőkapitány 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítása meghatározza a gyűlölet-bűncselekmény definícióját és az ide tartozó konkrét tényállásokat [I. fejezet, Általános Rendelkezések, 2. c) pont]:

gyűlölet-bűncselekmény: a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, a közösség tagja elleni erőszak, a közösség elleni uszítás, a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása, nemzeti jelkép megsértése, önkényuralmi jelkép használata, továbbá minden olyan személy vagy vagyon elleni bűncselekmény, ahol a bűncselekmény áldozatának, helyszínének vagy tárgyának kiválasztása mögött az áldozat, a helyszín vagy a tárgy meghatározott csoporthoz való vélt vagy valós tartozása, e csoporthoz fűződő kapcsolata vagy e csoport számára nyújtott támogatása áll, amely a csoport bármely olyan tulajdonságán alapul, amelyben a csoport tagjai osztoznak, így a tagok vélt vagy valós faji hovatartozása, nemzeti vagy etnikai származása, nyelve, bőrszíne, vallása, neme, nemi identitása, kora, értelmi vagy testi fogyatékonysága, szexuális irányultsága vagy más hasonló tulajdonsága.

A gyűlölet-bűncselekményeket általában sérülékeny kisebbségekhez tartozó személyek – Magyarországon például romák, színesbőrűek, külföldiek, melegek, zsidók – ellen követik el. Ezeket a csoportokat a jogi szakirodalomban „védett csoportoknak” is nevezik. Azt a tulajdonságot pedig, ami ezeket a csoportokat összeköti (etnikai/nemzetiségi hovatartozás, szexuális irányultság vagy nemi identitás, vallási hovatartozás stb.), „védett tulajdonságoknak” nevezzük.

Fontos hangsúlyozni, hogy gyűlölet-bűncselekmény akkor is megvalósul, ha az áldozat valójában nem rendelkezik védett tulajdonsággal, de az elkövető

mégis ezt gondolja róla. Az ORFK utasítás 3. pontja értelmében a rendőr eljárása során valamennyi bűncselekmény esetén köteles mérlegelni az előítéletes indíték esetleges jelenlétét. Ha a bűncselekménnyel összefüggésben előítéletes gyanúja merül fel, úgy a nyomozó hatóságnak a tényállás felderítése során figyelmet kell fordítania az előítéletes indíték tisztázására.

Az országos rendőrfőkapitány utasítását a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény „normatív utasítás” elnevezéssel az úgynevezett „közjogi szervezetszabályozó eszközök” között helyezi el (ezeket korábban az „állami irányítás egyéb jogi eszközei” néven illette a törvény), amely a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény megfogalmazásában „az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv számára” irányadó; a rendőrség normaalkotási szabályzatáról szóló 23/2006. (XII. 29.) ORFK utasítás értelmében a „Rendőrség szervei számára kötelező tartalmú normatív rendelkezés, ami a Rendőrség szervezetére, tevékenységére vonatkozó előírások, illetve a személyi állomány egészét vagy jelentős részét érintő feladat(ok) meghatározására szolgál.” A jogforrás címzettjei tehát a rendőrök (és nem az állampolgárok), és nem írhat át vagy csökkenthet meglévő jogi garanciákat.

1.1. Közösség tagja elleni erőszak – Btk. 216. §

A leggyakrabban megvalósuló gyűlölet-bűncselekmény a közösség tagja elleni erőszak, amely tényállás specialitása, hogy *önálló tényállási elem az elkövető előítéletes indítéka az áldozat védett tulajdonsága vonatkozásában.*

A tényállás értelmében *védett tulajdonságok*: nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz tartozás, fogyatékoság, nemi identitás, szexuális irányultság, és más, a személyiség lényegi vonását jelentő tulajdonság (a lista tehát nem zárt, azt a jogalkalmazó bővítheti).

Fontos pontosítani, hogy milyen közösségeket véd és melyeket nem véd a törvény. A Legfelsőbb Bíróság¹ elvi élel fejtette ki, hogy az eszmerendszer közösségére alapozottan szervezett csoport – egyesület, mozgalom stb. – tagja csak akkor élvezhet kiemelt büntetőjogi védelmet, ha a szervezet az alaptörvényben rögzített elveket tiszteletben tartva, törvényes keretek között fejti ki tevékenységét. A nemzeti, etnikai, faji, vallási vagy egyéb lakossági csoport ellen irányuló célból létrehozott és a törvényi előírásokkal nyilvánvalóan szembe helyezkedő szerveződés tagjait értelemszerűen a büntetőjog sem védi fokozottan, hiszen ebben az

¹ LB-H-BJ-2011-106.

esetben a jogrend egységének elve szenvedne súlyos sérelmet. Tehát, ha egy náci vernek azért, mert náci (a náci eszmerendszere miatt, vagy mert ahhoz a közösséghez tartozik), akkor az nem a közösség tagja elleni erőszak.

A közösség tagja elleni erőszak *többféle elkövetési magatartással* is megvalósítható.

1.1.1. Garázda gyűlölet-bűncselekmény

Btk. 216. § (1) Aki más valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyaté-kossága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt olyan, kihívóan közösség-ellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A Btk. 216. § (1) bekezdés szerinti vétség valójában a *garázdaság speciális alakzata*. A bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges erőszakos magatartás tanúsítása, viszont a bűncselekményt a felsorolt védett tulajdonságokkal összefüggő *előítéletes indítékkal* követi el a tettes.

Mikor kihívóan közösségellenes a magatartás?

A tényállás elkövetési magatartása a kihívóan közösségellenes magatartás tanúsítása. A törvény miniszteri indokolása szerint „a kihívó közösségellenesség a közösségi együttélés szabályainak nyílt semmibe vételét jelenti”. A Kúria jogelődje, a Legfelsőbb Bíróság jogértelmezése szerint kihívóan közösségellenes annak a magatartása, aki „másokat semmibe vevő, tudatosan antiszociális magatartást tanúsít”.² A magatartásnak tehát hangsúlyosan *közösségellenesnek kell lennie, a társadalmi együttélés normáival való tudatos, nyílt szembehelyezkedést* kell, hogy megvalósítson. Fontos megjegyezni, hogy a dehumanizálás (például a sértett emberi mivoltának kétségbe vonása, így az állathoz, hulladékhoz hasonlítás mindenféle formája) is lehet kihívóan közösségellenes.

Mikor alkalmas riadalom keltésére a magatartás?

A kihívóan közösségellenes magatartásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen. A garázdaság bűncselekmény kapcsán kialakult joggyakorlat értelmében alkalmas a riadalomkeltésre a magatartás, ha azt mások – itt az adott közösség tagjai – elméletileg észlelhetik, még akkor

² EBH 2007. 1589. számú elvi bírósági határozat.

is, ha ténylegesen nem észlelik, de a mások (az adott csoport tagjai) általi észlelés lehetősége fennáll, vagyis reálisan számítani lehet az adott csoport tagjainak megjelenésére a cselekmény helyszínén (például egy cigánytelepen,³ vagy egy zsinagóga közelében stb.).

Hol valósulhat meg a kihívóan közösségellenes magatartás?

A kihívó közösségellenesség megállapításának szintén nem akadálya, ha a cselekményt valójában senki nem észleli. Megállapítható a kihívó közösségellenesség akkor is, ha a cselekmény például egy olyan udvarban valósul meg, amelyre nyíló lakásokban – de nem az udvaron – az adott csoport tagjai tartózkodnak az elkövetés idején. A cselekmény *nem csak közterületen* valósulhat meg.

Ha a cselekményt az utcán követik el, akkor mindig fennáll a riadalomkeltésre való alkalmasság, és a kihívó közösségellenesség megállapításához szükséges (az adott csoport tagjai általi) észlelés lehetősége, ha ott az adott csoport tagjainak megjelenésére reálisan számítani lehet. Ez attól független, hogy az észlelésre ténylegesen sor kerül-e, hiszen a riadalom tényleges bekövetkezése nem szükséges a tényállás megvalósulásához, ugyanis nem eredmény-bűncselekményről van szó.

Megvalósulhat a Btk. 216. § (1) bekezdés szerinti tényállás, ha például szélsőséges szimbólumokat viselő, egyenruhába öltözött emberek katonai alakzatban masíroznak a romák által lakott utcákban, és megfélemlítő szlogeneket skandálnak.

Dolog ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmény

A közösség tagja elleni erőszak (1) bekezdése szerinti garázda tényállás *dolog ellen is megvalósítható*. A törvény miniszteri indokolása szerint „a kihívóan közösségellenes magatartás tanúsításával megvalósítható bűncselekmény esetén nem szükséges, hogy az elkövető az ilyen magatartást a csoport tagja ellen tanúsítsa, elegendő, ha az dolog ellen irányul.” A garázda tényállás megvalósulásához továbbá *nem szükséges, hogy a magatartásnak legyen konkrét sértettje, vagy hogy konkrét személy ellen irányuljon*.

Ennek megfelelően egy ablak kövel bedobása vagy egy emlékmű megrongálása is közösség tagja elleni erőszaknak minősülhet a Btk. 216. § (1) szerint, amennyiben az elkövető előítéletes indítéka bizonyítható, és a riadalomkeltés lehetősége az adott csoport tagjai tekintetében fennáll.

³ A Kézikönyv egyaránt használja korábbi jogszabályokban bevett „cigány” és az újabb jogalkotásban alkalmazott, progresszívebb „roma” kifejezést.

1.1.2. Előítéletes bántalmazás, kényszerítés

Btk. 216. § (2) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen foglalkozása, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt bántalmaz, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A Btk. 216. § (2) bekezdés szerinti tényállás elkövetési magatartásai a bántalmazás, és az erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerítés valaminek a megtételére, meg nem tételére, illetve eltűrésére.

Mi számít bántalmazásnak?

A bántalmazás olyan személy elleni erőszakos cselekmény, amely a testet érinti (például ütés, rúgás, lökés, megfogás, leöntés, leköpés). Megállapításához nem szükséges testi sérülés, egészségkárosodás (sőt, ezek bekövetkezte esetén halmozat megállapítása indokolt), a legkisebb mértékű személy elleni erőszakkal is megvalósítható a tényállás.

Gyűlölet-bűncselekmény kényszerítéssel

A Btk. 216. § (2) bekezdés szerinti tényállás megvalósítható valaminek a megtételére, meg nem tételére vagy eltűrésére történő kényszerítéssel is, ami az egyén cselekvési szabadságának bármilyen korlátozását jelenti. A kényszerítésnek erőszakkal vagy fenyegetéssel kell megvalósulnia.

Mi minősül fenyegetéssel kényszerítésnek?

A Btk. az értelmező rendelkezések között [459. § (1) 7. pont] meghatározza a fenyegetés fogalmát. A közösség tagja elleni erőszak tényállásszerűségéhez a Btk. nem kíván meg minősített (az élet, testi épség ellen irányuló közvetlen) fenyegetést, hanem az egyszerű fenyegetés is tényállásszerű.

Ha szélsőségesek jelennek meg egy védett csoport rendezvényén, és az oda érkezőket megfenyegetik azzal, hogy „jobb lesz nem bemenniük a rendezvényre, mert ott baj lesz”, és a részt venni szándékozók a ráhatás miatt úgy döntenek, hogy hazamennek, akkor a gyűlölet-bűncselekmény kényszerítéses alakzata valósul meg.

Mi minősül erőszakkal kényszerítésnek?

Az erőszak *mind személy, mind dolog ellen* irányulhat. A Btk. 459. § (1) 4. pontja értelmében erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt *támadó jellegű fizikai ráhatás*, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására. A dolog elleni erőszakkal elkövetett közösség tagja elleni erőszak akkor minősül a Btk. 459. § (2) bekezdés szerinti tényállásnak, ha az *fenyegetéssel kényszerítést valósít meg*. Más esetben a dolog elleni erőszakkal történő elkövetés a Btk. 459. § (1) bekezdés szerint garázdasággal elkövetett közösség tagja elleni erőszakkal minősülhet.

A tényállási elemek – az előítéletes indítékot leszámítva – megegyeznek a kényszerítés tényállásával (Btk. 195. §) azzal a további különbséggel, hogy utóbbi eredmény-bűncselekmény: a kényszerítés megvalósulásához jelentős érdeksérelem okozását is megköveteli a jogalkotó, amíg ez a közösség tagja elleni erőszak Btk. 459. § (2) bekezdése esetében nem tényállási elem.

1.1.3. A közösség tagja elleni erőszak minősített esetei

Btk. 216. § (3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a közösség tagja elleni erőszakot

- a) fegyveresen,*
- b) felfegyverkezve,*
- c) jelentős érdekséreelmet okozva,*
- d) a sértett sanyargatásával,*
- e) csoportosan vagy*
- f) bűnszövetségben követik el.*

A gyűlölet-bűncselekmények minősített eseteit is meghatározza a törvény. Ezeket az általános értelmezés szerint kell alkalmazni.

1.1.4. A közösség tagja elleni erőszak előkészülete is bűncselekmény

Btk. 216. § (4) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A Btk. 216. § (4) bekezdés értelmében a közösség tagja elleni erőszak *előkészülete* is büntetendő.

Az ügyészség szerint⁴ közösség tagja elleni erőszak előkészülete valósult meg, amikor 2012. június 24-én a deres.tv szélsőjobboldali hírportál *Indul a vadászszезon! Egy helyen a buzilimpia szervezőinek névsora, hamarosan a köcsögök szálláshelyei* címmel tett közzé cikket. Az írás 31 személy nevét és Facebookról letöltött képét tartalmazta, a szerzők szerint ők a rendezvény szervezői. A cikk szerint „minden erőnkkel, a lehetséges eszközökkel a lehető legnagyobb mértékű ellenállást kell tanúsítanunk”, a portál saját bevallása szerint azzal a céllal tette közzé a listát, hogy segítse a „buzivadászokat”. Másnap közzétették azon szállók listáját is, ahol a résztvevők megszállnak; a résztvevőkre „levadászandó vadakként” utaltak. Az ügyészség szerint az erőszakos cselekményre történő felhívás az egyes „célszemélyekről” történő adatközléssel, mint az elkövetést könnyítő feltételek biztosítása, alkalmas a közösség tagja elleni erőszak előkészülete vétségének a megállapítására.

Vannak olyan bűncselekményi tényállások, amelyeknek nem eleme az előítélet indíték, az ORFK utasítás mégis a gyűlölet-bűncselekmények körébe sorolja ezeket, hiszen ezeket a bűncselekményeket jellegüknél fogva jellemzően előítélet indítékkal követik el.

1.2. Község elleni uszítás – Btk. 332. §

Btk. 332. § Aki nagy nyilvánosság előtt

- a) a magyar nemzet ellen,*
- b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport, illetve annak tagja ellen, vagy*
- c) a lakosság egyes csoportjai, illetve azok tagjai ellen – különösen fogyatékoságra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel – erőszakra vagy gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

Az uszítás tényállása ugyanazokat a tulajdonságokat védi, mint a közösség tagja elleni erőszak tényállása. Az uszítás is jellemzően kisebbségi csoportokkal vagy tagjaikkal szemben valósul meg. Az uszítás csak *nagy nyilvánosság előtt*, jellemzően szóban (például tüntetésen mondott beszéddel), vagy írásban (például az interneten) valósul meg.

Az uszítás kétféle elkövetési magatartással valósítható meg: erőszakra uszítással vagy gyűlöletre uszítással.

⁴ Budapesti XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B.8027/2012/ 2012/3-I.

Erőszakra uszítás esetén az erőszak közvetlen és nyilvánvaló veszélye áll fenn az uszító beszéd/írás következtében.

Legtipikusabb esetben egy cigányellenes tüntetésen, amelyet a cigányok lakta terület közelében tartanak, tüzes hangú, szélsőséges, durva megfogalmazású rasszista megnyilvánulásokkal tűzdelt szónoklatokkal lehet megvalósítani. De nem kizárt az interneten megvalósuló uszítás sem, ha például az elkövetők arra buzdítanak szélsőséges, homofób oldalakon, hogy a Budapest Pride-on vonulókat támadják meg.

A gyűlölet a Btk. indokolása szerint kettős természetű: egyrészt fellobbanó heves indulati állapotot, másrészt tartós érzelmi beidegződést is jelenthet; mindkét esetben határozott és tudatos érzelemről van szó. A törvény szerinti gyűlöletre uszítás – amely a hatályos szabályozás alkotmánybírói és jogalkalmazói értelmezéséhez képest előrehozott büntetőjogi védelemnek tekinthető – tehát nem jelenti egyértelműen az erőszak közvetlen veszélyét, illetve az erőszakos jellegű konkrét sérelem reális lehetőségét, ez utóbbit a törvény az „erőszakra uszít” fordulattal fedi le. Tehát, a tényállás megvalósulásához a 2016-os módosítás óta nem szükséges az erőszak közvetlen veszélye, hiszen gyűlöletre uszítással is megvalósul a bűncselekmény, de ennek még nincs kialakult joggyakorlata.

1.3. A nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása – Btk. 333. §

Btk. 333. § Aki nagy nyilvánosság előtt a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek által elkövetett népirtás vagy más, emberiség elleni cselekmények tényét tagadja, kétségbe vonja, jelentéktelen színben tünteti fel, vagy azokat igazolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A hétköznapi nevén holokauszttagadás elnevezésű bűncselekmény szintén csak nagy nyilvánosság előtt követhető el, jellemzően írásban vagy szóban. Az elkövetési magatartások változatosak: a tényállásban meghatározott népirtások, emberiség elleni cselekmények tényének nemcsak a tagadása, hanem kétségbe vonása, jelentéktelen színben feltüntetése vagy az igazolásukra való törekvés is kimeríti a büntetett.

1.4. Nemzeti jelkép megsértése – Btk. 334. §

Btk. 334. § Aki nagy nyilvánosság előtt Magyarország himnuszát, zászlaját, címerét vagy a Szent Koronát sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, illetve azokat más módon meggyalázza, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Bár a gyűlölet-bűncselekményeket tipikusan egy adott országon belüli kisebbségekkel szemben követik el, természetesen előfordulhat, hogy Magyarországon a magyar nemzeti jelképeket előítéletes indítékkal meggyalázzák. A meggyalázás sokféleképpen történhet, ebből egy tipikus magatartást emel ki a tényállás: a sértő vagy lealacsonyító kifejezés használatát. Ez a vétség is csak nagy nyilvánosság előtt követhető el.

1.5. Önkényuralmi jelkép használata – Btk. 335. §

Btk. 335. § Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon

a) terjeszt,

b) nagy nyilvánosság előtt használ, vagy

c) közszemlére tesz,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő.

A tényállásban meghatározott önkényuralmi jelképek használata (terjesztése, nagy nyilvánosság előtti használata vagy közszemlére tétele) csak akkor valósít meg bűncselekményt, ha ez a magatartás köznyugalom megzavarására alkalmas. Tehát például oktatási célú használattal nem valósítható meg a bűncselekmény.

Bizonyos bűncselekmények esetében (például emberölés [Btk. 160. §], súlyos testi sértés [Btk. 164. §]), ha az elkövető a cselekményt az áldozat védett tulajdonsága miatt követte el, az *aljas indokból elkövetés minősített esetét* kell megállapítani. További bűncselekmények esetében (például zaklatás [Btk. 222. §]), az előítéletes indítékokat *súlyosító körülményként* (BK 56/2007) kell figyelembe venni.

2. Speciális eljárási szabályok

2.1. Hatáskör

A közösség tagja elleni erőszak és a közösség elleni uszítás nyomozása főszabály szerint a vármegyei rendőr-főkapitányság hatáskörébe tartozik. Az emberölés és az életveszélyt vagy halált okozó testi sértés nyomozása is főszabály szerint a vármegyei rendőrkapitányság hatásköre.

2.2. Különleges bánásmód

A Büntetőeljárásról szóló törvény (Be.) rendelkezik a sértettnek vagy tanúnak történő különleges bánásmód biztosításáról.

*Be. 81. § (1) szerint a természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező **bűncselekmény jellege** és körülményei alapján*

- a) a megértésben, a megértetésben,*
- b) az e törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, vagy*
- c) a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott.*

Az ORFK utasítás 11. d) pontja szerint a büntetőeljárás során a rendőr kiemelt hangsúllyal vizsgálja az áldozat különleges bánásmódra való igényét.

E két szabály összeolvasásából következik, hogy **gyűlölet-bűncselekmény áldozatai esetén kiemelt figyelemmel kell vizsgálni a különleges bánásmódra való igényt.**

Be. 81. § (3) a nyomozó hatóság

- a) az érintett személlyel történő kapcsolatba kerüléstől kezdődően hivatalból, vagy az érintett indítványára **vizsgálja**, hogy különleges bánásmódot igénylő személynek minősül-e,*
- b) a különleges bánásmód megállapításáról jogszabályban meghatározottak szerinti **egyéni értékelés alapján dönt,***
- c) az érintett **személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését és kíméletét, illetve védelmét biztosító intézkedéseket alkalmazhat,** amelyekről az érintett személy indítványára vagy hivatalból dönt,*

*d) elrendelheti, hogy a különleges bánásmód megállapításának kezdeményezésével és vizsgálatával kapcsolatos **ügyiratokat zártan kezeljék.***

Az egyéni értékelés során a 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 1. melléklet 3.2.1-nél kell feltüntetni, ha a cselekmény „jelentős megrázkódtatást jelentett”.

A különleges bánásmódra, egyéni értékelésre vonatkozó rendelkezések az európai unió áldozatvédelmi irányelvét (2012/29/EU irányelv) ültetik át, amely ebben a kontextusban [22. cikk (3)] kifejezetten nevesíti a gyűlölet-bűncselekményeket:

*2012/29/EU irányelv 22. cikk (3): Az egyéni értékelés keretében **különös figyelmet kell fordítani azon áldozatokra, akik a bűncselekmény súlya folytán jelentős sérelmet szenvedtek; azon áldozatokra, ahol az őket érintő bűncselekményt előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékkal követték el, és amely különösen személyes jellemzőikhez köthető; azon áldozatokra, akik az elkövetőhöz fűződő kapcsolatuk vagy a tőle való függőségük okán különösen veszélyeztetettek. Ezzel összefüggésben kellően tekintetbe kell venni [...] a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait [...].***

2.2.1. A különleges bánásmód keretében lehetséges intézkedések

Joggyakorlást elősegítő vagy kíméleti eszközök:

- a más eljárási résztvevőkkel szükségtelen találkozás elkerülése,
- a jelenlétét igénylő eljárási cselekmény szükségtelen ismétlésének kerülése és annak haladéktalan elvégzése,
- lehetőség szerint az erre a célra kialakított külön helyiségben fogatosítása,
- a jogok gyakorlása és kötelességek teljesítése terén a személyes szükségletek figyelembe vétele, az adatvédelmi szabályok körültekintő alkalmazása.

Védelemben részesítés

Ha a büntetőeljárásban való részvétellel összefüggésben a sértett vagy tanú élete, testi épsége, személyes szabadsága veszélyeztetett, vagy fennáll a megfélemlítésének, befolyásolásának veszélye, lehetősége, akkor van szükség védelemben részesítésre. Például:

- személyazonosságot leplező technikai megoldások,
- telekommunikációs eszközzel kihallgatás,
- szembesítés mellőzése,

- a védő és a terhelt jelenléti, és közvetlen kérdésfeltevési jogának korlátozása, adatai zárt kezelése,
- nevesített védelmi intézkedések kezdeményezése (különösen védett tanú, személyi védelem, Védelmi Program).

3. Kapcsolódó rendőrségi normák: bűnmegelőzés, áldozatsegítés, jelentéstételi kötelezettség

3.1. Bűnmegelőzés

Az ORFK utasítás 5. pontja értelmében a gyűlölet motiválta incidens gyanúja esetén a potenciálisan veszélyt jelentő helyzet közömbösítése, illetve *az előítéleten alapuló bűncselekmények elkövetésének megelőzése* érdekében a rendőr köteles soron kívül megtenni a feladatkörébe tartozó intézkedéseket, a feladatkörön esetlegesen túlmutató intézkedéseket pedig köteles a döntésre jogosultnál kezdeményezni.

A rendőrség bűnmegelőzési tevékenységéről részletesen a 20/2010. (OT 10.) ORFK utasítás szól. Ennek 15. pontja értelmében a bűnmegelőzés terén a bűnügyi szolgálati ág feladata az ismételt áldozattá válás megelőzése érdekében:

- a sértett tájékoztatása a bűncselekmény megelőzési lehetőségeiről,
- más intézkedésre jogosult szerv, szervezet értesítése (szignalizáció).

Ha sorozat-bűncselekmény elkövetése állapítható meg vagy valamely bűncselekmény elkövetése elszaporodott, illetve új elkövetési mód került előtérbe, a bűnügyi szolgálat tájékoztatja a bűnmegelőzési egységet, a bűnmegelőzési előadót vagy koordinátort a bűncselekmények elkövetési tárgyáról, módjáról, idejéről, helyéről, a sértettek jellemzőiről, esetleges közreható magatartásukról.

A fenti utasítás 17. pontja értelmében, ha a bűnügyi szolgálat tagja nyomozása során olyan információk birtokába jut, amelyek alapján bűncselekmény elkövetése várható, megteszi a szükséges intézkedéseket a bűncselekmény bekövetkezésének megakadályozására, az okozott kár vagy sérülés mérséklésére.

3.2. Áldozatsegítés

A 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás 4. pontja szerint, ha az elsődleges adatok alapján gyűlölet-bűncselekmény gyanúja állapítható meg, a büntetőeljárás

lefolytatása során kiemelt figyelmet kell fordítani az áldozat, valamint – az eljárás alapjául szolgáló cselekmény nyilvánosságra kerülése esetén – az áldozattal azonos, a gyanúsított előítéletének tárgyát képező tulajdonságokkal rendelkező csoportok irányában olyan tartalmú üzenet közvetítésére, amely szerint a gyűlölet-bűncselekmények minden esetben kivizsgálásra kerülnek.

Az ORFK utasítás 7. pontja szerint az intézkedő rendőr az áldozattal nyugodt, objektív és a szakszerűség keretein belül az áldozatot támogató kommunikációt köteles folytatni. A rendőr az áldozat viselkedésével, kultúrájával, származásával, közösségével kapcsolatban nem jeleníthet meg személyes értéköltéletet, köteles tartózkodni a sztereotip, előítéletet hordozó vagy az áldozat hibáztatására utaló szavak és kifejezések használatától. A 9. e) pont szerint a helyszínen intézkedő rendőr az áldozat speciális szükségleteinek szem előtt tartásával kellő mértékű tájékoztatást ad az áldozatnak a rendőri intézkedés menetéről, a rendőrséggel történő kapcsolattartás lehetőségeiről. A 11. c) pont szerint a büntetőeljárás során a rendőr az áldozat speciális szükségleteinek szem előtt tartásával tájékoztatja az áldozatot a nyomozás menetéről, a nyomozó hatósággal történő kapcsolattartási lehetőségekről; a k) pont szerint pedig az áldozatnak tájékoztatást ad a rendelkezésre álló, az állam és a civil szervezetek által nyújtott, az áldozat védelmét és támogatását biztosító lehetőségekről.

A rendőrség áldozatsegítő feladatait egyebekben részletesen a 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás szabályozza.

3.3. Jelentéstételi kötelezettség

A 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás 8. pontja szerint a gyűlölet motiválta incidens felmerülése esetén a helyszíni intézkedésről készült rendőri *jelentésben rögzíteni*, valamint a büntetőeljárás során vizsgálni kell a gyűlölet-bűncselekmények felismerését segítő előítélet-indikátorokat.⁵ Az utasítás szerint a helyszínen intézkedő rendőr jelentésében rögzíti a korábbi hasonló cselekmények előfordulását a bűncselekmény elkövetésének környezetében, valamint az áldozat vagy a vele azonos, az elkövetett cselekmény előítéletének tárgyát képező tulajdonságokkal rendelkező csoportok ellen esetlegesen korábban elkövetett cselekményt, a helyszínen lévők megjelenését, példálózó jelleggel a viselkedésüket, szószzerinti kijelentéseiket, nonverbális megnyilvánulásait [9. d) pont];

⁵ Erről lásd a III. fejezetet.

valamint a gyűlölet-bűncselekmény gyanúját jelenti a tevékenységirányítási központnak [9. f) pont].

A 15/2013. (IV. 24.) ORFK utasítás részletesen szabályozza az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv ügyeleti szolgálata és a közreműködésével teljesítendő jelentési és tájékoztatási kötelezettség rendjét.

Demeter Áron

A SZERVEZETRENDSZER

A gyűlölet-motiválta incidensek megelőzése, felderítése és kezelése területén fontos szerepe van minden rendőrnek: a helyszínen szolgálatot teljesítőktől az országos rendőrfőkapitányig. A gyűlölet-incidensek nem megfelelő kezelésének egyik rendkívül káros következménye, hogy a védett csoporthoz tartozó sértett vagy sértettek, rajtuk keresztül pedig az egész közösség könnyen elveszítheti a bizalmát a rendőrségben, illetve megerősítheti bennük azt az elképzelést, hogy a rendőrség nem tud vagy nem akar foglalkozni az ügyükkel. Ezért is különösen fontos, hogy legyen egy olyan specializált hálózat, amely a rendőri szervezetrendszer egészében képes biztosítani a hatékony rendőri munkát, annak koordinációját, illetve a folyamatos továbbképzés és tanulás lehetőségét.

Az ORFK utasítás három kiemelt pozíciót nevesít a gyűlölet-motiválta incidensekkel kapcsolatban.

A 2012 óta létező *országos szakvonalvezető* feladata, hogy országos szinten fogja össze és koordinálja a területi (vármegyei és fővárosi) szakvonalartatók munkáját, és kísérvje figyelemmel a gyűlölet-bűncselekmények alakulását, illetve azok rendőrségi kezelését. Ennek keretében a legfontosabb feladatai:

- folyamatosan figyelemmel kísérni az elkövetett bűncselekményeket, és amennyiben fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, kezdeményezni azok helyes büntetőjogi minősítését;
- irányítani és ellenőrizni a büntetőeljárásokat, ennek keretében pedig folyamatosan kapcsolatot tartani a területi szakvonalartatókkal;
- figyelni az országos sajtóban a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó híreket és beszámolókat, és ha illet észlel, gondoskodni arról, hogy a területileg illetékes rendőri szerv megfelelően vizsgálja ki az esetet;
- közzétenni a rendőrség intranet oldalán a témában elérhető tájékoztatókat, segédleteket és útmutatókat;

- figyelemmel kísérni a szervezett gyűlöletcsoportok tevékenységét, és jogsértés gyanúja esetén megtenni a szükséges intézkedéseket;
- évente szakmai továbbképzést szervezni a területi szakvonaltartóknak, illetve
- rendszeres kapcsolatot fenntartani és együttműködni a gyűlölet-bűncselekmények területén dolgozó civil szervezetekkel és szakértőkkel (például a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoporttal), hogy azok tudása és tapasztalata, illetve az általuk képviselt sértettek, áldozatok szempontjai is megjelenjenek a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben.

Területi (vármegyei és fővárosi) szinten egy-egy szakvonaltartót kell kijelölni, akinek a feladata, hogy az adott illetékességi területén koordinálja és ellenőrizze a gyűlölet-motiválta incidensekkel kapcsolatos eljárásokat és elvégzendő feladatokat. A szakvonaltartók területi szinten hasonló feladatokat látnak el, mint a szakvonalvezető országos szinten. A legfontosabb feladataik közé tartoznak az illetékességi területükön:

- figyelemmel kísérni az elkövetett az elkövetett bűncselekményeket, és amennyiben fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, kezdeményezni azok helyes büntetőjogi minősítését;
- irányítani és ellenőrizni a büntetőeljárásokat;
- haladéktalanul jelenteni az országos szakvonál-vezetőnek az elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket;
- figyelni a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó helyi híreket és beszámolókat, és ha ilyet észlel az illetékességi területén, megtenni a szükséges intézkedéseket;
- közzétenni a területi intraneten a témában elérhető tájékoztatókat, segédleteket és útmutatókat;
- figyelemmel kísérni a területén jelenlévő szervezett gyűlöletcsoportok tevékenységét, és jogsértés gyanúja esetén megtenni a szükséges intézkedéseket;
- gondoskodni a szolgálatot teljesítő állomány megfelelő és rendszeres képzéséről, illetve
- kapcsolatot tartani és együttműködni a helyi, védett csoportokat képviselő vagy nekik segítséget nyújtó civil szervezetekkel, kisebbségi önkormányzatokkal és közösségekkel annak érdekében, hogy az általuk képviselt vagy a közösséghez tartozó sértettek, áldozatok szempontjai is megjelenhessenek a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben.

Helyi szinten, minden rendőrkapitányságon pedig egy mentort kell kijelölni a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítése céljából, akinek személyéről és elérhetőségéről a rendőrkapitányság állományát tájékoztatni kell. A mentor az a rendőr, aki az adott kapitányságon a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos speciális szakmai tudással rendelkezik, és gondoskodik arról, hogy az ORFK utasítás helyi szinten végrehajtásra kerüljön, így mindenekelőtt arról, hogy valamennyi, a kapitányság által nyomozott bűncselekmény esetén mérlegelésre kerüljön az előítélet indíték esetleges jelenléte.

A fentiekén túl az ORFK utasítás meghatározza a helyszínen intézkedő rendőr, a szolgálatparancsnok és a nyomozó rendőr gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos speciális feladatait is.

Demeter Áron

AZ ELŐÍTÉLET-INDIKÁTOROK

Ha a bűncselekménnyel összefüggésben felmerül a gyanúja, a nyomozó hatóságnak a tényállás felderítése során figyelmet kell fordítani az előítéletes indíték megállapíthatóságának tisztázására. A gyűlölet-motiválta incidensek felismerésében és később a büntetőeljárás során is komoly segítséget jelentenek az ún. előítélet-indikátorok, amelyek olyan objektív tények vagy körülmények, amelyekből arra következtethetünk, hogy az elkövető vagy elkövetők előítéletes indítékből cselekedtek. A gyűlölet-bűncselekmények kezeléséről szóló ORFK utasítás szerinti a helyszíni intézkedésről készült rendőri jelentésben rögzíteni, a büntetőeljárás során pedig vizsgálni kell ezeket az indikátorokat.

Önmagában az, hogy észlelünk és rögzítünk ilyen indikátort vagy indikátorokat, még nem bizonyítja az előítéletes indítékot, de jelenlétük arra utal, hogy a büntetőeljárás során mindenképpen vizsgálnunk kell, hogy gyűlölet-motiválta incidenssel állunk-e szemben. A helyszínen intézkedő rendőrnek kiemelt szerepe és felelőssége van abban, hogy ezek az indikátorok megfelelően rögzítésre kerüljenek, mert ez nagyban megkönnyíti a későbbi nyomozást, és az incidens teljes körű felderítését. Szintén fontos megjegyezni, hogy az alábbi, az előítélet-indikátorokat tartalmazó listán szereplő indikátorok mindegyikének nem kell megjelennie egy incidens esetében: már egyetlen egy indikátor felmerülése esetén is vizsgálnunk kell, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt-e.

Az alábbi lista tartalmazza az ORFK utasításban szereplő tizenegy előítélet-indikátort, rövid magyarázatukat, és néhány a mindennapokból vett példát is. Az indikátorokat a helyszínen intézkedő rendőrnek mindenképpen dokumentálnia és rögzítenie, a büntetőeljárás során pedig alaposan vizsgálni kell.

1. A sértett vagy más tanú észlelése, véleménye, különös tekintettel az esetleges szégyenérzetből fakadó sértetti elfedésre

Mindenképpen járjunk annak utána, hogy a sértett vagy más tanú a cselekményt előítéletes indítékúnak érzékelte-e. Nagyon fontos ezt feltárni, de nem döntő jelentőségű, mert lehet, hogy az illető szégyent érez (például meleg vagy leszbikus sértettéről van szó, aki szexuális irányultságát nem meri nyilvánosan felvállalni.) Az is előfordulhat, hogy az áldozat tudat alatt a cselekmény pszichikai hatását azzal próbálja csökkenteni, hogy bagatellizálja az ügyet, és azt mondja, nem azért támadták meg, mert például roma, meleg vagy külföldi. A sértett és más tanúk észlelése, véleménye eltérhet, ezért valamennyi álláspontot fel kell tártatni és dokumentálni kell. A kézikönyv V. fejezete bemutatja, hogyan lehet a sértett csoport-hovatartozását jogszerűen, szakszerűen és empátikusan megismerni és rögzíteni.

2. A gyanúsított jellemzői, megjelenése, megnyilvánulása a cselekménnyel összefüggésben, különösen az általa használt többletelemet hordozó gesztusok, általa viselt ruházat, alkalmazott verbális megnyilvánulások

A gyűlölet-bűncselekményeknek gyakran az a célja, hogy az elkövető megfélemlítse, megalázza a sértettet, illetve rajta keresztül azt a csoportot, amelyhez az áldozat tartozik, emiatt nagyon gyakran egyértelművé teszi, hogy miért támadja meg őt vagy őket. Ilyen megnyilvánulás lehet valamilyen sértő jelző használata („bűdös cigány/buzi/migráns” stb.), arra való utalás, hogy az illetőnek nincs helye a környéken, településen vagy országban („takarodj vissza Indiába” vagy „Go back to Africa” stb.). Előfordulhat, hogy az elkövető náci karlendítéssel vagy akár írásos formában ad hangot előítéletének (falfirka a helyszínen vagy a sértett házában, rajz a sértett testén stb.).

3. A gyanúsított és a sértett közötti vélt vagy valós csoportkülönbség (és ez kiterjedhet a sértett érdekében fellépő vagy hozzá tartozó személyekre is)

Fontos annak a dokumentálása, ha az elkövető és az áldozat faji, etnikai, vallási, nemzeti hovatartozása, szexuális irányultsága, nemi identitása, fogyatékossága vagy más jelentőséggel bíró tulajdonsága eltér egymástól (például egy fehér támadó áll szemben egy nem fehér sértettel). Önmagában az a tény, hogy az áldozat nem tartozik abba a társadalmi csoportba, amelybe az elkövető gondolja (például nem meleg, roma vagy külföldi, csak a támadó hiszi ezt róla) nem zárja ki a gyűlölet-bűncselekményt, ahogyan az sem, ha valakit azért támadnak meg, mert egy védett csoport érdekében (segítőként, civil szervezet munkatársaként,

önkénteseként) lép fel, vagy az adott személy családtagja vagy barátja, hiszen a vélt csoporthoz tartozás is megalapozza a tényállás elkövetését.

4. A sértett megjelenése, viselkedése, így jellemzően az általa preferált/megválasztott helyszín, az általa használt idegen nyelv vagy akcentus, faji, vallási hovatartozást szimbolizáló ruházat

A sértettet gyakran azért választja ki a támadója, mert megjelenése, viselkedése megfelel a széles körben elterjedt sztereotípiáknak (sötétebb a bőre, a másik nemre jellemző rövid/hosszú haja van stb.), tehát képviseli vagy megjeleníti azt a csoportot, amellyel szemben az elkövető előítéletes. Az is előfordulhat, hogy a sértett magatartása utal valamely védett csoporthoz tartozására (például egy azonos nemű személy kezének megfogása nyilvános helyen vagy annak megcsókolása; az elkövető által femininnek gondolt gesztusok; idegen nyelv használata vagy egyes csoportokra jellemző sajátos nyelvhasználat).

5. A gyanúsított előítéletes beállítottsága, amelyre utalhatnak általa látogatott programok/rendezvények, preferált zenekarok, olvasmányok, közösségi média felületek

Fontos jelzés, ha ismerjük az elkövető véleményét, korábbi megnyilvánulásait az adott közösséggel kapcsolatban. Az elkövető környezetének (kik a barátai, milyen csoportokba jár, milyen rendezvényeket látogat) és hátterének (milyen könyveket olvas, milyen közösségi média felületeket látogat, milyen zenét hallgat) nyílt forrású adatgyűjtéssel való feltárása közelebb vihet minket annak az eldöntéséhez, hogy előítéletes indokból cselekedett-e.

6. Szervezett gyűlöletcsoportok részvétele, amelyre utalhat a gyanúsított csoport szimbolikáját hordozó megjelenése, gesztusai, illetve a csoport maga (elkövetésben való szerepvállalással)

A gyűlölet-bűncselekményeket gyakran szervezett gyűlöletcsoportok (például a Betyársereg vagy a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom) tagjai követik el. A gyanúsítottak ezekhez a csoportokhoz tartozására utalhat például a ruházat, hajviselet, tetoválás vagy viselkedés (sajátos üdvözlési formák, jelmondatok, a csoport által használt jelképek, szimbólumok). Elképzelhető, hogy a cselekményt egy ilyen szervezett csoport készíti elő, például az internetes oldalán arra toboroz, vagy a bűncselekmény elkövetését utólag magára vállalja. A gyűlöletcsoportokkal részletesen a következő fejezet foglalkozik.

7. A cselekmény helyszíne, amely utalhat a sértett közösségi hovatartozására, vagy köthető korábban elkövetett gyűlölet-bűncselekményhez

A védett csoporthoz köthető helyszíneknek vagy közösségi, vallási emlékműveknek, épületeknek fontos szerepe lehet annak a megítélésében, hogy az elkövető előítéletes indokból cselekedett. Ezért fontos minden esetben rögzíteni, hogy hol történt az incidens, és van-e a közelben ilyen kiemelt jelentőséggel bíró helyszín (kulturális intézmény, közösségi tér, szórakozóhely, civil szervezet irodája, adott valláshoz kapcsolódó temető, imahely vagy a település azon része, amelyet a közvélemény az adott csoporttal azonosít), illetve azt, ha korábban is követtek már el gyűlölet-bűncselekményt ugyanott.

8. A cselekmény időpontja, amely kapcsolódhat a sértetti közösség ünnepeihez, rendezvényeihez vagy a gyanúsított által preferált történelmi eseményekhez

A helyszínhez hasonlóan az elkövetés időpontjának is jelentősége lehet: egy adott közösség számára fontos ünnep vagy esemény felerősítheti az elkövetőnek a közösséggel szembeni ellenérzéseit, és lehetőséget biztosít az adott közösséghez tartozó személyekkel való találkozásra. Ilyen jelentőséggel bíró időpont például egy vallási vagy nemzeti ünnep, a közösség széles körben ismert rendezvényeinek (például a Budapest vagy Pécs Pride fesztivál eseményei és a Pride felvonulások) vagy tüntetéseinek időpontja.

9. Az erőszak mértéke, módja, eszköze, elsősorban annak eltúlzott vagy különösen megalázó, öncélú vagy szimbolikus eszközökkel kivitelezett módja

A gyűlölet-bűncselekmények esetében gyakran a sértett és a közösség megálázása, megfélemlítése a cél, ezért előfordul, hogy kifejezetten súlyos erőszakot vagy kegyetlen, embertelen bánásmódot alkalmaznak az elkövetők (például a romagyilkosságok esetében). Az elkövetés módja is árulkodó lehet, például egy alvó hajléktalan ember levizelése és a használati tárgyainak felgyújtása, egy zsidó áldozat esetében a pajeszhúzás, illetve a tipikusan bántalmazásra használt eszközök (baseball ütő, fokos, vipera) alkalmazása.

10. A nyilvánosság, amely elsősorban az elkövetői üzenetet hivatott közvetíteni

Az elkövetőnek vagy elkövetőknek sokszor célja, hogy az adott sértetten, sértetteken keresztül az egész közösségnek „üzenjenek”, ezért ezek a támadások gyakran a nyilvánosság előtt zajlanak, és a cselekményről rendszerint fényképeket vagy videofelvételeket készítenek, amelyeket a honlapjukon, közösségi média felületeiken vagy csoportjaikban megosztanak. Az sem ritka, hogy az elkövető a támadásról az interneten beszámol, azzal másoknak dicsekszik.

11. Más indíték hiánya, így különösen ismeretlen sértett előzmény nélküli bántalmazása, megalázása

Előítéletre utalhat, ha nem tudunk más indítékot beazonosítani a cselekmény hátterében, például nincsen szó nyereségvágyról vagy egy korábbi konfliktusról. Fontos megjegyezni, hogy akkor is, ha jelen van más indíték, de az előítéletes indíték a meghatározó (ezt hívjuk vegyes motívumnak), megállapítható a gyűlölet-bűncselekmény.

A gyűlölet-bűncselekmények felderítésében különösen fontos szerepe van, hogy ezeket az indikátorokat felismerjük, részletesen dokumentáljuk, és azokat az eljárásban résztvevő más személyek, hatóságok számára is hiánytalanul átadjuk. Ennek körében létfontosságú, hogy az incidens helyszínén és a nyomozás során is kitérjünk ezeknek az indikátoroknak a jelenlétére és vizsgálatára, mert nagyban segítenek annak megítélésében, hogy az elkövető vagy elkövetők előítéletes indokból cselekedtek-e, és az esetleges későbbi eljárást is megkönnyítik. Az indikátorok ismerete, szakszerű rögzítése és vizsgálata továbbá bizalmat kelt a rendőrség iránt a sértettben, hiszen ezáltal azt látja, hogy az ügyében eljáró rendőr felkészült és alapos munkát végez.

A SZERVEZETT GYŰLÖLETCSOPORTOK

1. A csoportok

Az ORFK utasítás 8. pontjában felsorolt előítélet-indikátorok egyike a szervezett gyűlöletcsoportok részvétele a bűncselekményben. Az ORFK utasítás I. fejezet, 2. d) pontja a következőképp fogalmazza meg a gyűlöletcsoportok fogalmát:

[...] olyan szervezett, formális vagy informális csoport, amely a gyűlöletre alapozva valamely ideológia nevében szóbeli, szimbolikus vagy fizikai agressziót valósít meg, vagy erre hív fel, emberek meghatározott csoporthoz való vélt vagy valós tartozása, e csoporthoz fűződő kapcsolata vagy e csoport számára nyújtott támogatása miatt, amely a csoport bármely olyan tulajdonságán alapul, amelyben a csoport tagjai osztoznak, így a tagok vélt vagy valós faji hovatartozása, nemzeti vagy etnikai származása, nyelve, bőrszíne, vallása, neme, nemi identitása, kora, értelmi vagy testi fogyatékosága, szexuális irányultsága vagy más hasonló tulajdonsága [...]

A gyűlölet-bűncselekményeket egyes esetekben szervezett gyűlöletcsoportok tagjai követik el. Ezeknek a bűncselekményeknek a hatása erőteljesebb, hiszen az áldozati csoportokban lényegesen nagyobb félelmet, riadalmat kelt, ezért ez egy kiemelkedően fontos indikátor.

Ezeket az előítélet motiválta bűncselekményeket gyakran a gyűlöletcsoportok nyilvánosan hirdetett és felvállalt rendezvényei, ellentüntetései, megmozdulásai során követik el, így bizonyos esetekben könnyen felismerhető indikátorról van szó.

Más esetben az elkövető gyűlöletcsoportozásához tartozására utalhat az elkövető megjelenése, például:

- valamelyik radikális mozgalom, csoport (egyen)ruhájának viselete,
- a csoport különféle szimbólumai (zászlók, a csoport jelmondatának skandálása), vagy
- szélsőséges jelképek (például horogkereszt, 88, HH stb.¹).

¹ A nemzetközi Anti-Defamation League szervezet átfogó adatbázissal rendelkezik a gyűlölet-keltő jelképekről. <https://www.adl.org/resources/hate-symbols/search>

A szélsőjobboldali csoportok tagjai erősen kötődnek a szélsőjobboldali szubkultúrához, amelynek több jellegzetessége is van, például egyes ruházati márkák favorizálása (korábban a Lonsdale, Thor Steinar, valamelyik szervezet logójával ellátott ruházat), szélsőséges zenekarok (például Kárpátia, Egészséges Fejbőr, Ismerős Arcok) vagy például a Magyar Sziget fesztivál. Feltárható a gyűlöletcsoportokhoz való kötődés az elkövető által a közösségi médiában megosztott tartalmak, megnyilvánulások, az általa olvasott könyvek, stb. alapján is.

A gyűlöletcsoportok gyakran a közösségi oldalaikon szervezik programjaikat, eseményeiket. Már a szervezés is felvetheti a bűncselekmény gyanúját (előkészület vagy közösség elleni uszítás). Ezeken az oldalakon és a zárt fórumaikokon (gyakran olyan rendszereket vagy fórumokat használnak, amelyek a nagy nyilvánosság számára nem elérhetőek) toborozzák a követőiket, akiknek általában hosszú kiválasztási folyamaton kell átesniük, hogy teljes jogú tagokká váljanak. Például a Facebookon szerveződtek a különböző határvadász csoportok, amelyek a menekültek elfogására és/vagy bántalmazására buzdítottak. Jellemző továbbá, hogy megtalálják az újabb közösségi média felületeket (például Telegram, TikTok), amelyeken kevésbé működnek a szabályozó, korlátozó mechanizmusok, mint például a Facebook-on, ezért szabadabban kifejezhetik magukat.

A gyűlölet-bűncselekményeket a szakirodalom üzenet-bűncselekményeként is szokta jellemezni, vagyis, az elkövető(k) üzen(nek) a sértett közösségnek a bűncselekménnyel egy vagy több tag viktimizációján keresztül. A radikális, szélsőséges csoportok sok esetben részletesen beszámolnak cselekményeikről, videófelvételeket, fényképeket osztanak meg. Például egy homofób oldalra felkerült egy videó *Személteltakarítás* címmel, ahol két fiatal megrongálja a Coca-Cola #loveislove kampányának LMBTQ+ vonatkozású plakátját.

A Political Capital rendszeres időközönként monitorozza a hazai szélsőjobboldali szervezeteket és tevékenységüket. 2020-ban jelent meg a legújabb elemzésük *„Minél jobbra, minél jobban” A magyar (szélső)jobb 100 évvel Trianon után* címmel,² amely mind általánosságban, mind részleteiben bemutatja a hazai szélsőjobboldal ideológiáját, tevékenységét, szervezeteit:

- A jelenleg leginkább fősodorban lévő radikális szervezetek eszerint:
- Betyársereg (BS),
 - Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM),
 - Légio Hungária (LH),
 - Magyar Önvédelmi Mozgalom (MÖM).

² Bálint Kata – Hunyadi Bulcsú – László Róbert – Molnár Csaba (2020): *„Minél jobbra, minél jobban” A magyar (szélső)jobb 100 évvel Trianon után*. Budapest: Political Capital. 5–6. és 17–23. <https://tinyurl.com/44jux6td>

Emellett több kisebb taglétszámú és kevésbé aktív szervezet is működik:

- Kárpát Haza Őrei Mozgalom,
- Nemzeti Jogvédő Szolgálat,
- Új Magyar Gárda,
- Turul Testvériség Mozgalom,
- Identitás Generáció,
- Blood and Honour Hungary,
- Zöldingesek,
- Magyarelvű Mozgalom.

A gyűlöletcsoportok világnézetének legalapvetőbb elemei a rasszizmus, a nacionalizmus, a hungarista ideológia, a revizionizmus, az idegenellenesség. A szervezetek elutasítják a náci, soviniszta, nyilas címkéket, de a legtöbb szervezet valamiféle felsőbbrendűségi tudattal rendelkezik.³

2. Kapcsolódó fogalmak

Nacionalizmus: A nemzetté válás ideológiája, amely a nemzet fogalmát helyezi előtérbe, a nemzet jólétére, erejére és biztonságára, illetve az identitástudat fenntartására törekszik. A nacionalizmus akkor válik negatív fogalommal, ideológiává, ha az mélyíti a meglévő etnikai szakadékokat, kiéleztetik a régió belüli nemzeti ellentéteket és egyre inkább soviniszta irányba fordul a szemlélet.⁴

Sovinizmus: Nemzeti felsőbbrendűségi hiten és a fajelméleten alapuló ideológia, amely a nemzeti sajátosságokat túlértékeli és egy adott nemzet kivételességét hirdeti. A soviniszta ideológia más népek lenézésére, megvetésére, üldözésére uszít, azok jogait és érdekeit semmibe veszi, illetve a nemzetek közötti gyűlöletet, ellenségeskedést szítja. Szélsőséges nacionalista szemlélet.⁵

³ Boross Zsigmond Attila (2017): A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája. *Terror és Elhárítás* (4): 32–37. <https://tinyurl.com/nhjnz3yd>

⁴ Smith, Anthony D. (1995): A nacionalizmus. In: Bretter Zoltán – Deák Ágnes (szerk.): *Eszmék a politikában: a nacionalizmus*. Pécs: Tanulmány Kiadó. 9–24.

⁵ MTA Nyelvtudomány Intézete (1980): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Revizionizmus: A revizionista politika, szemlélet az 1920-as trianoni békeszerződést követően jelent meg Magyarországon. Olyan nacionalista, sovinszta politikai irányzat, amely a békeszerződés megváltoztatását követeli. Ehhez kapcsolódóan érdemes megemlíteni az *irredentizmus* irányzatát is, amely a Horthy-korszak idején alakult ki, s amelynek célja a békeszerződés előtti határok visszaállítása. Ennek keretében a szomszédos népek ellen ellenséges érzületet alakít ki.⁶

Hungarizmus: Magyar nemzetiszocialista mozgalom, amelynek fő ideológusa Szálasi Ferenc volt. Az ideológia fő pillérei a nacionalizmus, a kereszténység, a szocializmus; e hármassággal összefüggésben a jobboldali–baloldali skála felett értelmezik önmagunkat. Célja a keresztény magyarság (ön)védelme. A hungarista ideológia erősen antiszemita és cigányellenes. A rendszerváltás környékén a Györkös István által vezetett Magyar Nemzeti Arcvonal, majd a később megalakuló és 2017-ben megszűnő Pax Hungarica Mozgalom fő ideológiája volt.⁷

Rasszizmus: Azt a meggyőződést jelenti, amely szerint a faj, a bőrszín, a nyelv, a vallás, az állampolgárság vagy a nemzeti vagy etnikai származás igazolja valamely személynek vagy személyek valamely csoportjának a lealacsonyítását, vagy valamely személynek vagy személyek valamely csoportjának a felsőbbrendűségét.⁸

3. Ideológia és szerveződés

Az 2010-es évek végétől a szélsőséges csoportok a legerősebb fenyegetésként az LMBTQ+ és gender kérdést látják, de az idegenellenesség, az antiszemizmus és a cigányellenesség sem kopott ki a retorikájukból.

- Legfontosabb értéknek a nemzet, a hagyomány, a rend, a biztonság kérdését tartják és ezt összekötik egy militáns (harcos) vízióval.
- 2020-ban, a trianoni békeszerződés 100. évfordulóján a revizionista nézőpontok is erőteljesebben megjelentek.⁹

⁶ Uo.

⁷ Fazekas Csaba (2015): Prohászka Ottokár és a „hungarizmus” fogalmának genezise. *Múltunk* (2): 4–34. <https://tinyurl.com/4n4w6sbt>

⁸ ECRI (2002): *A rasszizmus és intolerancia elleni európai bizottság 7. sz. általános ajánlása: A rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelem a nemzeti jogalkotásban*. Európa Tanács.

⁹ A 2019-ben megalakult Nemzeti Légió egyik első feladatának a Trianon 100. évfordulójának megemlékezésére való felkészülést tartotta. A Légió Hungária szervezet pedig az évforduló kapcsán készített videó mellé ezt a megjegyzést fűzték: „Mozgalmunk az alábbi videóval emlékszik

- Az erőszakot mint az önvédelem eszközét alkalmazzák, de az általuk vélt fenyegetettség mértéke miatt ezt tágan értelmezhetik.
- Mind a hazai kutatások, mind a nemzetközi szakirodalom azt mutatja, hogy a nemzeti szélsőséges, radikális csoportok egyre inkább nemzetközivé válnak, és keresik a kapcsolatot más országok hasonló ideológiájú szervezeteivel. A Political Capital elemzése rámutat arra, hogy a nemzetközi szélsőjobb oldali csoportok számára Magyarország egyfajta *safe space*-ként [biztonságos térként] jelenik meg. Az utóbbi években többször is Magyarországon szerveztek meg vagy terveztek nemzetközi találkozókat, rendezvényeket. Ennek lehet egyrészt oka a számukra kedvező hazai társadalmi, politikai és gazdasági környezet is, de a magyarországi szervezetek külföldi kapcsolatai is.¹⁰ Példaként említhető a „Becsület napi” megemlékezés, amelyre rendszeresen érkeznek szélsőséges csoportok Németországból, Oroszországból, Szlovákiából stb. 2024-ban Sopronba terveztek megszervezni egy nemzetközi szélsőjobb oldali kongresszust, de ilyen rendezvénynek tekinthető a 2023-as csókakői European Fight Night [Európai Harc Éjszakája] rendezvény is. Továbbá a nemzetköziesedésre példa, hogy a 2019-ben megalakult a nemzetközi Európa Erőd Szövetség, amelynek tagja a Légio Hungária.

Az szélsőséges szervezetekkel szembeni fellépés alapvetően nemzetbiztonsági feladat.¹¹ Az extrémizmussal, illetve az ehhez is kapcsolható gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendvédelmi szervek tagjainak ismernie kell az egyes eszméket, ideológiákat, hogy azokat azonosítani tudja egy bűncselekmény megtörténte.¹² Boross Zsigmond Attila tanulmányában így foglalta össze ezeket a feladatokat:

meg a gyalázatos békediktátum 100. évfordulóján, illetve üzeni mindenkinek: A magyar identitást és életteret mindenáron meg kell védeni a sovíniszta támadások ellen!” Lásd <https://tinyurl.com/3uccczcw>

¹⁰ Political Capital (2024): *Magyarország safe space a nemzetközi szélsőjobb oldaliaknak?* (Átlátó blog.) <https://tinyurl.com/55b56mke>

¹¹ Boross Zsigmond Attila (2014): Humán faktor (Az emberi tényező szerepe az extrémizmus elhárítás kérdéskörében). *Nemzetbiztonsági Szemle* 2(2): 139. <https://tinyurl.com/3mjsrk3>

¹² Boross Zsigmond Attila (2017): A jobb oldali extrémizmus összetett ideológiája. *Terror és Elhárítás* (4): 46.

<https://tinyurl.com/nhjn3y3d>; Kovács Gyula (2011): Néhány ajánlott kriminálmetodikai szempont az úgynevezett gyűlölet-bűncselekmények nyomozásához. *Magyar Bűnüldöző* (2): 24–38.

A rendvédelmi (nemzetbiztonsági és rendőri) szervek eltérő hatáskörrel és illetékességgel – szerencsés esetben – egymás tevékenységét kiegészítve veszik fel a küzdelmet a nemzetbiztonsági súlyú kockázatot képviselő jelenséggel szemben. Fontos, hogy a bűnügyi szemléletet meghaladja a kockázátértékelés érzékenysége és szemlélete, ugyanis a fanatizálható labilis és a fanatizáló domináns személyek tevékenysége hosszú ideig még büntetőjogilag nem értelmezhető.¹³

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) és a Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) szabályozza e szervezetek működését, valamint a szervezetek közötti együttműködés formáit. A rendőrség, illetve az Nbtv. hatálya alá tartozó szervezetek (Információs Hivatal, Alkotmányvédelmi Hivatal, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ) a jogszabályban meghatározottak szerint kötelesek együttműködni, egymás munkáját segíteni, illetve a jogszabályokban meghatározott esetekben egymásnak adatokat, információkat átadni. A szervezetek közötti együttműködés kereteit a hivatkozott jogszabályok, illetve a belső utasítások, kialakított szolgálati rend határozza meg.

A Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezetének (IACP) *A gyűlölet-bűncselekmények kezelése: rendőri irányelvek a nyomozáshoz és a megelőzéshez* című dokumentuma is több pontban kitér a gyűlöletcsoportokra:¹⁴

- A nyomozás során a nyomozók működjenek együtt a helyi hatóságokkal, önkormányzatokkal a gyűlöletcsoportok esetleges érintettségének feltárása érdekében.
- A gyűlölet-bűncselekmények megelőzéséhez hozzájárul, ha a rendőrség követi és monitorozza – szélsőséges hírportálok, médiumok (például kuruc.info; hunhir.info; alfahir.hu; magyarjelen.hu; Szent Korona Rádió), fórumok követésével (jobbklukk.com regisztrációhoz kötött oldal), a célszemélyek közösségi oldalakon tett megnyilvánulásainak vizsgálatával – a gyűlöletcsoportok aktivitását, tevékenységét. A nyilvánosan elérhető oldalakon kívül a monitorozást érdemes kiterjeszteni a *darkweb* felületére is. A gyűlöletcsoportok jobb megismeréséhez hozzájárulhat például az eseményeiken, programjaikon való részvétel, azok megfigyelése, titkos adatgyűjtés, leplezett

¹³ Boross (2017) i. m., 24.

¹⁴ Az IACP rendőri irányelvek magyarul a GYEM oldalán olvashatók. <https://tinyurl.com/bp-82tc9k>

eszközök alkalmazása. A kockázatelemzéshez pszichológus, nyelvész szakértő bevonása is segítséget nyújthat, ehhez természetesen szükséges, hogy a rendőrség számára elérhető legyen egy olyan szakértői hálózat, amelynek szakemberei támogatást tudnak nyújtani.¹⁵

¹⁵ Az igazságügyi nyelvészet hazánkban is jelen van, az ORFK foglalkoztat bűnügyi nyelvészt.
<https://tinyurl.com/yckamppw>

Pap András László

AZ ÁLDOZAT ÉS AZ ELKÖVETŐ VÉLELMEZHETŐ CSOPORT-HOVATARTOZÁSÁNAK MEGÁLLAPÍTÁSA ÉS DOKUMENTÁLÁSA

Az ORFK utasítás ekként rendelkezik:

11. A büntetőeljárás során a rendőr [...] d) a tanúkihallgatások során vizsgálja és rögzíti az áldozat és a tanúk észlelését a gyanúsított esetleges indítékára vonatkozóan; [...]

12. Az eljárás során a különleges személyes adataira vonatkozó kérdés az eljárásban érintetteknek feltehető, és az arra adott válasz jegyzőkönyvezhető, ha az a konkrét ügy megítélése szempontjából releváns tény bizonyítása céljából szükséges, valamint a tény kiderítéséhez elengedhetetlen, és arra alkalmas. A rendőr intézkedése, eljárása során az áldozat méltóságát, szükségleteit és érzékenységét szem előtt tartva kizárólagosan az esemény feltárása és bizonyítása céljából és csak a szükséges és elengedhetetlen mértékben rögzíti a támadott vélt vagy valós tulajdonságot [...]

1. Adatvédelmi kérdések

A Büntető Törvénykönyv alapján a jogalkalmazóknak valamennyi bűncselekmény esetén mérlegelniük kell az elkövető előítéletes indítékának esetleges jelenlétét. Van ahol minősítő körülmény, de a közösség tagja elleni erőszak bűntette esetében önálló tényállási elem.

A nemzetközi mintára elkészített és az Országos Rendőr-főkapitányság Gyűlölet-bűncselekmény Szakvonala által jóváhagyott és alkalmazott *Előítélet-indikátorok* c. dokumentum¹ olyan objektív tényeket, körülményeket sorol fel, amelyekből arra következtethetünk, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el. Az indikátorok ugyan önmagukban nem bizonyítják az előítéletes indítékot, ugyanakkor már egyetlen

¹ Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport: *Előítélet-indikátorok*. <https://tinyurl.com/tjz2tf7b>

indikátor jelenléte is megköveteli, hogy a nyomozás az esetleges előítéletes indítékra is kiterjedjen, ezért valamennyi indikátort fel kell tární, dokumentálni, és a vádemelési indítványban és a vádiratban szerepeltetni, így megkönnyítve az ügyészség, illetve bíróság munkáját a motiváció bizonyítására. Az indikátorok a későbbiekben akár közvetett bizonyítékokká is válhatnak, a bizonyítékok teljes körű feltárása pedig törvényi kötelezettség.

A bűncselekmény megfelelő jogi minősítése érdekében tehát elengedhetetlen az elkövető indítékának tisztázása, abban az esetben, ha bármely indikátor megjelenése alapján a legcsekélyebb gyanúja felmerül annak, hogy az elkövetőt cselekménye elkövetésében a sértett feltételezett vagy tényleges védett csoporthoz tartozása motiválta. Az ezen kérdésekre adott válaszoknak értelemszerűen a jegyzőkönyvben is meg kell jelennie, a legbiztosabb az, ha szó szerint.

Az egyik leggyakrabban felmerülő kérdés arra vonatkozik, hogy rákérdezhet-e a rendőr a sértett etnikai hovatartozására vagy szexuális orientációjára, továbbá az erre vonatkozó nyilatkozatok bekerülhetnek-e a jegyzőkönyvbe. A válasz igen, sőt, ennél többet is tehet, illetve kell tennie! A nyomozó hatóság feladata ugyanis az esetleges előítéletes indíték felderítése, tehát azt kell feltérképezni, hogy az elkövetési magatartás során szerepet játszathatott-e valamilyen rasszista, homofób stb. előítélet. Ennek megítélésakor nem a sértett tényleges, vagy felvállalt/kinyilatkoztatott identitása a számít, hanem az, hogy az elkövető (adott esetben tévedésből) valamilyen olyan csoport (például nemzeti, etnikai, szexuális, vallási kisebbség) tagjának gondolta-e, amely csoporthoz szemben érzett előítélete motiválta a bűncselekmény elkövetését.

Az előítéletes indíték valószínűsítésére négy forrás szolgálhat:

- *Egyrészt* a gyanúsítottól meg lehet kérdezni, hogy a tettét vezérelte-e valamilyen csoporthoz érzett ellenszenv vagy általában szerepet játszott-e a csoporthoz tartozás az áldozat kiválasztásakor. Bár valószínűtlen, hogy erre vonatkozóan beismerő nyilatkozatot tenne, de előfordulhat, hogy e motivációt nyíltan és büszkén vállalja.
- *Másrészt*, amennyiben a gyanú felmerül, a sértettet is meg lehet/kell kérdezni arról, hogy véleménye szerint szerepet játszathatott-e az elkövetésben az, hogy őt az elkövető valamilyen, ellenséges előítéletet kiváltó csoporthoz tartozónak vélte. Fontos hangsúlyozni, hogy itt két kérdés is felmerül, és a rendőr mindkettőt felteheti: egyrészt tehát, hogy gondolja-e azt a sértett, hogy az elkövető valamilyen releváns csoporthoz tartozónak látta őt, illetve, második kérdésként, hogy ő egyébként a csoport tagja-e. Ismételten hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy nem kell, hogy a sértett az adott védett csoporthoz tartozzon, a lényeg, hogy az elkövető ezt gondolta róla.

- Az, hogy az áldozat hogyan ítéli meg a történeteket, fontos, de az érintett sokszor nem ismeri fel, hogy az ellene elkövetett bűncselekményt valamilyen előítélet motiválta. Ennek oka lehet az, hogy például szégyent érez a cselekményt kiváltó csoport-hovatartozása miatt (például meleg vagy leszbikus, aki szexuális irányultságát nem vállalta fel nyilvánosan), vagy, hogy tudat alatt a cselekmény pszichikai hatását próbálja csökkenteni azzal, hogy bagatellizálja az ügyet (például azt állítja, hogy „beszólása”, nem pedig cigánysága miatt verték meg). A sértett és más tanúk észlelése, véleménye eltérhet, ezért valamennyi álláspontot fel kell tárni és dokumentálni kell. Az előítéletes szándék felderítésének *harmadik* forrása tehát a tanúk véleménye arról, hogy az elkövető a sértettet valamely, ellenséges előítéletet kiváltó csoporthoz tartozónak vélhette-e, illetve, hogy megítélésük szerint a sértett valamely releváns csoport tagja-e. A bűncselekmény megfelelő jogi minősítése érdekében tehát, ha e körülményekre a sértett vagy más tanú magától nem nyilatkozik, akkor a büntetőeljárás során a nyomozó hatóság részéről eljáró személy rákérdezhet, sőt, erre utaló körülmény (indikáció, illetve indikátor megléte esetén) rá kell, hogy kérdezzen, és a válaszoknak értelemszerűen a jegyzőkönyvben is meg kell jelenniük.
- Végezetül, *negyedikként*, a rendőr személyes benyomásai is relevánsak abban a tekintetben, hogy egy külső szemlélő a sértettet tarthatja-e valamely, az ellenséges előítélet által érintett csoport tagjának. A nyomozó hatóság tagja tehát jegyzőkönyvezheti, és szükséges is, hogy így járjon el saját arra vonatkozó észlelésével kapcsolatban, hogy a sértett valamely társadalmi csoporthoz tartozik-e, illetve rendelkezik-e társadalomban széles körben az adott csoporthoz tartozás jeleként értékelhető, az adott csoportra jellemző jegyekkel (például bőrszín, öltözet, nyelv, gesztusok, hanghordozás). A jegyzőkönyvezés tehát szükséges, kötelező, amennyiben rendelkezésre áll olyan indikátor, amely alapján felmerül az előítélet-indíték gyanúja. Ezekben az esetekben tájékoztatni kell a sértettet a jegyzőkönyvezés okáról.

Alátámasztandó a fentieket, tekintsük át a vonatkozó adatvédelmi szabályokat!

- Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) 3. § 2. pontja szerint:

[...] személyes adat: az érintettel kapcsolatba hozható adat – különösen az érintett [...] fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.

A 3. § 3. pont szerint:

[...] különleges adat: a) a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat, b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi személyes adat [...]

Ebből következően a védett csoportokhoz tartozás, illetve más személyek erre vonatkozó véleménye különleges személyes adatnak minősül.

– Az Infotv. 5. § (2) bekezdése szerint

[...] különleges személyes adat kezelhető, ha [...] a bűncselekmények megelőzése vagy üldözése érdekében [...] törvény elrendeli.

– A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC törvény (Be.) 97. § (1) bekezdése szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a büntetőeljárás lefolytatás céljából megismerheti és kezelheti mindazon személyes adatot, amely az e törvényben meghatározott feladatainak ellátásához szükséges. A Be. 359. § (2) a) és b) pontjai alapján a tanú vallomását és a bizonyítás szempontjából lényeges körülményeket a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell.

– Az elmúlt években az adatvédelmi biztosok több esetben is értelmezték a vonatkozó jogszabályokat e problémakör kapcsán. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint: *hatósági, illetve bírósági eljárásban [...] a szexuális életre vonatkozó kérdés, valamint az erre adott válasz jegyzőkönyvvezhető, ha ez az ügy megítélése szempontjából releváns tény kiderítése céljából szükséges, valamint a tény kiderítéséhez elengedhetetlen és arra alkalmas.*²

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól szóló közös jelentésében kifejezetten javasolták a rasszista motivációjú cselekmények áldozatai adatainak gyűjtését:

„Ha gyűlölet-bűncselekmény (speciálisan faji motivációjú bűncselekmény vagy egyéb bűncselekménynél felmerülő etnikai motiváció) áldozatáról van szó, egyéni

² Jóri András adatvédelmi biztos ABI-4209-3/2010/K sz. álláspontja.

szintű adat szükséges a tényállás megállapításához. Ekkor elsődleges a származás, illetve arra vonatkozó percepció; ez esetben az identitás csak akkor jön számításba, ha az elkövető azzal tisztában lehetett.”³

2. A csoport-hovatartozást valószínűsítő sztereotípiák és egyéb indikátorok

A sértett valamely (védett) csoporthoz tartozásával kapcsolatban tehát a rendőrnek mindenképpen kell, hogy legyen valamilyen álláspontja, hiszen, bár nem elégséges, de fontos előítéletesség indikátor önmagában az, ha az elkövető és az áldozat faji, etnikai, vallási, nemzeti hovatartozása, szexuális irányultsága, nemi identitása, fogyatékosága vagy más – az adott társadalmi kontextusban jelentőséggel bíró – tulajdonsága eltér az elkövetőtől.

Első körben a rendőr hétköznapi „józan észen” alapuló ítéletére van szükség, ugyanis a gyűlölet-bűncselekmények sértettjeinek kiválasztására gyakran a társadalomban széles körben elterjedt sztereotípiák alapján kerül sor: például sötét bőrszín vagy más antropológiai vonás; ruházat; a másik nemre jellemző [rövid/hosszú] hajviselet stb. Előfordulhat, hogy a sértett magatartása utal valamely védett csoporthoz tartozására: például azonos nemű személyhez fűződő viszony nyilvános kifejezése; feminin gesztusok; idegen nyelv használata vagy egyes csoportokra jellemző sajátos nyelvhasználat, akcentus; részvétel a közösség által szervezett vagy azt népszerűsítő rendezvényen, kulturális eseményen, tüntetésen. Ilyen lehet az is, ha egy helyszín kapcsolatba hozható egy közösséggel: például a közösség tagjai által rendszeresen látogatott kulturális intézmény vagy szórakozóhely; a közösség rendezvényének helyszíne; a közösség érdekében dolgozó civil szervezet irodája; vallási közösség temetője, imahelye; egy település vagy egy település azon része, amelyet a közvélemény a közösséggel kapcsol össze, vagy a közösség számára jelentőséggel bíró egyéb emlékmű, szobor, vagy ha a helyszínen korábban is követtek el gyűlölet-bűncselekményt (és lehet, hogy az elkövető csak azért kereste fel a helyszínt, hogy az adott közösséghez tartozó személlyel találkozzon). Egy közösség számára jelentős esemény (például vallási vagy nemzeti ünnep; a közösség széles körben ismert rendezvényének, tüntetésének) időpontja is releváns lehet.

³ Dr. Kállai Ernő a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és dr. Jóri András adatvédelmi biztos jelentése az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól. <https://tinyurl.com/mpw2dsdu>

Összefoglalva: az etnikai adatok kezelése (mint a különleges adatok egyik típusa) tehát legitim, ha az Infotv. 5. § (2) bekezdése szerint az Alaptörvényben biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűncselekmények megelőzése, felderítése vagy üldözése érdekében, vagy honvédelmi érdekből törvény elrendeli. Így tehát a motiváció/indíték és az áldozat etnikai hovatartozása kezelendő személyes adat, ennek törvényi feltételei is adottak, és alkalmazni is kell azokat!

3. Kommunikáció

Nagyon fontos kérdés a kényes kérdéseket érintő kommunikáció. A Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) útmutatója⁴ hangsúlyozza, hogy miután a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai identitásuk valamely alapvető jellemvonása miatt válnak célponttá, gyakran félnek, sebezhetők és bizalmatlanok. Ez lehet életük egyik legmegrázóbb élménye. Egy ilyen érzelmi közegben, a rendőröknek óvatosan kell megválasztaniuk, hogy hogyan beszélnek és viselkednek az áldozatokkal, családjukkal és a közösség tagjaival. Első körben jobb mindössze azt megkérdezni, hogy mit gondol, miért lett ő a kiszemelt áldozat. Ezután lehet rátérni arra, hogy gondolja-e, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt.

Amennyiben magától nem nyilatkozik, az alábbi sorrendben és szavak használatával javasolt feltenni a kérdéseket:

- Ön szerint mi lehetett az elkövető indítéka, miért bántalmazta/félemlítette meg Önt?
- Elképzelhetőnek tartja, hogy az elkövető cselekményében szerepet játszott az, hogy Önt valamely társadalmi csoporthoz tartozónak gondolja? Például azt gondolja Önről, hogy cigány/meleg/zsidó stb. Ha igen, miért, miből gondolhatta ezt?
- Mivel az Ön ellen elkövetett bűncselekmény szakszerű nyomozása érdekében jelentősége van, meg kell kérdezni: Ön valamilyen kisebbségi csoporthoz tartozónak vallja magát? Itt lehet konkrétan is rákérdezni, például: Ön cigány származásúnak tartja magát? / Ön meleg vagy biszexuális? / Ön transznemű? / Ön külföldi? / Ön zsidó származású? stb.
- Ha a válasz nem, akkor a következő kérdés ajánlott: Mit gondol, a cselekmény során volt bármilyen körülmény, ami alapján az elkövető Önt például cigánynak / melegnek / hajléktalannak / külföldinek gondolhatta?

⁴ Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) (2013) i. m.

Dombos Tamás

TISZTELETTELJES BÁNÁSMÓD AZ ÁLDOZATTAL

Az áldozatokkal és a tanúkkal való tiszteletteljes bánásmód elengedhetetlen a rendőrségbe vetett bizalom kiépítéséhez, az együttműködő állampolgári hozzáállás fenntartásához, ezáltal a hatékony büntetőeljárás lefolytatásához.

Az ORFK utasítás szerint az intézkedő rendőr az áldozattal nyugodt, objektív és a szakszerűség keretein belül az áldozatot támogató kommunikációt köteles folytatni. A rendőr az áldozat viselkedésével, kultúrájával, származásával, közösségével kapcsolatban nem jeleníthet meg személyes értékítéletet, köteles tartózkodni a sztereotíp, előítéletet hordozó¹ vagy az áldozat hibáztatására utaló szavak és kifejezések használatától.

1. A másodlagos viktimizáció megelőzése

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai gyakran arról számolnak be, hogy nem elég hogy a támadás során áldozattá váltak – viktimizálódtak –, a büntetőeljárás maga is negatív élmény volt számukra, ezt nevezi a szakirodalom *másodlagos viktimizációnak*.

A másodlagos viktimizáció származhat egyszerűen abból, hogy az áldozatnak a büntetőeljárás során akár többször is tanúvallomást kell tennie, *fel kell idéznie a megtörtént eseményeket*, amely újra előhívhatja a támadás során átélt traumát. Ezért fontos, hogy az áldozatot a lehető legkevesebbszer hallgassuk ki, már az első kihallgatás legyen alapos, részletekbe menő, lehetőség szerint készüljön hang- vagy videófelvétel, a jegyzőkönyv pontos és részletes legyen.

¹ A sztereotípiá egy tulajdonság vagy állítás általánosítása a csoport valamennyi tagjára, amely egyaránt lehet pozitív vagy negatív töltetű. Az előítélet ezzel szemben olyan (általában negatív, idegenkedő vagy ellenséges) attitűd egy csoporttal, illetve annak tagjaival szemben, amely ellenáll a tapasztalatnak, vagyis akkor is igaznak fogadjuk el, ha igazságtartalmát nem támasztják alá tények, vagy azok kifejezetten ellentmondanak neki.

A hang- és videófelvétel készítését a Be. 85. § (1) bekezdés j) pontja különleges bánásmódot igénylő személyek részvételét igénylő eljárási cselekmények esetén kifejezetten lehetővé teszi. Fontos, hogy a kihallgatásról a kép- és hangrögzítés mellett utólagos jegyzőkönyv készüljön. A felvétel azért fontos, hogy a bíróság a sértett első elmondását lássa és hallja, annak összes nonverbális és szcenikus kísérőjével. Lényeges szempont, hogy a tanú-rendőr munkakapcsolatot ne szakítsa meg, zavarja a gépelés, és a sértett és a tanú folyamatos figyelmet kapjon.

Ha mégis szükség van ismételt kihallgatásra, azt lehetőleg ugyanaz a rendőr foganatósítsa, építve a korábbi kihallgatás során kialakított bizalomra. Ezen alapelveket a Be. is elismeri, hiszen a különleges bánásmódot igénylő sértett vonatkozásában előírja, hogy a büntető igazságszolgáltatás szervei az érintett személy részvételét igénylő eljárási cselekményt úgy készítsék elő, hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen [85. § (1) g)], és hangsúlyozza, hogy kép- és hangfelvétel készülhet az érintett személy részvételét igénylő eljárási cselekményről [85. § (1) j)].

A másodlagos viktimizáció származhat abból is, hogy az áldozat a büntetőeljárás során *találkozik az elkövetővel*, ami szintén előhívhatja a traumát. A Be. ezért előírja, hogy a különleges bánásmódot igénylő sértett esetén biztosítani kell, hogy az érintett személy az eljárási cselekmény során, valamint az eljárási cselekmény helyszínén a büntetőeljárásban részt vevő más személyekkel szükségtelenül ne találkozzon [85. § (1) h)], ennek érdekében a szembeállítás is mellőzhető [86. § (2) e)]. A találkozás elkerülése úgy is biztosítható, ha az eljárási cselekményen a sértett telekommunikációs eszköz útján vesz részt [85. § (1) k)].

A másodlagos viktimizáció ugyanakkor származhat a *rendőrség fellépéséből is*: ha az áldozat azt érzi, hogy bejelentését nem veszik komolyan, a támadás súlyát lekicsinylik, az előítéletes motivációt kétségbe vonják, esetleg a rendőr vele szemben sértő, megalázó, előítéletes módon viselkedik, az önmagában is alááshatja a rendőrségbe vetett bizalmat, megnehezítve ezzel a sértettel vagy a tanúval való későbbi együttműködést. A támadás súlyát lekicsinylő, a sértettel szemben ellenséges beállítódás nemcsak szavakkal, de gesztusokkal, arckifejezéssel, testtartással is közvetíthető. A sértő vagy előítéletes hozzáállás nem mindig szándékolt, az gyakran abból következik, hogy az eljáró rendőr nincs tisztában az adott kisebbségi csoport sajátos érzékenységeivel, nehézségeivel. Ezért fontos a megfelelő kulturális kompetenciák megszerzése.

2. A kulturális kompetencia

Munkája során egy rendőr különböző nemű, életkorú, vallású, etnikai hovatartozású, szexuális irányultságú vagy nemi identitású személyekkel találkozhat. Eltérő az állampolgárok anyagi helyzete, iskolai végzettsége, és különböző fogyatékoságok nehezíthetik a velük való kommunikációt. Ez a *sokszínűség* minden társadalomban jelen van, de különösen igaz ez a mai modern társadalmakra. E különbségek eltérő élettapasztalatokkal, értékekkel, érzékenységekkel járhatnak együtt. A hatékony rendőri kommunikáció érdekében ezért elengedhetetlen, hogy a rendőr tisztában legyen a különböző társadalmi csoportok sajátosságaival; viselkedésük, esetleges féltelmeik hátterével; a használandó vagy kerülendő kifejezésekkel, szófordulatokkal. Ezeket az ismereteket hívjuk *kulturális kompetenciának*. A kulturális kompetencia a gyűlölet-bűncselekmények esetén kiemelten fontos, hiszen az áldozatok többsége a társadalmi előítéletektől sújtott, hátrányos helyzetű, kisebbségi csoportok tagjai közül kerül ki.

A különböző társadalmi csoportokkal kapcsolatos kulturális kompetenciák elsajátításának az oktatás egész rendszerét át kellene hatnia, a tapasztalat mégis az, hogy a magyar köznevelésben, de még a rendőri felkészítésben sem kapnak ezek a témák megfelelő hangsúlyt, az eljáró rendőrök gyakran magukra vannak hagyva ezen ismeretek megszerzésében. Ezért fontos, hogy az ORFK utasítás 19–21. pontjában foglalt *képzések, oktatások a kulturális kompetenciákra is kitérjenek*, a szakvonaltartók vagy külső trénerek ezekről a témákról is beszéljenek. A kulturális kompetenciák átadásában kiemelt szerepe lehet az ún. *tapasztalati szakértőknek*, vagyis olyan különböző kisebbségi csoportokhoz tartozó személyeknek, akiknek első kézből származó információik vannak e csoportok tapasztalatairól. A tapasztalati szakértők meghívása a következő fejezetben tárgyalt civil és közösségi együttműködés fontos terepe lehet.

Ez a Kézikönyv nem vállalkozhat a különböző társadalmi csoportok sajátos tapasztalatainak, érzékenységének részletekbe menő tárgyalására, ugyanakkor az alábbiakban összeszedtünk néhány olyan információt, amelyre a gyűlölet-bűncselekmények áldozatává Magyarországon leggyakrabban váló csoportok esetén különösen érdemes odafigyelni. Fontos kiemelni, hogy *ezek a csoportok sem homogének*, az itt felsorolt jellemzők nem feltétlenül igazak a csoport

valamennyi tagjára, illetve hogy egy áldozat több társadalmi csoporthoz is tartozhat egyszerre (interszekcionalitás).²

Míg az itt leírt csoport-hovatartozások egy része külső szemlélő számára is egyértelmű, mások egészen addig rejtve maradnak, amíg az érintett nem nyilvánul meg róla. Ezért különösen fontos, hogy a rendőrnek *ne legyenek előfeltételezései* a hozzá forduló áldozatok vallása, etnikai hovatartozása, szexuális irányultsága vagy nemi identitása kapcsán. Minden sértetthez, tanúhoz úgy fordulnia, hogy akár ezekhez a csoportokhoz is tartozhatnak. A helyes rendőri magatartás minden esetben objektív, semleges és előítéletektől mentes.

2.1. A romák

A magyarországi romák nem alkotnak homogén csoportot, több hullámban, a 15–19. század között érkeztek Magyarországra. Bár hagyományosan nomád, vándorló életmódot éltek, Magyarországon ez ma már egyáltalán nem jellemző, *letelepedetten élnek*, és csak néhány nyugat-európai országban találunk vándorló romákat. A szocializmus időszakának erőltetett iparosítása során a romák többsége hagyományos szakmáik helyett az iparban helyezkedett el, a nagyipar rendszerváltás időszakára eső leépülésével *munkájukat a legtöbben elvesztették*.

Az előítéletek és az iskolai szegregáció miatt kialakuló iskolai végzettségben megmutatkozó hátrányuk (oktatási hátrány) és a munkáltatók előítéletei miatt *ma is nehezen találnak munkát*. A magyarországi romák többségének anyanyelve a magyar, de vannak lovári és beás nyelvet beszélők is; kommunikációs nehézségek nem annyira a nyelvtudás hiányából, mint a *hivatalos*

² Az alábbi ismeretek további bővítésében ezek az anyagok hasznosak lehetnek: VBRG – EBESZ ODIHR (2021): *Model Guidance on Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims in the Criminal Justice System*. <https://www.osce.org/odihr/499513>; VBRG – EBESZ ODIHR (2021): *Model Guidance on Individual Needs Assessments of Hate Crime Victims*. <https://www.osce.org/odihr/489782>; Háttér Társaság (2018): *A leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex személyek ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak támogatása*. <https://tinyurl.com/hpr8hfmv>; Facing All the Facts (2020): *Útmutató a zsidó kultúrához*. <https://tinyurl.com/ykd3uw6k>; Facing All the Facts (2020): *Útmutató a roma kultúrához*. <https://tinyurl.com/47cxhcej>; Facing All the Facts (2019): *Guide to Muslim Communities for Police*. <https://tinyurl.com/yc53jpdh>; Facing All the Facts (2019): *Guide to Migrant Communities for Police*. <https://tinyurl.com/3xmhs3h>; Facing All the Facts (2019): *Guide to Disabled Communities for Police*. <https://tinyurl.com/37yb2ey9>; Facing All the Facts (2020): *Guide to Black Communities for Police in Europe*. <https://tinyurl.com/4pmt9bb7>; Bárd Petra – Szontagh Veronika Anna (2021): *Áldozathibáztatás kisebbségi csoportok sértettjeivel szemben*. *Szociológiai Szemle* 31(1): 29–56. http://real.mtak.hu/126518/1/29_56.pdf

nyelv megértésének nehézségéből adódhatnak, amelynek háttérében az oktatási hátrány áll.

A (kiterjesztett) *család* kitüntetett szerepet tölt be a roma közösségek életében, amely nem egyszerűen a hagyományokból adódik, hanem a nehéz körülményekkel, társadalmi elutasítással való megküzdés eszköze is. A hagyományos roma családok (a magyar családokhoz hasonlóan) *patriarchális* felépítésűek, van, hogy az (idősebb) férfiak feleségük vagy gyermekeik helyett akarnak beszélni. Ugyanakkor a nemek közötti kapcsolatok a roma közösségben is átalakulóban vannak, ma már több roma közösségben is nők vannak vezető pozícióban.

A romák áldozatként történő fellépését nehezíti, hogy a rendőrök gyakran csak *elkövetőként* képesek a roma emberekre gondolni, a tőlük származó bejelentéseket, feljelentéseket nem veszik komolyan. Erre ráerősít a gyűlöletcsoportok romaellenes, „cigánybűnözést” hangsúlyozó retorikája; a romák elleni gyűlölet-bűncselekmények jelentős része is ezen csoport „közbiztonsági tevékenysége” keretében következik be.

2.2. Szexuális és nemi kisebbségek

A leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex (LMBTQI) emberek a többségi társadalomtól *szexuális irányultságuk* (milyen nemű emberekhez vonzódnak: meleg, leszbikus, biszexuális), *nemi identitásuk* (milyen neműnek tartják magukat, ha az eltér a születéskor anyakönyvezett nemüktől: transznemű) vagy *nemi jellegeik* (milyen biológiai nemi jellegekkel rendelkeznek; aki férfi és női jellegekkel is rendelkezik: interszex) alapján térnek el.

Mivel a szexuális irányultság és a nemi identitás külső jegyekből általában nem megállapítható, az LMBTQI emberek egy része, az elutasítástól tartva, szexuális irányultságát, nemi identitását még legszűkebb környezetében (barátai, családtagjai) is titokban tartja, *rejtőzködik*, nem bújik elő; egy részük a társadalmi elvárásoknak megfelelően különféle személlyel él párkapcsolatban. A rejtőzködve élő LMBTQI emberek, titkuk kitudódásától tartva, gyakran nem tesznek feljelentést; ha mégis, magánéletük tiszteletben tartására fokozottan ügyelni kell (például a küldemények elektronikus kézbesítése vagy a küldőnél személyes átvétel biztosítása révén).

A rejtőzködés és a társadalmi elutasítás következtében kialakuló *szégyenérzet* miatt egy LMBTQI embernek nehezebbé eshet élete ezen vetületéről nyilatkozni egy kihallgatás során. A családi elutasítás miatt egy LMBTQI áldozat nehezebben

talál támogató közegre. Egy *transznemű* ember a nemváltás (tranzíció) különböző állapotában lehet, ezért ránézésre nem feltétlenül lehet megállapítani egy ember nemét. Kétely esetén kérdezzünk rá, hogy hogyan szólíthatjuk, és ezt tartsuk tiszteletben, még ha irataiban nem is ez a név szerepel.

Az LMBTQI közösség számára kiemelt jelentőséggel bírnak az évente megrendezett *Pride felvonulások*, amelyek szégyenérzet helyett az önelfogadás fontosságára hívják fel a figyelmet, ugyanígy az ismerkedési lehetőséget jelentő *szórakozóhelyek* (bárok, klubok, szaunák). A Pride felvonulásokhoz kötődően és a szórakozóhelyek környékén több támadás is előfordult már.

2.3. Zsidók

A judaizmusnak, vagyis a zsidó vallásnak több ága, irányzata van, gyűlölet-bűncselekmények áldozatává leggyakrabban a vallási hovatartozásukat öltözködésükben, megjelenésükben is felvállaló *ortodox vagy haszid irányzatok* tagjai válnak, ugyanakkor a szélesebb körben elterjedt zsidó fejfedő, a kipa viselése, szintén beazonosíthatóvá teszi a hívőket az elkövetők számára. Gyakoriak a zsinagógák, zsidó temetők, holokauszt emlékművek ellen elkövetett rongálások; és előfordul az is, hogy az antiszemita megjegyzések más (politikai vagy világnézeti) alapú konfliktusokra rakódnak rá, mivel a gyűlöletcsoportok a zsidóságot gyakran a liberalizmussal, progresszív, baloldali gondolkodással azonosítják (és az ilyen nézeteket vallókról azt vélik, hogy zsidók).

Az ortodox zsidók a Tórában és a Talmudban szereplő, alább említett vallási szabályokat szigorúbban tartják, míg a neológ, masorti, konzervatív és reform zsidók kevésbé szigorúan értelmezik a judaizmust. A *szombat* (*sabbat*, *sábesz*) péntek estétől szombat estéig tart, és ez, valamint a zsidó ünnepek alatt a munkavégzés tilos; munkavégzésnek számít a nagyobb távolságra való utazás, az elektromos készülékek használata és az írás is, ezért előfordul, hogy az ortodox zsidók szombaton nem tesznek rendőrségi bejelentést (későbbre halasztják), nem írják alá a vallomásukat, nem veszik a telefont.

A *zsidó ünnepekre* (Rós Hasana, Jóm Kippur, Szukkot, S'mini Áceret és Szimhát Tóra, Pészah, Sávuoat, Hanukka, Purim) hasonló szabályok vonatkoznak, ilyenkor sok olyan zsidó ember is ellátogat a zsinagógába, akik év közben nem, ezért a zsinagógák környékén nagyobb tömeg lehet; tartanak szabadtéri eseményeket is, ahol a résztvevők könnyebben válnak beazonosíthatóvá zsidóként. Az ortodox zsidó férfiak és nők nem szívesen fognak kezet tőlük eltérő nemű személlyel.

2.4. Muszlimok

A zsidó-keresztény alapokra építkező, Mohamed próféta tanítását követő iszlám vallás Magyarországon a honfoglalás óta jelen van, 1916 januárjában a magyar Országgyűlés törvényesen elismertté nyilvánította az iszlám vallást, a Magyarországon élő muszlimok jelentős része tehát nem a közelmúltban érkezett bevándorló, vannak közöttük etnikailag magyar emberek is. A muszlimok elleni előítéletek gyakran összekapcsolódnak a terrorizmustól való félelemmel, mégha *a muszlimok döntő többsége el is utasítja a politikai erőszakot*.

A zsidó valláshoz hasonlóan az iszlámnak is *több ága van*, a konzervatívtól a liberális, progresszív irányzatokig, amelyek az iszlám tanításait tartalmazó *Korán* folyamatos újraértelmezését és a vallás sokszínűségét hangsúlyozzák. Sok muszlim napi *öttször imádkozik*, amely előtt a hívőknek meg kell mosakodniuk. Az ima hossza változhat, de mosakodással együtt jellemzően 10–15 percnél nem vesz többet igénybe. A *Ramadan* hónap során a muszlimok napközben böjtölnek, az esti imákon a szokásosnál többen vesznek részt. A *mecsetbe* cipőben nem lehet belépni, vannak mecsetek ahol a női és férfi terek szigorúan elválasztottak, így fontos lehet a megfelelő nemű rendőrnek eljárnia. Bár férfiaknál a szakáll, nőknél a *fejkendő* viselése egyáltalán nem általános, a fejkendő viselésére vonatkozó döntést tiszteletben kell tartani, ne kérjünk egy muszlim nőt a fejkendő eltávolítására.

2.5. Külföldiek, menekültek

E csoporton belül leggyakrabban az európaiaktól eltérő *rasszjegyekkel* rendelkező (színesbőrű) embereket éri támadás, de előfordul az is, hogy *az idegen nyelv használata* hívja fel az elkövetők figyelmét az áldozatok csoport-hovatartozására. Az itt élő külföldiek tarthatnak attól, hogy egy rendőrségi bejelentés miatt *veszélybe kerülhet magyarországi tartózkodásuk*, ezért inkább nem tesznek bejelentést; ez különösen igaz azokra, akik nem jogszerűen tartózkodnak az országban.

Az eljárás során a legnagyobb nehézséget a nyelvismeret hiánya jelenti, fontos a nyelvet jól beszélő, érzékeny *tolmácsot* találni; hiába nem előítéletes a rendőr, ha a tolmács az, és esetleg bántó kifejezésekkel fordít le egy-egy kérdést, megjegyzést.

További nehézséget jelenthet a Magyarországról történő elutazás, a sértett kihallgatását ezért mihamarabb érdemes eszközölni; ennek elmaradása esetén a kihallgatás telekommunikációs eszköz útján is megvalósítható.

2.6. Fogytékossággal élők

A fogyatékoság olyan fizikai, értelmi, pszichoszociális vagy érzékszervi károsodás, amely a környezeti és társadalmi akadályokkal együtt korlátozhatja egy adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételét. A fogyatékosággal élő emberek ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmények *látenciája* óriási, különösen a bentlakásos intézményekben élők számára nehéz bejelentést tenni, és az eljárásban részt venni. A fogyatékosággal élők gyakran azzal az előítéléssel találkoznak, hogy *értelmi képességeiket is megkérdőjelezzik*, holott egy mozgáskorlátozott, siket vagy látássérült ember megfelelő segítséggel képes hatékonyan részt venni egy büntetőeljárásban.

A *mozgáskorlátozottak* esetén a rendőrségre való el-, és az épületekbe való bejutás jelenthet nehézséget, amelyre megoldás lehet a kihallgatás telekommunikációs eszköz útján való megvalósítása. A *vak és látássérült* emberek esetén fontos a tanúvallomást az aláírás előtt felolvasni (részleges látáscsökkenés esetén nagyobb betűvel kinyomtatva megmutatni), az iratokat elektronikus formában (nem szkennelt, hanem képernyőolvasóval is olvasható szöveges állományként) megküldeni. A *siket és nagyothalló* emberek egy része szájról jól olvas, és érthetően tud beszélni, mások jelnyelven kommunikálnak és tolmács igénybevételére van szükségük. Akinek anyanyelve a jelnyelv, az az írásbeli kommunikációt sem érti meg könnyen, különösen a hivatalos iratokra jellemző bonyolult megfogalmazások miatt. Jeltolmács vagy segítő jelenléte esetén figyeljünk rá, hogy ne a tolmácshoz, segítőhöz, hanem az érintetthez beszéljen.

2.7. Hajléktalanok

A hajléktalanság a szegénység szélsőséges formája, amikor valakinek nincs annyi vagyona / jövedelme, hogy meg tudja fizetni lakhatását, illetve nem rendelkezik olyan kapcsolatokkal (rokonok, barátok), akik ebben segítenék őt. E szegénység kialakulásában szerepe lehet a munkanélküliségnek, a szenvedélybetegségeknek és a pszichiátriai betegségeknek is, ezek azonban sokszor nem a hajléktalanság kiváltó okai, hanem annak következményei. A hajléktalan embereknek *nehézséget jelenthet hozzáférni különböző közszolgáltatásokhoz* (egészségügyi ellátás, rendőrség), mivel higiéniai okokból nem látják őket szívesen, a higiéniai megfontolások ugyanakkor nem járhatnak a szolgáltatás megtagadásával. A hajléktalan embereknek gyakran *nincs postai címe*, a kapcsolattartáshoz érdemes közvetítőt (szociális munkás, hajléktanszálló

munkatársa), esetleg mobiltelefont (amennyiben a sértett vagy tanú rendelkezik vele) igénybe venni. A szerhasználó, pszichiátriai beteg hajléktalanokkal nehezebb lehet a kommunikáció, érdemes segítő bevonni, vagy különösen ügyelni a közérthetőségre.

3. A személyes előítéletek kezelése

Mindenkinek vannak előítéletei. Az előítéletek nagyon mélyen gyökereznek bennünk, hiszen sok esetben már gyermekkorunktól fogva ezek vesznek minket körbe. Az előítéletek egy része ráadásul nem is tudatos, mégis kihat a döntéseinkre, cselekedeteinkre. A rendőr is a társadalom része, nehezen függetlenítheti magát a társadalomban széles körben elterjedt előítéletektől. Ugyanakkor a rendőri munkával kapcsolatos alapvető elvárás, hogy egy rendőr előítéletektől mentesen, *részrehajlás nélkül lássa el munkáját* [Rtv. 13. § (2)], ezért minden rendőrnek folyamatosan dolgoznia kell azon, hogy saját előítéleteit tudatosítsa, törekedjen az azokon való túllépésre, és biztosítsa, hogy azok a munkájára ne legyenek kihatással.

Az első lépés, hogy *megismerjük saját gondolatainkat, érzéseinket*: Milyen ismereteink vannak az adott társadalmi csoporttal kapcsolatban? Biztosan a csoport minden tagjára igaz az az ismeret? Milyen forrásból származnak ezek az ismeretek? Hajlandóak lennénk-e felülbírálni ezen ismereteinket, ha egy új forrás mást állítana? Hogyan éreznénk magunkat, ha az adott csoporthoz tartozó személlyel kerülnénk kapcsolatba rendőrként? És ha magánemberként?

Az előítéletek oldását segítheti, ha *minél többet és minél többféle forrásból tájékozódunk* az adott csoporttal kapcsolatban, és ha a forrásokhoz kritikusan állunk. Nemcsak szakirodalmi források segíthetnek, hanem az adott társadalmi csoporttal foglalkozó újságcikkek olvasása, filmek és televíziós műsorok megtekintése is.

Az előítéletek oldását az is segítheti, ha *személyes tapasztalatokat* szerzünk az adott csoportokhoz tartozó emberekkel, amit előmozdíthatnak a következő fejezetben tárgyalt civil és közösségi együttműködések.

Fontos odafigyelni *mások visszajelzéseire*, ne vegyük támadásnak, ha valaki azt jelzi vissza, hogy egy megnyilvánulásunk előítéletes vagy bántó volt (különösen, ha ezt az adott csoport tagja teszi), hanem próbáljunk a visszajelzésből tanulni a jövőre nézve. Bármit is gondol vagy tapasztal a rendőr magánemberként, hivatalos minőségben pártatlanul és előítéletmentesen kell eljárnia és megnyilvánulnia.

4. Az áldozathibáztatás elkerülése

Áldozathibáztatás alatt azt értjük, hogy egy bűncselekmény bekövetkezéséért az áldozatot, az áldozat megjelenését, viselkedését tesszük felelőssé. Mivel gyűlölet-bűncselekmények esetén a támadás kiváltó oka a sértett valamely társadalmi csoporthoz tartozása, egy olyan veleszületett vagy identitásának szerves részét képező tulajdonsága, amelyen nem tud változtatni, az áldozathibáztatással azt üzenjük az áldozatoknak, hogy a támadást *nem tudják elkerülni, vagy csak úgy, ha e tulajdonságukat elrejtik*. Ez utóbbi azonban elfogadhatatlan: alapvető emberi jog, hogy identitását, vallását, etnikai hovatartozását bárki szabadon felvállalhassa, azt kifejezhesse öltözködése, nyelvhasználata, viselkedése révén. A kommunikáció során ehelyett biztosítani kell az áldozatot arról, hogy *ami vele történt az elfogadhatatlan*, arról ő nem tehet, nem ő a felelős érte. Ez segíthet az áldozat szégyenérzetének és büntudatának oldásában.

Áldozathibáztatás esetén az áldozat elveszítheti önbizalmát, és megínoghat a bizalma a rendőrségben, úgy érezheti, hogy a rendőrség is az elkövető, nem pedig az áldozat pártját fogja. Az áldozathibáztatás a *másodlagos viktimizáció* jellemző megvalósulási formája. Áldozathibáztatás nem mindig közvetlen; áldozathibáztatásnak minősül például az is, ha az áldozatot arról faggatjuk, miért tartotta fontosnak, hogy egy eseményen részt vegyen, hogy azt a bizonyos öltözetet viselje, vagy azonos nemű párja iránt érzelmeit kézfogással, öleléssel vagy más módon kifejezze. Áldozathibáztatás az is, ha a rendőr azt bizonygatja a kihallgatás során a sértettnek, hogy biztosan félreértette az elkövető indítékát.

Az áldozathibáztatás mögött nem minden esetben az áldozattal szembeni empátia hiánya áll, van hogy a rendőr *prevencióként*, hasonló támadások megelőzése, az áldozat védelme érdekében hangsúlyozza, hogy a támadás milyen magatartással lett volna elkerülhető. A jó szándék ellenére ugyanakkor az ilyen gyakorlati tanácsok is negatívan érinthetik az áldozatot, preventív célból se adjunk olyan tanácsot az áldozatoknak, hogy rejtsek el védett tulajdonságukat.

5. Támogató kommunikáció

A gyűlölet-bűncselekmény gyakran kifejezetten traumatikus élményt jelentenek az áldozatok számára, hiszen nem egyszerűen magánéletük, testi épségük, esetleg tulajdonuk sérül, de minderre identitásuk, személyiségük (egyik) leglényegibb vonása miatt kerül sor. Ezért különösen fontos, hogy *megértően*,

empatikusan, szolidárisan álljunk az áldozathoz. Arra is fontos tekintettel lenni, hogy a gyűlölet-bűncselekmény áldozatok sokszor nem először válnak áldozattá, egy kisebb súlyú incidens is előhívhat olyan korábbi traumákat, amely egy külső szemlélő számára indokolatlan reakciót vált ki. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetői azért követik el a támadást, hogy azt üzenjék az áldozatnak és közösségének: másodrangú tagjai a társadalomnak, nincs helyük az országban. Fontos, hogy ezt az üzenetet egyértelműen visszautasítsuk, és azt érzékeltesük az áldozattal, hogy ő egyenrangú, megbecsült tagja a társadalomnak.

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai számára gyakran nem is annyira az elszenvedett kár vagy sérülés a legsúlyosabb sérelem, hanem hogy erre csoport-hovatartozása miatt került sor. Hagyjuk, hogy az áldozat *megossa velünk a támadás motivációjával kapcsolatos álláspontját* (annál is inkább, mert ez egy fontos, korábban már említett indikátor), ezt ne vonjuk kétségbe, a kihallgatási jegyzőkönyvben is szerepeltessük; ezt az utasítás 11. d) pontja külön is kiemeli. Ez különösen a támadás helyszínén lehet nehéz, hiszen ilyenkor érthető módon az elkövető beazonosítását szolgáló információk begyűjtése a rendőrségi prioritás, mégis fontos meghallgatni és rögzíteni az áldozat motivációra vonatkozó álláspontját egyrészt az áldozat megnyugtatása, másrészt az indíték későbbi bizonyítása érdekében.

Az áldozat álláspontjának meghallgatása, jegyzőkönyvezése persze nem jelenti azt, hogy azt feltétel nélkül igaznak kellene elfogadni, esetleges kételyeknek ugyanakkor a rendőr nem adhat hangot; a nyomozás feladata lesz feltárni a tényleges motivációt. Az utasítás ezért külön is hangsúlyozza, hogy a rendőr az érintettek előtt nem tehet – akár tagadó, akár megerősítő – nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt-e (6. pont). A kommunikáció során azt kell hangsúlyozni, hogy *a nyomozás az előítéletes motivációra is ki fog terjedni*. Ne kérjük a sértettet vagy a tanút, hogy ő bizonyítsa, hogy valóban előítéletes támadásról volt szó, kérdezzük inkább az említett indikátorokról, és bátorítsuk őt arra, hogy bármilyen előítéletes motivációra utaló körülményt osszon meg.

Az áldozatok számára támogató légkör kialakításához nagyban hozzájárulhat, ha a sértettet a feljelentés megtétele vagy a tanúkihallgatás során egy *általa választott személy is elkíséri*, amelyet a Be. is megenged [383. § (3)]. Erre a lehetőségre érdemes már az idézés során is (levélben vagy telefonon) felhívni a figyelmet. Az általa ismert, megbízhatónak tartott személy jelenléte csökkentheti az áldozat szorongását, ezáltal segítheti a kihallgatás gyors és hatékony lebonyolítását.

Ügyelni kell arra, hogy a kihallgatás helyszínén ne legyenek vallási vagy politikai nézeteket kifejező, szélsőséges nézetekre utaló tárgyak (például más

eljáráshoz tartozó bűnjelek), ezek újratraumatizálhatják az áldozatot. Érdemes a rendőrség gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés iránti elkötelezettségét, a társadalmi sokszínűség fontosságát hangsúlyozó *plakátokat, kiadványokat* elhelyezni a váróhelyiségben, kihallgatószobában.

6. A magánélet védelme

A gyűlölet-bűncselekmények nyomozása kapcsán számos érzékeny, különleges személyes adatot kell kezelni, mint például a sértett vallása, etnikai hovatartozása, szexuális irányultsága, egészségi állapota, amelyről bővebben az *Adatvédelem* c. fejezetben írtunk. Ugyanakkor fontos, hogy a rendőr csak olyan adatokat gyűjtsön, amelyekre *a nyomozás érdekében valóban szükség van*. Az előítélet-motiváció feltárása érdekében nincs például szükség a sértett vallási nézeteire, vallásgyakorlásának módjára, párkapcsolati státuszára, szexuális életére, testére (fogynékosság, nemi megerősítő beavatkozások) vonatkozó információkra, ezekre ne kérdezzünk rá. Az ilyen kérdések mögött gyakran a természetes kíváncsiság áll, hiszen elképzelhető, hogy az eljáró rendőr először találkozik személyesen az adott csoporthoz tartozó személlyel. Ne tekintsünk ugyanakkor a sértettre vagy tanúra a kulturális kompetencia megszerzésének eszközeként: a sértett azért fordult hozzánk, hogy a terhére elkövetett bűncselekményt kinyomozzuk, nem pedig azért, hogy segítse ismereteink bővítését. Az ilyen ismeretszerzésre a következő fejezetben tárgyalt civil és közösségi együttműködés keretében érdemes sort keríteni.

A magánélet védelméhez nemcsak a kezelt adatok körének korlátozása, de azok bizalmas kezelése is hozzátartozik. Figyelni kell arra, hogy a sértett és a tanúk kihallgatása során csak *azok legyenek jelen, akik esetében ez feltétlen szükséges*, erre különösen az elkövetés helyszínén vagy az egészségügyi intézményekben fogantatosított kihallgatások során kell ügyelni. A gyűlölet-bűncselekmények általában nagy közérdeklődésre tartanak számot, a sajtó is fokozott figyelemmel kíséri az ilyen eljárásokat. A sajtó (vagy bármely más harmadik fél részére) *a sértett beazonosítását lehetővé tevő adatot a ne adjunk ki*. Ha a sértett képviselővel (ügyvéd, civil szervezet) jár el, és a képviselő ehhez hozzájárul, adatait továbbítsa a kommunikációs osztály részére a kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében.

Különösen szervezett gyűlöletcsoportok által elkövetett támadások esetén külön fel kell hívni a sértett és a tanúk figyelmét a *személyes adatok zárt kezelésének* lehetőségére (akár a névre is kiterjedően). Ügyeljünk rá, hogy az érzékeny személyes adatokhoz (például szexuális irányultság, nemi identitás, vallás)

a családtagok, lakótársak se férjenek hozzá, így például *ne kézbesítsen postai úton* olyan iratot, amely az ügy ilyen részleteit tartalmazza, és különös körültekintéssel járjunk el a sértett környezetében végzett *szemle vagy tanúkutatás* esetén. Az ilyen iratokat elektronikus úton vagy a küldőnél személyes átvétel útján kézbesítsük (utóbbi esetben a címzettet telefonon vagy emailben értesítse a küldemény személyes átvételének lehetőségéről).

7. Áldozati szükségletek

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai a bűncselekmény jellegéből, illetve személyes tulajdonságaikból (jellemzően hátrányos helyzetű, kisebbségi csoportok tagjai) következően sajátos szükségletekkel rendelkezhetnek, amelyek alapján az esetek többségében *különleges bánásmódot igénylő sértettnek* minősülnek, ezért is hangsúlyozza az utasítás, hogy a büntetőeljárás során a rendőr kiemelt hangsúllyal vizsgálja az áldozat különleges bánásmódra való igényét. Az alábbi szükségletek egy részét a rendőrség tudja biztosítani, más esetekben a szükséges szolgáltatást más állami vagy civil szervezet nyújtja, és a rendőrség feladata az *áldozat megfelelő szolgáltatóhoz irányítása* (referálása).

A fent már ismertetett kommunikációs és magánélet védelméhez kapcsolódó szükségletek mellett az alábbi szükségletekre érdemes tekintettel lenni.

7.1. Személyes biztonság

Ha a támadó az áldozat közvetlen környezetéből (család, munkatársak, iskolatársak, szomszédok) kerül ki, az *ismételt áldozattá válás kockázata* magas. Ha a támadást szervezett gyűlölet-csoportok követték el, szintén nem kizárható az ismételt támadás, illetve a megtorlás, ha az áldozat esetleg feljelentést tesz a támadás kapcsán. Az áldozatok egy része a támadást követően új lakhelyet, munkahelyet, iskolát, települést vagy akár országot keres magának. Ha ez nem kivitelezhető, fokozott biztonsági intézkedéseket tesznek (zárak cseréje, térfigyelő kamera felszerelése). Érdemes az áldozat bevonásával *kockázatelemzést* készíteni, felmérni, hogy mekkora az ismételt áldozattá válás reális esélye, és ezzel arányos lépéseket tenni. Magas kockázat esetén *személyi védelem vagy védett szálláshelyre* költözés lehet a megoldás. A személyes biztonság garantálásához fontos lehet a sértett adatainak zártan kezelése, illetve az áldozat és az elkövető személyes találkozásának megakadályozása.

7.2. Érzelmi és pszichoszociális támogatás

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai nem mindig vannak tisztában azzal, hogy mennyire rászorulnak az érzelmi és pszichoszociális támogatásra. A támadás során elszenvedett *trauma* gyakran alvászavarral, rémálmokkal, lehangoltsággal, szorongással, önváddal vagy dühvel jár együtt. A támadások lelki hatásai gyakran csak hosszú távon jelentkeznek, jóval azt követően, hogy a fizikai sebek már begyógyultak. Az áldozatok egy részénél *poszttraumás stressz zavar* alakulhat ki, amelynek kezeléséhez szakemberre van szükség. A kormányhivatalok keretében működő Áldozatsegítő Szolgálat és az Igazságügyi Minisztérium keretében működő Áldozatsegítő Központok érzelmi, pszichológiai támogatást nyújtanak az áldozatok számára.

7.3. Jogi segítség

A gyűlölet-bűncselekmény áldozatoknak szükségük lehet jogi tanácsadásra vagy képviselőre a büntetőeljárásban való hatékony részvétel érdekében. Képviselő nem csak ügyvéd lehet, hanem családtag (hozzátartozó), vagy sértettek, vagy sértettek egyes csoportjainak érdekképviselőre létrehozott közhasznú civil szervezet is. A képviselő megkönnyítheti a sértettel való kapcsolattartást is.

Az Áldozatsegítő Szolgálat és Áldozatsegítő Központok jogi tanácsadást biztosítanak az áldozatok számára, a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat keretében az arra rászoruló áldozatok ingyenes jogi képviselőt, ún. pártfogó ügyvédet kaphatnak, és több civil szervezet nyújt jogi segítséget kifejezetten gyűlölet-bűncselekmény áldozatok számára.

Ivány Borbála

CIVIL ÉS KÖZÖSSÉGI EGYÜTTMŰKÖDÉS

1. A rendőrség jogszabályokban foglalt együttműködési kötelezettségei

Az Rtv. 2. § (2) bekezdésének a) és c) pontjaiban foglalt előírások szerint a rendőrség a feladatának ellátása során együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a civil szervezetekkel és a gazdálkodó szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel; és támogatja a helyi önkormányzatoknak és az állampolgárok közösségeinek a közbiztonság javítására irányuló önkéntes tevékenységét.

Az Rtv. 10. § (1) bekezdése alapján a rendőrség és az illetékességi működő önkormányzatok, a közbiztonsággal összefüggő feladatok ellátásának társadalmi segítésére és ellenőrzésére – a közbiztonság fenntartásában érintett állami és egyesületek bevonásával – bűnmegelőzési és közbiztonsági bizottságot hozhatnak létre.

Az alábbiakban tárgyalta, gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó ORFK utasításon túlmenően más területen is vannak a civil szervezetekkel és közösségekkel együttműködési kötelezettségeik a rendőrségnek. Ezek alapján a rendőrség tevékenységétől korábban sem volt idegen a sérülékeny, kisebbségi csoportokkal való együttműködés kialakítása. Erre több norma is kötelezi a szervet.

Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv és a roma kisebbségi önkormányzatok közötti együttműködésről, kapcsolattartásról szóló 22/2011. (X. 21.) ORFK utasítás célja a rendőrség és a roma kisebbség kapcsolatának továbbfejlesztése, az együttműködés hatékonyabbá tétele. Ennek érdekében a rendőrség köteles munkacsoportot létrehozni, a roma közösséggel való összekötőt kijelölni. Az utasítás 14. pontja szerint az összekötők a roma társadalmi szervezetekkel országos és helyi szinten is közvetlen kapcsolatot alakítanak ki és tartanak fenn, tevékenységüket évente értékelik. Az együttműködés keretében a rendőrség kapcsolatépítő kulturális és sportprogramokat szervez, tájékoztató anyagokat készít, részt vesz a konfliktushelyzetek kezelésében.

A multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről szóló 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás célja, hogy a rendőri állomány felkészült

legyen a multikulturális környezetben élők megismerésére, megértésére, és a kölcsönös segítségnyújtás biztosítása. Az utasítás előírja a rendőrségnek, hogy – többek között – a többségtől eltérő etnikai, vallási vagy egyéb csoportok, közösségekkel és társadalmi szervezeteikkel vegyék fel a kapcsolatot és készítsenek adatbázist az elérhetőségeikkel. A 17. pont a rendőrség feladatává teszi az érintett kisebbségi csoportok sérelmére elkövetett bűncselekmények háttérében álló, a jogsértések megelőzése szempontjából releváns okok és körülmények feltárását.

A rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás 15. pontja szerint a rendőrségi áldozatvédelmi referens feladata a potenciális áldozati kör tájékoztatása a helyi állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetekkel való kapcsolattartás, az áldozatok problémáinak megoldása, szükség esetén a továbbirányításuk a megfelelő szervezethez, valamint az állampolgárok és a rendőrség közötti bizalom erősítése. A 18. pont szerint az áldozatvédelmi referensnek kiemelt figyelmet kell fordítania a közösség tagja elleni erőszak, mint emberi méltóság elleni bűncselekmények áldozataira.

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről szóló 291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat szerint a bűnmegelőzésnek az állam mellett az önkormányzatok, a közösségek, az üzleti szféra, az egyházak, a civil szervezetek és a polgárok is aktív résztvevői. A bűnmegelőzés rendszerének nyitottnak és befogadónak kell lennie a szakmai és civil kezdeményezésekre. A stratégia szerint „a civil szervezetek a társadalmi kohézió fontos építőkövei. A bűnmegelőzés tekintetében számos szervezet rendelkezik az állami szereplőket meghaladó tudásbázissal, emellett kiterjedt kapcsolati tőkéjük, hitelességük komoly potenciált jelent. A civil szervezetek olyan társadalmi csoportokat és személyeket is képesek megszólítani, amelyek sok esetben érdektelenek vagy ellenségesek az állami szereplőkkel szemben.”

A fentiek alapján tehát a rendőrség számára az Rtv. előírja a civil szervezetekkel és helyi közösségekkel való együttműködést, amelyeket a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia hiánypótló szereplőkként, a rendőrség partnereiként értékeli. A rendőrségi munkában van előzménye és gyakorlata a helyi kisebbségekkel, roma állampolgárokkal és potenciális áldozatokkal, így a védett csoportokkal való együttműködésnek, amelyre és az e munka keretében alkalmazott módszerekre és a kialakított kapcsolatrendszerre a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben is bátran lehet támaszkodni.

2. A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó utasításban foglalt kötelezettségek

Az ORFK utasítás számos olyan kötelezettséget ír elő a rendőrség részére, amelyeket csak akkor lehet teljesíteni, ha a rendőrök ismerik az áldozati csoport és tagjai jellemzőit.

Az ORFK utasítás II. fejezetének

- 4. pontja előírja, hogy a rendőrségnek azt az üzenetet kell közvetítenie az áldozati csoportok felé, hogy a csoportot ért *gyűlölet-bűncselekményt* kivizsgálják;
- a 7. pont szerint a rendőr *nem lehet előítéletes* az áldozat viselkedésével, származásával, közösségével szemben;
- a 8. pontban felsorolt előítélet-indikátorok felismerésére vonatkozó kötelezettség előrevetíti, hogy a *rendőrnek ismernie kell* a potenciális áldozatok megjelenési, viselkedési, nyelvi, vallási, ruházkodási jellegzetességeit, ünnepeit, rendezvényeit, a csoporthoz kapcsolódó történelmi eseményeket;
- a 11. pont szerint a rendőrség szükség esetén *az áldozati közösség bevonásával kutatja* fel a tanúkat és az áldozat csoporthovatartozásának jegyeit;
- továbbá a rendőrnek feladata az is, hogy az állami és a civil szervezetek által nyújtott *támogatási lehetőségekről tájékoztassa* a sértettet.

Az ORFK utasítás alapján tehát a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendőrnek a feladatai ellátásához

- ismernie kell az áldozat, közössége jellemzőit, valamint azokat a közösségi és civil szervezeteket, amelyek az áldozati csoporttal kapcsolatban vannak,
- nem lehet előítéletes,
- kommunikálnia kell a védett csoport tagjai irányában,
- tényleges kapcsolatban kell lennie a védett csoportok tagjaival, hogy szükség esetén tanúkutatást végezhesen vagy megállapíthassa az előítélet indítékot, továbbá
- ismernie kell az áldozati szükségleteket és az áldozatsegítő szolgáltatásokat.

Tehát a potenciális áldozati csoportokkal való munkából a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendőrnek számos kötelezettsége következik:

- *képzés, érzékenyítés,*
- *információgyűjtés és -átadás, egyeztetés,*
- *kapcsolatfelvétel és -tartás a védett csoportokkal,*
- *áldozatsegítés.*

A rendőrség feladata az, hogy lehetőséget teremtsen, elvárja és számonkérje, hogy a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendőrök az utasítás által előírt ismeretekkel rendelkezzenek. Ehhez elengedhetetlenek a képzések, tréningek, szakirodalom biztosítása.

Az is nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos hatékony rendőri munkához – már az utasítás előírásai alapján is – elengedhetetlen, hogy a saját illetékességi területükön a rendőrök konkrét és gyakorlati ismereteket szerezzenek arról, hogy ott milyen védett csoportok élnek, dolgoznak, fordulnak meg, és ezek a csoportok milyen specifikus jellemzőkkel rendelkeznek; ténylegesen kik a tagjaik, milyen szervezeteik, közösségeik vannak, mik a főbb problémáik, félelmeik; mit várnak a rendőrségtől; és ők hogyan tudnák segíteni a rendészeti munkát annak érdekében, hogy minél kevesebb gyűlölet-bűncselekmény történjen a lakóhelyükön, életterületükben. Ennek érdekében a rendőrségnek együtt kell működnie a területén lévő civil és közösségi szervezetekkel, a védett csoportok tagjaival. E munka megkönnyítéséhez összeállítottunk egy, a helyben megkeresendő szervezetek, személyek listáját tartalmazó táblázatot, amely a mellékletek között található.

3. A védett csoportokkal való együttműködés célja

A gyűlölet-bűncselekményekkel érintett védett csoportok jellemzően kisebbségi, sérülékeny csoportok, amelyek érdekérvényesítő képessége, a társadalmi nyilvánosságban való megjelenése, önszerveződése rendszerint alacsony szintű. Gyakori, hogy a védett csoportok tagjai rejtőzködnek, nem szívesen vállalják identitásukat, a csoporthoz tartozásuk miatt őket ért bűncselekményeket nem jelentik a hatóságoknak. Tehát a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendőröknek a szokásosnál is intenzívebb erőfeszítést kell tenniük annak érdekében, hogy az érintett csoportokkal kapcsolatot alakíthassanak ki. Ez igen nehéz feladat.

Az *állampolgárok bevonása* a rendőrségi (vagy más állami) munkába azokat az eszközöket jelenti, amelyek révén az állampolgárok érdemben hozzáférnek a rendőrséghez, a rendőrség pedig megérti és kezeli az állampolgárok érdekeit és elvárásait. A közösségekkel való munkából a rendőrség számtalan innovatív és gyakorlati ötletet kaphat arra, hogy hogyan dolgozzon hatékonyan, tisztességes és kreatív módon. Ha a rendőrség bevonja a munkájával kapcsolatos döntésekbe a helyi lakosokat, akkor jobban fogja érteni, hogy mik a helyi igények. Ennek eredményeként jobban meg tud majd felelni a helyi elvárásoknak,

amelyek alapján csoportosíthatja az erőforrásait. Ha a rendőrök nemcsak a helyi problémákat ismerik, hanem azok okait is, akkor munkájuk költséghatékonyabb és eredményesebb lesz, azaz jobban megfelel a szakmai elvárásoknak.

Az állampolgárokkal való intenzív rendőr–polgár kapcsolatok kialakításának gazdag szakirodalma és gyakorlata van különösen az Egyesült Királyságban, de Magyarországon is volt néhány kísérlet a közösségi rendőrségi modell egyes elemeinek átültetésére,¹ amelyek iránymutatásként használhatók ahhoz, hogy gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó rendőrként hogyan lehet eredményesen kapcsolatba kerülni a helyi közösségekkel.

A külföldi példák azt mutatják, hogy „a közösségek irányába történő közvetlen kommunikáció nagyban segíti a rendészeti tevékenységet. A közösségi rendészet nem azt jelenti, hogy a 'közösség' irányítja a rendészeti munkát. Inkább úgy fogalmazhatunk: sokkal könnyebb úgy rendészeti munkát végezni, ha a helyi problémákra helyi választ adnak. Ebben a formában elkerülhetetlen, hogy a rendészet és a civil közösség között közvetlen kapcsolat legyen. Ennek következményeként a közösség a rendészetet a saját hétköznapi élete részeként értelmezi, segíti, támogatja. A rendészet pedig elvégzi azt a feladatot, amelyet a közösség a biztonságteremtés terén azért bíz rá, mert ő ért hozzá. Ennek elengedhetetlen része a megfelelő kommunikáció.”²

Jó példa

„A rendőrök munkavégzése teljesen megváltozott, amióta megismertük a közösség nézőpontját, és azokat az ügyeket, kérdéseket, amelyekkel a közösség tagjainak személyes tapasztalata van” – egy londoni rendőr.³

A magyar rendőrség által végrehajtott egy közösségi rendőrségi projekt közbelső tapasztalatai alapján a program társadalmi fogadtatása egyértelműen pozitív volt, ugyanakkor a rendőri szervezet centralizáltságához, hierarchikus berendez-

¹ Lásd pl. Svájci–Magyar Együttműködési Program. <https://tinyurl.com/4s7ewpn9>; Molnár Katalin – Tamási Zsolt: *A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei*. <https://tinyurl.com/5xm2jsat>; a Magyar Helsinki Bizottság által szervezett rendőr-civil fórumok (<https://tinyurl.com/y4cd2w7w>), amelyek közül a VIII. kerületinek a civil résztvevői sérülékeny csoport tagjai, hajléktalan emberek voltak.

² MOLNÁR Katalin – TAMÁSI Zsolt: *A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei*. <https://tinyurl.com/5xm2jsat>

³ Miles, Nathanael: *How To Engage Gay People In Your Work*, Stonewall https://www.stonewall.org.uk/sites/default/files/how_to_engage_gay_people_in_your_work_o.pdf

kedéséhez jelentősen testidegen (volt) a módszer annak bevezetésekor.⁴ Szakértők szerint nincs valódi esély arra, hogy a rendészet a közösségi rendészet irányába mozduljon el, „[a]z együttműködés a rendészetben érdekelt különféle szervezetek között viszont létfontosságú [...]”.⁵

Minden bizonnyal az utasítás által előírt kötelezettségeket anélkül is teljesíteni lehet, hogy a helyi közösségekkel érdemi együttműködést alakítana ki a rendőrség. Ez azonban a kötelezettség pusztá kipipálását jelentené. Ha a rendőrségnek valóban az a célja, hogy valós védelmet biztosítson a gyűlölet-bűncselekmények által veszélyeztetett csoportoknak, hogy visszaszorítsa az előítéletes eseteket, hogy a lehető legteljeskörűbben felderítse a már megtörtént ügyeket, és megelőzze a jövőbeni incidenseket, akkor *meg kell teremtenie a védett csoportokkal való együttműködést*.

Természetesen a gyűlölet-incidensek kezelése nemcsak a rendőrség felelőssége. Nyilvánvaló, hogy ezek gyakoriságát a társadalmi közeg, közhangulat, politika és közpolitikák, a környék szociális viszonyai, munkaerőpiaci helyzete, a társadalmi előítéletesség, kirekesztés intenzitása, a helyi közintézmények vezetőinek elköteleződése, a gyűlölet- és civil csoportok szervezetsége jelentősen befolyásolják. De az sem lehet kérdéses, hogy *a rendőrségnek jelentős szerepe van az incidensek kezelésében és megelőzésében*.

4. A közösség bevonásának alapjai

A helyi közösséggel való kapcsolatfelvétel és az együttműködés ideális esetben az alábbi feltételeknek felel meg. Világos, hogy ma Magyarországon, ezeket a kritériumokat minden bizonnyal egyetlen rendőri szerv sem fogja tudni teljesíteni a szervezeti sajátosságok miatt. Ugyanakkor jó, ha észben tartjuk és iránymutatásként használjuk ezeket az előírásokat:⁶

- szervezeti elköteleződés a rendőrség részéről, amely ideális esetben együtt jár a kultúraváltással is,

⁴ CHRISTIÁN László: Rendőrség és rendészet. In: JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA TK Jogtudományi Intézet, (2016) 962 p. pp. 681-707.

⁵ MOLNÁR Katalin – TAMÁSI Zsolt: *A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei*. <https://tinyurl.com/5xm2jsat>

⁶ MYHILL, Andy (2012): *Community engagement in policing Lessons from the literature*, <https://tinyurl.com/mv3z58yy>

- a közösség, közösségi szervezetek bevonása elvének át kell hatnia a teljes szervezetet, ennek kell lennie a természetes működési mechanizmusnak, nem különlegességgként kell megjelenne a rendőri szervezeten belül,
- a helyi szervezetekkel való együttműködésnek folyamatosnak kell lennie, nem korlátozódhat egyszeri eseményekre, mert akkor elvész a bizalom a közösség részéről,
- az érintettek bevonására nem úgy kell tekinteni, mint a számukra nyújtott szolgáltatásra, a bevont szervezeteknek is felelőségük van a közös munka sikerében,
- az együttműködésben részt vevő felek partnerek, a hatalmi viszonyoknak, ha nem is egyenlőknek, de kiegyensúlyozottaknak kell lenniük,
- a közös munkát a helyi viszonyokra kell adaptálni, így az mindig egyéni lesz, amely decentralizáltabb működést kíván a rendőri szervektől is,
- az együttműködést koordináló rendőrt elő kell léptetni, pótlékot kell adni a számára, vagy bármely más módon el kell ismerni a munkáját, a szervezet többi munkatársának értenie kell a munkájának fontosságát,
- a közösségekkel való kapcsolatépítésnek és munkának a rendőri munka egyenlő értékű részét kell képeznie, nemcsak újabb, nem kívánt feladatkörnek minősülnie,
- a rendőrségi munka értékelésében szerepet kell kapnia annak, hogy a szervezet mennyire képes bevonni a helyi közösségeket (szemben a pusztá statisztikai szemlélettel),
- a rendőröket tréningelni kell arról, hogy mi a közösségi bevonás mögött álló filozófia, és mik ennek a technikái,
- a közösségeket is képezni kell, hogy tudják, milyen szerepük lehet a rendőrségi munkában, fontos, hogy a feladataik, hatókörük pontosan definiált legyen,
- a rendőrségnek értékes információkat kell nyújtania a közösségnek, és visszajelzést kell adnia számára az általa nyújtott információkról, részvételük eredményeiről, tehát az információáramlásnak kétirányúnak, kölcsönösnek kell lennie,
- az együttműködés – különösen annak kezdetekor – extra forrásokat igényel, különösen, ami a képzéseket illeti, a költségek nem feltétlenül a rendőrségnél jelennek meg, hanem a helyi partnereknél.

5. A közösség bevonásának módszerei

A különböző csoportokkal *a kapcsolatfelvétel különböző formái* működőképesek. Vannak olyan emberek, akik nem szívesen beszélnek nyilvánosan, mert például nincs benne tapasztalatuk vagy ehhez szükséges készségeik. Vannak, akik nem szeretnék vállalni az identitásukat, így inkább egy kérdőív kitöltését vagy anonim válaszadási lehetőségeket részesítenek előnyben. A kapcsolatfelvételkor figyelemmel kell lenni arra, hogy a rendőrség egyszerű és jól érthető üzenetet fogalmazzon meg, amely inspirálja a részvételt (például a védett csoport tagjai nem feltétlenül értik, hogy ők gyűlölet-bűncselekmények áldozatai lehetnek).

Az érintettekkel való kapcsolatfelvétel sokszor nehéz, különösen a kevésbé jó érdekérvényesítő vagy szervezett csoportok esetében. E probléma áthidalása érdekében a rendőrség felhívást tehet közzé saját és a helyi közösségi oldalakon, a helyi rádióban, újságban, kórházi hirdetőtáblán, könyvtárban és más állami, önkormányzati épületekben, kimehet a közösség által látogatott helyekre. Legjobb, ha utóbbit munkaidőn kívül teszi, és olyan módon, hogy az érintettek számára egyértelmű legyen, hogy a rendőrökkel közvetlenül lehet kommunikálni. Jellemző, hogy az emberek akkor csatlakoznak a kezdeményezéshez, ha azt *érzik, fontos szerepük van, számítnak rájuk és van befolyásuk* arra, hogy hogyan történnek a dolgok. A résztvevőket megerősítheti, hosszabb távon is bevonva tartja, ha kapnak visszajelzést arról, hogy a véleményüket hogyan vették figyelembe, ennek hatására milyen változások történtek.

Természetesen az érintettekkel való kapcsolatfelvétel leghatékonyabb módja, ha az őket *képviselő szervezetek* segítségét kéri a rendőrség. A civil szervezetek vagy csoportok a háttérbe húzódó csoporttagokkal is kapcsolatban állhatnak, illetve közvetíthetnek a rendőrség és közöttük, vagy hangot adhatnak nekik.

6. A közösségi szervezetekkel és érintettekkel való jó együttműködés formái

A védett csoportokkal, érintettekkel való bizalom kiépítése – különösen, ha eddig nem volt a rendőrségnek együttműködése velük – lassú, óvatos folyamat. Elengedhetetlen, hogy *a célok és módszertanok az érintettek számára is világosak és átláthatók* legyenek, tudják, hogy mit várhatnak az együttműködéstől, amelylyel kapcsolatban ne legyenek megalapozatlan reményeik, tisztában legyenek

azzal, hogy mire alkalmas a közös munka, és mi az, amiben nem nyújt segítséget. El kell kerülni, hogy a szervezetek vagy emberek bevonása formális legyen és csupán arra használják a részvételüket, hogy „kipipálják” velük az elvárást. Az együttműködésnek érdeminek, tartalminak kell lennie.

Ahhoz, hogy az együttműködés hosszú távon is fennmaradjon, *célkitűzésekre, a munka mederben tartására, határidőkre* van szükség. Ezek hiányában a résztvevők úgy érezhetik, hogy „csak a szájukat jártatják”, nem pedig a helyi biztonságot, életminőséget fejlesztik. Nem baj, ha kis lépések történnek csak, de fontos ezek nyilvánossága, a munka elismerése, az eredmények megünneplése, értékelése.

A gyűlölet-bűncselekményekkel veszélyeztetett csoportok tagjainak is ugyanazokra a rendőri szolgáltatásokra, intézkedésekre van szükségük, mint a többségi társadalom tagjainak, de elképzelhető, hogy velük részben másként érdemes bánni, például más szóhasználatot igényelnek. Rendszerint a problémák nagy része egyszerűen megoldható azáltal, ha a rendőrség **meghallgatja az érintett embereket** arról, hogy a rendőri munka szerintük hogyan lehetne számukra könnyebben igénybe vehető, eredményesebb. Ez még pénzbe sem kerül.

A helyiekkel való **rendszeresebb, mélyebb kapcsolat** rávilágít arra, hogy mik a közösség tapasztalatai és elvárásai, amelyek alapján innovatív és költség-hatékony megoldásokat lehet bevezetni. Ha megtalálja a rendőrség az új prioritásokat, azok alapján egyből kiderül, hogy mely kérdések nem prioritások, így a forrásokat csupán újraelosztani kell, nem feltétlenül újakat bevonni.

Az igazán eredményes, jól fókuszált munkához elengedhetetlen, hogy a helybéli érintettek is megszervezzék magukat, csoportként lépjenek fel, az igényeiket prioritizálva. Erre vonatkozó igényét a rendőrség kifejezheti az érintettek irányában.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet útmutatójában⁷ azt javasolja, hogy a *rendőrség interszektoriális együttműködésben dolgozzon más szervezetekkel*. A közös munka keretében a gyűlölet-bűncselekmények kezelésében szerepet játszó szervezetek dolgozzanak ki tervet a közös tevékenységükre. Ennek keretében:

- *mérjék fel a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos helyzetet:*
 - a bűncselekmények száma, áldozati csoportok, jelentési hajlandóság, jó gyakorlatok,
 - ez alapján meghatározható, hogy milyen továbblépések szükségesek;

⁷ Developing Inter-Agency Co-Operation Plans To Address Hate Crime: A Methodology. <https://www.osce.org/files/f/documents/4/7/402305.pdf>

- *mérjék fel védett csoportok szükségleteit:*
 - a védett csoportok szükségletei, nézőpontja elsődleges fontosságúak;
- *a releváns szervezeteket az együttműködés vezetője vonja be a munkába:*
 - fontos, hogy a szervezetek elköteleződjenek, ehhez partnerként kell őket kezelni,
 - a civil szervezetek bevonásával más nézőpont világosodik meg a hatóságok előtt, ami segíti a munkát;
- a szervezetek közösen határozzák meg, hogy mi az együttműködés *pontos hatóköre és célja*, majd
- alakítsanak ki munkacsoport(oka)t.

A szervezeti keretek lefektetését követően nyílik arra lehetőség, hogy a partnerek meghatározzák a *konkrét tevékenységeket*. Ezek az alábbiak lehetnek például:

- *a megelőzés*, amelynek keretében például az alábbi tevékenységeket tervezhetik:
 - sztereotípiák kezelése, szervezeti előítéletek feltérképezése, tolerancia-képzés,
 - multidiszciplináris szereplők (gyerekek, jogászok, rendőrök, önkormányzati szereplők) képzése az előítéletekről, gyűlölet-incidensekről,
 - kampányok lebonyolítása;
- *a képzés:*
 - az EBESZ kifejezetten azt javasolja, hogy a büntető igazságszolgáltatás szereplői részesüljenek képzésben,
 - Magyarországon jó gyakorlat a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport által rendőröknek biztosított interaktív képzések,⁸
 - az Európa Tanács a Legfőbb Ügyészséggel együttműködve kidolgozott gyűlölet-bűncselekmény témájú HELP képzési programja;⁹
- *az áldozatsegítés:*
 - az áldozatsegítés megfelelő biztosításához elengedhetetlenek a sztenderdek, szakmai elvárások kialakítása,
 - a továbbküldési mechanizmusok kialakítása,
 - támogatásért forduló személyek számának növelése,
 - az áldozatsegítő szolgálat népszerűsítése.

⁸ Lásd pl. Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport interaktív képzései a Munkacsoport honlapján. <https://tinyurl.com/2wec4wn6>

⁹ Lásd HELP gyűlölet-bűncselekmény kurzus Magyarországon. 2016. május 24. <https://tinyurl.com/mu53akxu>

- *a büntetőeljárások támogatása:*
 - előítélet-motiváció feltárása nem lehet kizárólagosan a büntető igazságszolgáltatás szereplőinek feladata, ebbe be kell vonni a helyi és szakértő szervezeteket, személyeket is,
 - a közösség és a „gyűlölet-bűncselekmény jelzőrendszer” tagjai ismerjék, hogy mi minősül gyűlölet-bűncselekménynek, ezeket jelentsék a rendőrségen,
 - egyszerűsíteni lehet a bejelentési folyamatokat, például ingyenes, speciális hívószámmal, a hívó támogatása révén,
 - egyes ügyeket érdemes megvitatni más szervezetekkel is, a közös elemzés, tanulás hasznos, erre jó példa az ORFK és a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport között létrejött esetmegbeszélések gyakorlata;¹⁰
- *a látencia mérséklése:*
 - helyi társadalmi kampány annak érdekében, hogy az emberek értsék, mi a gyűlölet-bűncselekmény,
 - együttműködő szervezetek ugyancsak értsék, mi a gyűlölet-bűncselekmény, ezeket közös standardok alapján gyűjtsék,
 - áldozatok bátorítása, tanúk, közvetett tanúk bátorítása a bejelentésre,
 - áldozatokkal való tisztességes, érzékeny bánásmód, érthető tájékoztatásuk,
 - rendőrségi kapcsolattartó megnevezése, bemutatása, elérhetőségeinek, fotójának nyilvánosságra hozatala,
 - büntető igazságszolgáltatás szerveibe vetett bizalom erősítése, különösen a védett csoportok tekintetében,
 - rendőrségi megelőző munka az érintett közösségekben,
 - tevékenység civil szervezetek általi monitorozása, értékelése, amely alapján a továbblépési irányok meghatározhatók,
 - visszajelzési rendszer kialakítása, ahol az áldozati igények teret kapnak.

A kialakított terv végrehajtása az interszektorális együttműködésben résztvevő szervezetek, szakemberek és közösségi csoportok közös feladata. Elengedhetetlen a terv végrehajtásának nyomonkövetése és időközönkénti megújítása.

A mai magyarországi helyzetben – ahol különösen a kistelepüléseken jellemzően erőtlén a civil, közösségi szféra – az együttműködést a rendőrségnek érdemes kezdeményeznie és motiválnia, abban vezető szerepet vállalnia.

¹⁰ Lásd pl. Homofób és transzfób incidensekről egyeztetünk a rendőrséggel. 2019. október 16. <https://tinyurl.com/3spx4dup>

A munkának átláthatónak kell lennie, az információmegosztáson kell alapulnia, a rendőrséggel együttműködőket nem lehet eszközként használni, hanem partnerként kell tekinteni. Magyarországon *az együttműködés kialakításában a rendőrség tapasztalataira lehet építeni*, így figyelembe venni a körzeti megbízottak és a multikulturális közösségekben dolgozó kisebbségi összekötők tapasztalatait és tudását, valamint a közösségi rendőrségi projekteket.

Jó gyakorlat

Kanadában kerekasztal működik, ahol a védett csoportok képviselői osztják meg társadalmi, kulturális vagy a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos tapasztalataikat.

Görögországban az együttműködés országos szintű, amelyben minisztériumok, az igazságszolgáltatás szereplői, az EBESZ és 42 civil szervezet vesz részt.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a bemutatott tevékenységek átfogó megvalósítása csupán hosszú távú tervek között szerepelhet. Ugyanakkor fontos megkezdeni, illetve folytatni a rendőrség már korábban kialakított együttműködéseit, azok megerősítését. Értékeljünk minden lépést, amely a fenti keretbe illik, mert minden kisebb eredmény is egy eleme a gyűlölet-bűncselekmények egyre hatékonyabb kezelésének.

Ha nincs is lehetőség komplex, hosszú távú terv kialakítására, akkor is el kell kezdeni a munkát a helyi szervezetekkel, hogy teljesülhessenek az utasításban előírt elvárások. Az együttműködésnek különböző szintjei lehetnek, például:

- információátadás,
- képzés, érzékenyítés,
- egyeztetés,
- közös döntéshozás,
- közös tevékenység, akció,
- a közösség megerősítése.

Sok fejlett országban jellemző, hogy *az együttműködés első lépése egy facilitált beszélgetés* a rendőrség és az érintett helyi csoportok képviselői vagy szervezetei között. Itt fontos, hogy a rendőrök ne dominálják túl az eseményt, a helyi résztvevőknek legyen lehetősége megfogalmazni és kinyilvánítani az álláspontjukat, azokat komolyan vegyék. A beszélgetés professzionális moderálása nagyban elősegíti, hogy megfelelő legyen az információk mennyisége és mélysége, amelyet a résztvevők elmondanak. A hatékony beszélgetések a rendőrség által

Magyarországon rendszeresen alkalmazott formája a *Police Café*, ahol öt-hat témát a különböző háttérrel érkező, öt-hat fős csoportokba rendezett résztvevők meghatározott időkeretben vitatnak meg egy facilitátor segítségével, aki feljegyzi a megállapításokat, javaslatokat, majd összegzi ezeket.¹¹

Az első lépést követhetik *mélyebb, hosszabb, tematikus egyeztetések* a szereplők között. Gyakori, hogy a helyi szervezetek és közösségek képviselőiből álló *tanácsadó testületet* kér fel a rendőrség, amely az őket érintő intézkedésekről ad visszajelzést. A testület abban is tudja segíteni a rendőrséget, hogy javaslatot ad arra vonatkozóan, hogy egyes témákban mikor, hogyan, kiket érdemes megkérdezni a közösség tagjai közül. Lényeges, hogy a tagok jól reprezentálják a védett csoportokat, legyenek közöttük például nők, LMBTQI, zsidó, roma emberek. Fontos, hogy szervezetek képviselői és egyéni tagok is legyenek benne.

Ha szükség van a védett csoportok véleményének még szélesebb körű megismerésére (például látenciakutatás, nagyobb jelentőségű szabályváltozás előkészítése), akkor erre alkalmasak a *kérdőívek, a közmeghallgatás vagy a fókusz-csoportos megbeszélés*.

Jó gyakorlat

Az Egyesült Királyság két településén 2014-ben állítottak fel Szexuális Erőszak Eseteket Vizsgáló Testületeket, amelyekben részt vettek a rendőrségi összekötő, az igazságszolgáltatás képviselői és speciálisan képzett önkéntesek, akik az érintetteket képviselték. A Testületek feladata az volt, hogy kívülálló, független csoportokként nyomon kövessék a nemi erőszak esetek nyomozását és beazonosítsák a jó példákat, meghatározzák a továbbfejlesztés lehetőségeit. 2015-ben egy harmadik városban a programot továbbfejlesztették és a bírósági tárgyalások megfigyelésére is kiterjesztették.¹²

7. Az együttműködés konkrét területei és eszközei

A lenti táblázat egy a rendőrség helyi szervezetekkel való együttműködésének ötéves céljaira és egyéves tevékenységi tervére vonatkozó javaslatokat tartalmaz. A táblázat csupán egy minta, ötletként szolgál, tartalma, felépítése szabadon változtatható.

¹¹ MOLNÁR Katalin – TAMÁSI Zsolt: A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei. <https://tinyurl.com/3kzunudv>

¹² Police Crime Commissioners and Civil Society. <https://tinyurl.com/mudnbwap>

ÖTÉVES CÉLOK	TEVÉKENYSÉGEK	ESZKÖZÖK
A bejelentett gyűlölet-bűncselekmények számának 10%-kal történő emelkedése	Az áldozatok érdemi támogatást kapnak a büntetőeljárásban	védett csoportokkal annak feltérképezése, hogy érik-e őket gyűlölet-bűncselekmények, ennek mik a jellemzőik, áldozattá vált személyekkel interjú a Be.-beli tapasztalataikról, hiányosságokról, szükségleteikről felmérés eredményeként változtatások, képzés visszacsatolás a közösségeknek a felmérés eredményéről, változtatásokról
	A védett csoportok tagjai tudják mi a gyűlölet-bűncselekmény	védett csoportok képviselőivel kapcsolatfelvétel, bevonásuk, aktivizálásuk formális, moderált beszélgetés a gyűlölet-bűncselekményekről közérthető tájékoztató anyag elkészítése, személyes kiosztása, beszélgetés a közösség tagjaival tájékoztató plakátkampány
	A helyi szervezetek bejelentik a gyűlölet-bűncselekményeket	informális beszélgetés arról, hogy miért fontos a cselekmények bejelentése, miért lehet emiatt eredményesebb a nyomozás, a potenciális áldozatok védelme beszélgetés a helyi rádióban, újságban cikk a témában
A védett csoportok rendőrséggel való elégedettsége legalább 60%	A védett csoportok tagjai ismerik a gyűlölet-bűncselekmény mentort	a mentor részvétele a helyi beszélgetésekben, előadásokban a mentor fogadóórát tart kifejezetten a helyi védett csoport tagjainak az ő lakó-, találkozó-helyükön, a mentor közvetlen telefonszáma elérhető a védett közösség tagjai számára, a mentor részt vesz helyi informális, szabadidős programokban
	A rendőrség érdemi párbeszédet folytat a helyi védett közösségek képviselőivel	védett csoportok szervezeteinek megkeresése, egyeztetés, kérdőívek a helyzetükről, szükségleteikről szükségletek, félelmek alapján 2 cél közös kiválasztása, ezek érdekében közös terv kialakítása, megvalósítása a rendőrség tájékoztatót tart a gyűlölet-bűncselekmények terén végzett éves munkájáról
	Az áldozatsegítő szolgáltatásokat többen veszik igénybe	az Áldozatsegítő Szolgálattal és a helyi civil szervezettel közérthető szórólap az áldozatsegítő szolgáltatásokról, a szórólap véleményeztetése a helyi érintett közösségek tagjaival, közös, személyes megbeszélés keretében az Áldozatsegítő Szolgálat felkérése arra, hogy készítsen kézikönyvet a helyi közösségek szervezeteinek arról, hogy milyen alapvető elvárások vannak az áldozatsegítéssel kapcsolatban, az Áldozatsegítő Szolgálat és a helyi civil szervezetekkel kötött együttműködési megállapodás az áldozatok továbbküldéséről, az elérhető szolgáltatások komplementer biztosításáról

Dombos Tamás

STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉS ÉS ADATELEMZÉS

A gyűlölet-bűncselekmények számára, jellemzőire vonatkozó adatok szisztematikus gyűjtése és elemzése elengedhetetlen a probléma valódi súlyának megértéséhez. Az átfogó, megbízható és időszerű adatgyűjtést a különböző nemzetközi szervek (ENSZ, EBESZ, Európa Tanács, Európai Unió) is elvárják. A bűncselekményi szintet el nem érő gyűlöletjelenségekre vonatkozó adatok gyűjtése segíthet a probléma korai felismerésében, a bűncselekménnyé eszkalálódás megelőzésében.

A 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet előírja a bűncselekményekkel, büntetőeljárásokkal kapcsolatos részletes adatok gyűjtését. Az ORFK utasítás továbbá előírja a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenések, illetve a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységének figyelemmel kísérését; a gyűlölet-bűncselekmények felettes szervek felé történő jelentését; és az elkövetett bűncselekmények figyelemmel kísérését a fel nem ismert gyűlölet-bűncselekmények beazonosítása érdekében.

1. Az ENYÜBS

A 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet előírja a bűncselekményekkel, büntetőeljárásokkal kapcsolatos részletes adatok gyűjtését az *Egységes Nyomozhatósági és Ügyészési Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS)* keretében.

A rendszer az elkövető kapcsán rögzítendő adatok körében *külön mezőt* tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a bűncselekmény *gyűlölet motiválta bűncselekmény-e*, amelyet valamennyi bűncselekménytípus esetén meg kell adni. Amennyiben a válasz igen, a következő, *gyűlölet jellege* mezőben ki kell választani, hogy mely (vélt) tulajdonság alapján került sor a bűncselekmény elkövetésére. A válaszlehetőségek: nemzeti csoport, etnikai csoport, faji csoport, vallási csoport, fogyatékoság, nemi identitás, szexuális irányultság, lakosság egyéb

csoportja. A rendszer csak egy tulajdonság kiválasztását teszi lehetővé; ha a támadás alapja több védett tulajdonság egyszerre, az eset pontos körülményei alapján a legjellemzőbbet kell kiválasztani. Nehézséget jelenthet a nemzeti, etnikai, faji, vallási csoportok közötti szétválasztás, hiszen ezek (különösen az elkövetők fejében) összekapcsolódhatnak. A romák ellen elkövetett támadást etnikai csoport, a kelet-ázsiaiak ellen elkövetett támadást (függetlenül attól, hogy konkrét országot emlegetnek-e az elkövetők) faji, az arabok ellen elkövetett támadást (hacsak nem kifejezetten a vallásra utalnak) etnikai, a zsidók ellen elkövetett támadást vallási csoport tagja elleni támadásként javasoljuk rögzíteni.

A rendszer emellett elvárja a bűncselekmény *Btk. szerinti minősülésének* rögzítését is. A közösség tagja elleni erőszak esetén külön rögzíteni szükséges, hogy előkészület, garázda, vagy kényszerítéses-bántalmazásos elkövetési magatartás valósult-e meg, illetve hogy milyen minősítő körülmények voltak jelen. A közösség elleni uszítás esetén külön rögzíteni szükséges, hogy a csoport egésze vagy a csoport egy tagja elleni uszításra került sor. A rendszer korlátlan számú Btk. tényállás rögzítését lehetővé teszi, halmazat esetén valamennyi tényállást rögzíteni szükséges.

A rendszer emellett a népirtás, emberölés, erős felindulásból elkövetett emberölés, testi sértés és kapcsolati erőszak esetén előírja a rasszizmus, faji előítélet *mint módszer* rögzítését is. Ez vélhetően történeti okokból maradt a rendszerben (2018 előtt nem volt külön mező a gyűlölet-motivációra és a gyűlölet jellegére), az adatok konzisztenciája miatt javasoljuk ezen módszer megjelölését minden olyan esetben, ahol etnikai vagy faji csoport kerül feltüntetésre a „gyűlölet jellege” mezőben.

Az ENYÜBS-ben akkor kerül gyűlölet-bűncselekményre vonatkozó adat rögzítésre, ha van elkövető (gyanúsított) az ügyben. Ha nincs, akkor a keresés csak az önálló törvényi tényállások alapján végezhető, azaz számos olyan regisztrált bűncselekmény lehet az ENYÜBS-ben, ami gyűlölet-bűncselekmény lehetett/volt, de mivel nem volt elkövető, ezért nem rögzítették.

A korábbi kutatások alapján az ENYÜBS rendszer pontossága fejlesztésre szorul, sok esetben nem az aktában szereplő adatok jelennek meg a statisztikai lapon. Ezért azt javasoljuk, hogy a mentor és a szakvonaltartó minden ismert gyűlölet-bűncselekmény (lásd a következő részben javasolt monitorozó táblázat) esetén *ellenőrizze*, hogy a statisztikai lap megfelelően lett-e kitöltve.

Az ENYÜBS rendszer további korlátja, hogy csak azon bűncselekmények kapcsán tartalmaz adatokat, amelyek a hatóságok tudomására jutottak, a láten-ciában maradt bűncselekményekre nem terjed ki. Erről az áldozatok körében végzett kérdőíves kutatások révén lehet valós képet kapni, az ilyen adatgyűjtés ugyanakkor túlmutat a szakvonal tagjainak feladatkörén.

2. Gyűlöletjelenségek monitorizása

Az utasítás az ENYÜBS adatgyűjtés mellett előírja a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenések [15. (b); 16. (b)], illetve a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységének figyelemmel kísérését [15. (c); 16. (c)] a szakvonaltartók és a szakvonalvezető számára, így tehát azon gyűlöletjelenségeket is monitorozni szükséges, amelyek nem érik el a büntetőjogi üldözés szintjét. Bár a mentorok számára az utasítás kifejezett monitorozási tevékenységet nem ír elő, az utasításban meghatározott feladatukat (a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítése) a mentorok is csak akkor tudják hatékonyan ellátni, ha monitorozzák a kapitányság illetékességi területén bekövetkezett gyűlöletjelenségeket.

Javasoljuk, hogy a mentor, a szakvonaltartó és az országos koordinátor *vezessen táblázatot* a látókörébe került gyűlölet-bűncselekményekről, gyűlölet motiválta incidensekről (a továbbiakban: incidens). A táblázat tartalmazza:

- 1) az incidens bekövetkeztének időpontját,
- 2) helyszínét,
- 3) rövid szöveges leírását,
- 4) a gyűlölet jellegét (mely csoport ellen irányult),
- 5) a gyűlöletcsoport vagy annak ismert tagjának részvételét a csoport / személy megnevezésével,
- 6) az információ forrását (bejelentő szervezet vagy személy neve és a bejelentés dátuma; média neve, megjelenés dátuma; internetes adatforrás elérhetősége; rendőrségen belülről érkezett jelzés esetén a jelzést tevő neve és a jelzés dátuma),
- 7) hogy az incidens megvalósított-e szabálysértést, bűncselekményt vagy sem,
- 8) az incidens kapcsán indult szabálysértési vagy büntetőeljárás eljárások ügyszámát,
- 9) az eljárás állapotát (nyomozás, vádemelés, bíróság, jogerős ítélettel lezárult),
- 10) a jogerős ítélet számát és dátumát, amennyiben visszajut a nyomozó hatósághoz;
- 11) a felettes szerv részére történő jelentés (lásd a következő részben) módját és dátumát,
- 12) annak tényét, hogy az incidensről később bebizonyosodott, hogy nem következett be vagy nem gyűlölet motiválta azt.

A táblázatba valamennyi olyan incidenst vegyünk fel, amely esetén felmerül (akár a sértettek, tanúk, civil szervezetek vagy a sajtó részéről), hogy gyűlölet motiválta azt. A táblázatból incidenseket csak abban az esetben töröljünk, ha ugyanaz az incidens többször lett rögzítve, minden más esetben a 12. mezőben jelezzük, ha az incidens mégsem tartozik a monitorozandó incidensek közé. A táblázat segíti a gyűlöletjelenségekkel kapcsolatos trendek beazonosítását, valamint az utasítás által előírt további feladatok (a gyűlölet-bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárások szakirányítása és ellenőrzése [15. (e), 16. (d)], gyűlölet-bűncselekményeket rövid úton történő jelentése a szakvonalvezetőnek [15. (d)]) hatékony végrehajtását.

A gyűlöletjelenségek beazonosítása érdekében fontos, hogy a mentor, a szakvonaltartó és a szakvonalvezető rendszeresen kövesse a *helyi sajtóban* megjelent híreket (például kulcsszavakon alapuló médiafigyelés megrendelése révén); a területén működő kisebbségi csoportok szervezeteinek, közösségeinek *honlapját, közösség média oldalát*; az ismert gyűlöletcsoportok honlapját, közösségi média oldalát, közösségi média csoportjait (szükség esetén külön felhasználói fiók létrehozásával). Az előző fejezetben tárgyalt civil és közösségi együttműködés keretében érdemes a *helyi partnereket* arra kérni, hogy ők is küldjék meg a gyűlöletjelenségekre vonatkozó információkat.

Az utasítás ugyanakkor előírja, hogy a szakvonaltartó és az országos szakvonalvezető *figyelemmel kísérje az elkövetett bűncselekményeket*, és amennyiben fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, haladéktalanul intézkedjen a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezése iránt [15. (a), 16. (a).]. A bűncselekmények és szabálysértések közül elsősorban a garázdaságnak (Btk. 339. §, Szabstv. 170. §), rendbontásnak vagy rendzavarásnak (Btk. 340. §, Szabstv. 169. §), testi sértésnek (Btk. 164. §), zaklatásnak (Btk. 222. §), rongálásnak vagy tulajdon elleni szabálysértésnek (Btk. 357. § és 371. §, Szabstv. 177. §), az egyesülési és a gyülekezési szabadság megsértésének (Btk. 217. §) és a közbiztonsági tevékenység jogosulatlan végzésének (Szabstv. 171. §) minősített magatartásokat érdemes alaposan megvizsgálni. A napi jelentések és akták részletes áttanulmányozása mellett segíthet bizonyos kulcsszavakra vonatkozó teljes szövegű keresések (védett tulajdonság megnevezése, csoportokkal szembeni sértő szavak, jellemző helyszínek) lefuttatása is. A hibásan minősített gyűlölet-bűncselekmények beazonosítását segíthetik az ENYÜBS-ben szereplő adatok is: gyűlölet motiválta garázdaság fogalmilag kizárt (az közösség tagja elleni erőszak garázda alakzatának minősül), gyűlölet motiválta rongálás és testi sértés pedig csak a közösség tagja elleni erőszakkal halmazatban állapítható meg.

3. Jelentéstétel

Az ORFK utasítás előírja, hogy a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos információk az általános jelentéstételi kötelezettségen túlmenően is *jelentésre kerüljenek* a felettesek, illetve a gyűlölet-bűncselekmény szakvonal számára. Az utasítás 9. (f) pontja szerint a helyszínen intézkedő rendőr a gyűlölet-bűncselekmény gyanúját jelenti a tevékenységirányítási központnak; a 11. (l) pontja szerint a büntetőeljárás során a rendőr értesíti a gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonaltartóját a büntetőeljárás megindításáról; a 15. (d) pontja szerint az elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket rövid úton jelenti a gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetőjének. Ezen jelentéstételek a gyűlölet-bűncselekmények fent leírt monitorozásának alapját képezhetik.

4. Az adatok elemzése

A gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó nyers adatok mellett érdemes rendszeres elemzésekkel feltárni a gyűlölet-jelenségek területén tapasztalható trendeket. Az adatok forrása az ENYÜBS és a gyűlöletjelenségeket monitorozó, fent leírt táblázatok lehetnek, de azok kiegészíthetők a Vádképviselési Informatikai Rendszerből (VIR), a bírósági statisztikai rendszerből (BIIR-O), illetve áldozatkutatásokból származó statisztikai adatokkal is. Az elemzések során érdemes elemezni a gyűlöletjelenségek területi megoszlását, védett csoportok szerinti megoszlását, időbeli alakulását. Érdemes összevetni a bűncselekmények vagy szabálysértésnek nem minősülő, illetve az annak minősülő incidensek arányának alakulását, a nyomozások hosszát, az eredményes nyomozások és a gyűlölet-bűncselekményt jogerősen megállapító bírósági ítéletek arányát.¹

¹ További információk találhatóak például itt: Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) (2018): Hate crime recording and data collection practice across the EU. <https://tinyurl.com/5kwnm9vf>; EBESZ ODIHR (2018): Mapping Unreported Hate Crimes Using Respondent-driven Sampling: A Methodology. <https://www.osce.org/odihr/402314>; Facing Facts (2012): Nézzünk szembe a ténnyel. Útmutató a gyűlölet-bűncselekmények és az előítélet motiválta incidensek monitorozásához. <https://tinyurl.com/4msat8dx>

Ivány Borbála

A RENDŐRI TEVÉKENYSÉG NYOMONKÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

1. Az utasítás

Az ORFK utasítás 15. és 16. pontja tartalmaz rendelkezéseket arról, hogy milyen formában szükséges a gyűlölet-bűncselekmények alakulását nyomon követnie az országos és a területi szakvonaltartónak. Arra vonatkozóan azonban semmilyen iránymutatást nem tartalmaz, hogy a szakvonaltartónak és a mentornak szükséges-e, és ha igen, akkor *milyen formában és módszertannal* értékelnie a saját munkáját, tevékenysége eredményeit.

2. A tevékenység nyomon követésének célja

A gyűlölet-bűncselekmények alakulása nyomon követésén túl elengedhetetlen, hogy a szakvonaltartó és a mentor *ismerjék saját munkájuk eredményeit és hatásait*, ezt be tudják mutatni annak érdekében is, hogy a rajtuk kívül álló rendőrségi és más szakemberek, a védett csoportok tagjai és a helyi lakosság is megismerhesse. A saját munkánk felmérése és értékelése a magunk számára is jó visszajelzést ad, kijelöli a továbblépés útját.

A tevékenység nyomon követése, ezáltal az eredményesség biztosítása abban az esetben éri el a célját, ha van szervezeti, személyi stabilitás, az állomány összetétele nem változik. A tevékenységről szóló beszámolók készítése a személyi változások esetén is biztosítják a minimális szintű állandóságot azzal, hogy a tevékenységek, eredmények dokumentáltak, így a „munka” és információk könnyebben átadhatók az újonnan szervezetbe vagy munkakörbe lépő rendőröknek.

3. A tevékenység nyomon követésének gyakorlati lépései

A mentornak és a szakvonaltartónak érdemes *éves összefoglalót* készíteni a munkájáról. Nyilvánvaló, hogy a szakvonaltartó és a mentor tevékenységének eredményességét nem az jelzi, hogy területükön hány gyűlölet-bűncselekményt követtek el, és ezek közül hány esetben sikerült megtalálni és felelősségre vonni az elkövetőt, hiszen a területi adottságokban jelentős különbségek vannak. Az éves jelentésben természetesen érdemes feltüntetni az előző fejezetben tárgyalt statisztikai adatokat, ugyanakkor az éves jelentésben érdemes kitérni az alábbiakra is.

3.1. Védett csoportokkal való együttműködés

- hány darab és hányféle védett csoporttal van együttműködés,
- hány darab és hányféle védett csoporttal kötöttünk formális együttműködési megállapodást,
- mi volt a védett csoportokkal való együttműködés tartalma, például:
 - képzés,
 - fórum,
 - egyeztetés,
 - beszélgetés,
 - büntetőeljárásbeli együttműködés,
 - áldozatsegítő szolgáltatások keretében való együttműködés,
 - sajtómegjelenés.

3.2. Szervezeti együttműködések a védett csoportokkal való munkán kívül

- hány darab és hányféle szervezettel van együttműködés,
- hány darab és hányféle szervezettel kötöttünk formális együttműködési megállapodást,
- mi volt a szervezetekkel való együttműködés tartalma, például:
 - képzés,
 - fórum,
 - egyeztetés,
 - beszélgetés,

- büntetőeljárásbeli együttműködés,
- áldozatsegítő szolgáltatások keretében való együttműködés,
- sajtómegjelenés.

3.3. Képzések, fórumok (rendőrségi, védett csoportokkal, egyéb)

- hány képzést, fórumot szerveztünk,
- hány képzésen, fórumon vettünk részt előadóként,
- hány képzésen, fórumon voltunk résztvevők,
- mi volt a témája a képzéseknek, fórumoknak,
- ezek segítségével hány emberhez jutottunk el,

3.4. Lakossági együttműködés

- lakossági bejelentések:
 - hány bejelentés érkezett hozzánk,
 - ebből mennyi volt ténylegesen gyűlöletcselekményekkel kapcsolatos,
 - hány bejelentés alapján indult eljárás vagy jelentett segítséget eljárásban;
- felmérés:
 - hány felmérést végeztünk a lakosság körében a gyűlöletcselekményekkel kapcsolatban,
 - mennyire látható a lakosság számára a gyűlöletcselekményekkel kapcsolatos munkánk,
 - mennyire elégedettek a helyi lakosok (és védett csoportok) a munkánkkal kapcsolatban

3.5. Sajtómegjelenések

- milyen megjelenések voltak a sajtóban a gyűlöletcselekményekkel kapcsolatban (linkgyűjtemény),
- milyen megjelenések voltak a sajtóban a gyűlöletcselekményekkel való rendőri munkával kapcsolatban (linkgyűjtemény):
 - mely sajtóorgánumban,
 - milyen formában,
 - milyen tartalommal.

3.6. Értékelések, javaslatok

- hány és milyen minőségű értékelést kaptunk a gyűlöletcselekményekkel és a munkánkkal kapcsolatban:
 - a rendőrségen belülről,
 - más szervezetektől,
 - az érintett csoportoktól,
 - ezeknek mi volt a tartalma, hogyan használtuk az értékeléseket;
- hány panasz érkezett a gyűlöletcselekményekkel kapcsolatos munkára és ezeknek mi lett az eredménye.

3.7. Összefoglalás

- összességében hogyan értékeljük a munkát,
- hány munkaórát és milyen szakértelmet vett igénybe a tevékenységek megvalósítása,
- a korábbi év(ek)hez képest milyen változások figyelhetők meg,
- egyéni és szakmai elégedettség.

3.8. Tervek

- melyek a jövő évi célkitűzések, ezek milyen tapasztalatokon alapulnak,
- ezekhez milyen eszközök, erőforrások (humán- és eszköz-erőforrások) szükségesek.

A tevékenység nyomon követéséhez az imént javasoltak szempontok, amelyek közül nem mindegyik lesz minden szakvonaltartó vagy mentor számára releváns, és elképzelhetők továbbiak is, amelyeket érdemes a megadott szempontokhoz felvenni.

Ha elkészült a jelentés, akkor az – a statisztikai adatokkal kiegészítve – elküldhető a közvetlen előjárónak, a vármegyei főkapitánynak. Azt a szakvonalvezető és a mentor bemutathatja a területen található kapitányságok vezetőinek és/vagy gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó kollégáknak, valamint a felépített együttműködési háló tagjainak (érintett és más szakmai szervezeteknek). A jelentés alapján a rendőrség a sajtó felé is kommunikálhatja az eredményeket, terveket.

MELLÉKLETEK

A mellékletek szerkeszthető, elektronikus formában elérhetők a
<https://gyuloletellen.hu/kezikonyv/mellekletek> címen.

1.

30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 23. § (4) bekezdés c) pontjában, valamint a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 6. § (1) bekezdés b) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a gyűlölet-bűncselekményekkel összefüggő rendőri tevékenység egységes végrehajtása érdekében kiadom az alábbi utasítást:

I. FEJEZET ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. Az utasítás hatálya kiterjed:
 - a) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szervére (a továbbiakban: ORFK);
 - b) a Készenléti Rendőrségre;
 - c) a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságra;
 - d) a vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra;
 - e) a rendőrkapitányságokra;
 - f) a határrendészeti kirendeltségekre.
2. Az utasítás alkalmazásában:
 - a) előítélet-indikátorok: olyan tények vagy objektív körülmények, amelyekből arra lehet következtetni, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el;
 - b) előítélet-indikátorok listája: az előítéletes indítékkal elkövetett gyűlölet-bűncselekmények felismerésében és bizonyításában nyújt segítséget, bármely elem megléte önmagában az előítéletes indítékot nem bizonyítja, azonban már egy előítélet-indikátor észlelése is indokolja a nyomozás előítéletes indíték vizsgálatára történő kiterjesztését;
 - c) gyűlölet-bűncselekmény: a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, a közösség tagja elleni erőszak, a közösség elleni uszítás, a nemzetiszocialista

vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása, nemzeti jelkép megsértése, önkényuralmi jelkép használata, továbbá minden olyan személy vagy vagyon elleni bűncselekmény, ahol a bűncselekmény áldozatának, helyszínének vagy tárgyának kiválasztása mögött az áldozat, a helyszín vagy a tárgy meghatározott csoporthoz való vélt vagy valós tartozása, e csoporthoz fűződő kapcsolata vagy e csoport számára nyújtott támogatása áll, amely a csoport bármely olyan tulajdonságán alapul, amelyben a csoport tagjai osztoznak, így a tagok vélt vagy valós faji hovatartozása, nemzeti vagy etnikai származása, nyelve, bőrszíne, vallása, neme, nemi identitása, kora, értelmi vagy testi fogyatékossága, szexuális irányultsága vagy más hasonló tulajdonsága;

d) gyűlöletcsoport: olyan szervezett, formális vagy informális csoport, amely a gyűlöletre alapozva valamely ideológia nevében szóbeli, szimbolikus vagy fizikai agressziót valósít meg, vagy erre hív fel, emberek meghatározott csoporthoz való vélt vagy valós tartozása, e csoporthoz fűződő kapcsolata vagy e csoport számára nyújtott támogatása miatt, amely a csoport bármely olyan tulajdonságán alapul, amelyben a csoport tagjai osztoznak, így a tagok vélt vagy valós faji hovatartozása, nemzeti vagy etnikai származása, nyelve, bőrszíne, vallása, neme, nemi identitása, kora, értelmi vagy testi fogyatékossága, szexuális irányultsága vagy más hasonló tulajdonsága;

e) gyűlölet motiválta incidens: olyan előítélet-motivált cselekmény, amellyel az elkövető nem valósít meg büntető törvénykönyvi tényállást.

II. FEJEZET

RÉSZLETES RENDELKEZÉSEK

3. A rendőr eljárása során valamennyi bűncselekmény esetén köteles mérlegelni az előítéletes indíték esetleges jelenlétét. Ha a bűncselekménnyel összefüggésben előítélet gyanúja merül fel, úgy a nyomozó hatóságnak a tényállás felderítése során figyelmet kell fordítani az előítéletes indíték megállapíthatóságának tisztázására.

4. Ha az elsődleges adatok alapján gyűlölet-bűncselekmény gyanúja állapítható meg, a büntetőeljárás lefolytatása során kiemelt figyelmet kell fordítani az áldozat, valamint – az eljárás alapjául szolgáló cselekmény nyilvánosságra kerülése esetén – az áldozattal azonos, a gyanúsított előítéletének tárgyát képező tulajdonságokkal rendelkező csoportok irányában olyan tartalmú üzenet közvetítésére, amely szerint a gyűlölet-bűncselekmények minden esetben kivizsgálásra kerülnek.

5. A gyűlölet motiválta incidens gyanúja esetén a potenciálisan veszélyt jelentő helyzet közömbösítése, illetve az előítéleten alapuló bűncselekmények elkövetésének megelőzése érdekében a rendőr köteles soron kívül megtenni a feladatkörébe tartozó intézkedéseket, a feladatkörén esetlegesen túlmutató intézkedéseket pedig köteles a döntésre jogosultnál kezdeményezni.

6. A gyűlölet motiválta incidensek vagy gyűlölet-bűncselekmények érintettjei előtt a rendőr nem tehet – akár tagadó, akár megerősítő – nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt-e.

7. Az intézkedő rendőr az áldozattal nyugodt, objektív és a szakszerűség keretein belül az áldozatot támogató kommunikációt köteles folytatni. A rendőr az áldozat viselkedésével, kultúrájával, származásával, közösségével kapcsolatban nem jeleníthet meg személyes értékítéletet, köteles tartózkodni a sztereotip, előítéletet hordozó vagy az áldozat hibáztatására utaló szavak és kifejezések használatától.

8. Gyűlölet motiválta incidens felmerülése esetén a helyszíni intézkedésről készült rendőri jelentésben rögzíteni, valamint a büntetőeljárás során vizsgálni kell a gyűlölet-bűncselekmények felismerését segítő alábbi előítélet-indikátorokat:

a) a sértett vagy más tanú észlelése, véleménye, különös tekintettel az esetleges szégyenérzethez fűződő sértett elfedésre;

b) a gyanúsított jellemzői, megjelenése, megnyilvánulása a cselekménnyel összefüggésben, különösen az általa használt többletelemet hordozó gesztusok, általa viselt ruházat, alkalmazott verbális megnyilvánulások;

c) a gyanúsított és a sértett közötti vélt vagy valós csoportkülönbség, amely kiterjedhet a sértett érdekében fellépő vagy hozzá tartozó személyekre is;

d) a sértett megjelenése, viselkedése, így jellemzően az általa preferált/megválasztott helyszín, az általa használt idegen nyelv vagy akcentus, faji, vallási hovatartozást szimbolizáló ruházat;

e) a gyanúsított előítéletes beállítottsága, amelyre utalhatnak általa látogatott programok/rendezvények, preferált zenekarok, olvasmányok, közösségimédia-felületek;

f) szervezett gyűlöletcsoportok részvétele, amelyre utalhat a gyanúsított csoport szimbolikáját hordozó megjelenése, gesztusai, illetve a csoport maga (elkövetésben való szerepvállalással);

g) a cselekmény helyszíne, amely utalhat a sértett közösségi hovatartozására, vagy köthető korábban elkövetett gyűlölet-bűncselekményhez;

h) a cselekmény időpontja, amely kapcsolódhat a sértetti közösség ünnepeihez, rendezvényeihez vagy a gyanúsított által preferált történelmi eseményekhez;

i) az erőszak mértéke, módja, eszköze, elsősorban annak eltúlzott vagy különösen megalázó, öncélú vagy szimbolikus eszközökkel kivitelezett módja;

j) a nyilvánosság, amely elsősorban az elkövetői üzenetet hivatott közvetíteni;

k) más indíték hiánya, így különösen ismeretlen sértett előzmény nélküli bántalmazása, megalázása.

9. A helyszínen intézkedő rendőr általános intézkedési kötelezettségén túl

a) biztosítja az áldozatok, a szemtanúk, valamint a gyanúsítottak biztonságát;

b) az előélet-indikátorok alapján azonosítja, és jelentésében kellő részletességgel rögzíti az összes olyan bizonyítékot, amely az előítélet-motiváció jelenlétére utalhat;

c) megállapítja és rögzíti az áldozat, a tanúk és a gyanúsítottak személyazonosságát, lehetőség szerint védve a tanúk és az áldozat anonimitását;

d) jelentésében rögzíti a korábbi hasonló cselekmények előfordulását a bűncselekmény elkövetésének környezetében, valamint az áldozat vagy a vele azonos, az elkövetett cselekmény előítéletének tárgyát képező tulajdonságokkal rendelkező csoportok ellen esetlegesen korábban elkövetett cselekményt, a helyszínen lévők megjelenését, példálózó jelleggel a viselkedésüket, szószserinti kijelentéseiket, nonverbális megnyilvánulásait;

e) az áldozat speciális szükségleteinek szem előtt tartásával kellő mértékű tájékoztatást ad az áldozatnak a rendőri intézkedés menetéről, a Rendőrséggel történő kapcsolattartás lehetőségeiről;

f) a gyűlölet-bűncselekmény gyanúját jelenti a tevékenységirányítási központnak.

10. A szolgálatparancsnok

a) szolgálata megkezdésekor tájékozódik azon releváns információkról, amelyek az érintett rendőri szerv illetékességi területén gyűlölet-bűncselekmény elkövetésére utalhatnak;

b) a bűncselekmény helyszínén intézkedő alárendelt rendőri állomány irányítása során kiemelt figyelmet fordít az előítélet-indikátorok feltárására;

c) feltételezett gyűlölet-bűncselekmény esetén a már rendelkezésre álló elsődleges adatok alapján tájékoztatja a helyszíni intézkedést lefolytató rendőri állományt a feltárandó előítélet-indikátorokról, utasítást ad azok feltárására és jelentésben történő részletes rögzítésére, amelynek megtörténtét a parancsnoki revízió során ellenőrzi;

d) bűncselekmény helyszínén észlelt előítélet-indikátorok esetén intézkedik azok lehetőség szerint fényképpel vagy hang- és képfelvétellel történő rögzítésére;

e) beszámoltatás során köteles a helyszínen foganatosított intézkedésnek a jelen utasítás szerinti szakszerűségéről is meggyőződni.

11. A büntetőeljárás során a rendőr

a) feltárja és részletesen dokumentálja az előítélet-indikátorokat, a cselekmény motivációjára utaló jeleket és bizonyítékokat;

b) kiemelt hangsúllyal vizsgálja az áldozat különleges bánásmódra való igényét;

c) az áldozat speciális szükségleteinek szem előtt tartásával tájékoztatja az áldozatot a nyomozás menetéről, a nyomozó hatósággal történő kapcsolattartási lehetőségekről;

d) a tanúkihallgatások során vizsgálja és rögzíti az áldozat és a tanúk észlelését a gyanúsított esetleges indítékára vonatkozóan;

e) a tanúk felkutatása céljából a közösség bevonásával szükség esetén felhívást tesz közzé;

f) együttműködik más bűnüldöző szervekkel a gyűlölet-bűncselekmény jellemzőinek és a gyűlöletcsoportok esetleges érintettségének feltárása érdekében;

g) feltárja az áldozat és a gyanúsított közötti különbségeket, ideértve a gyanúsított által vélt vagy valós különbséget, az adott környéken elkövetett hasonló eseményeket, az esemény egybeesését a támadott tulajdonsághoz kapcsolódó valamely ünneppel vagy különleges jelentőségű dátummal;

h) szükség szerint nyílt forrású adatgyűjtést végez az Interneten a gyanúsított előítéleteire vonatkozóan;

i) a gyanúsított tartózkodási helyén, ismeretségi körében adatgyűjtést végez a gyanúsítottnak az általa támadott közösséghez fűződő viszonyával kapcsolatban;

j) intézkedik minden olyan, a gyanúsított birtokában lévő bizonyíték dokumentálására, szükség szerint lefoglalására, amely a gyanúsított esetleges előítéletét alátámaszthatja;

k) az áldozatnak tájékoztatást ad a rendelkezésre álló, az állam és a civil szervezetek által nyújtott, az áldozat védelmét és támogatását biztosító lehetőségekről;

l) értesíti a gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonaltartóját a büntetőeljárás megindításáról.

12. Az eljárás során a különleges személyes adataira vonatkozó kérdés az eljárásban érintetteknek feltehető, és az arra adott válasz jegyzőkönyvezhető, ha az a konkrét ügy megítélése szempontjából releváns tény bizonyítása céljából szükséges, valamint a tény kiderítéséhez elengedhetetlen, és arra alkalmas. A rendőr intézkedése, eljárása során az áldozat méltóságát, szükségleteit és érzékenységét szem előtt tartva kizárólagosan az esemény feltárása és bizonyítása céljából és csak a szükséges és elengedhetetlen mértékben rögzíti a támadott vélt vagy valós tulajdonságot.

13. Minden rendőrkapitányságon mentort kell kijelölni a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítése céljából, akinek személyéről és elérhetőségéről a rendőrkapitányság állományát tájékoztatni kell.

14. Az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Osztályon egy fő országos szakvonalvezetőt kell kijelölni. A vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokon legalább egy fő területi gyűlölet-bűncselekmény szakvonalvezetőt kell kijelölni, akiknek személyéről és elérhetőségéről az illetékességi területén található helyi rendőri szerveket, valamint az országos szakvonalvezetőt tájékoztatni kell.

15. A gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonalvezetője megismeri és figyelemmel kíséri az Alkotmánybíróság, valamint a bíróságok gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos döntéseit, valamint az érintett területi szerv illetékességi területén

a) figyelemmel kíséri az elkövetett bűncselekményeket, és amennyiben fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, haladéktalanul intézkedik a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére;

b) figyelemmel kíséri a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenéseket;

c) figyelemmel kíséri a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, és jogsértés gyanújának észlelése esetén megteszi a szükséges intézkedéseket;

d) az elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket rövid úton jelenti a gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetőjének;

e) szakirányítja és ellenőrzi a gyűlölet-bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárásokat;

f) a területi intranetes oldalakon gondoskodik a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztatók, segédletek elérhetőségéről;

g) szolgálatot teljesítő rendőri állomány részére a gyűlölet-bűncselekmények tárgyában szervezett képzéseken közreműködik, kiemelt figyelmet fordítva az állomány megfelelő szakmai ismeretének kialakítására és fenntartására.

16. A gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetője
- a) figyelemmel kíséri az elkövetett bűncselekményeket, és amennyiben fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, haladéktalanul intézkedik a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére;
 - b) figyelemmel kíséri a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenéseket;
 - c) figyelemmel kíséri a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, és jogsértés gyanúja esetén megteszi a szükséges intézkedéseket;
 - d) szakirányítja és ellenőrzi a gyűlölet-bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárásokat;
 - e) gondoskodik a Rendőrség intranetes oldalán a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztatók, segédletek elérhetőségéről;
 - f) a rendészeti szolgálati ág bevonásával évi rendszerességgel szakmai továbbképzést szervez a gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonaltartóinak.

III. FEJEZET ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

17. Ez az utasítás a közzétételét követő hónap első napján lép hatályba.
18. A rendőri szervek vezetői az utasításban foglaltakra tekintettel kötelesek felülvizsgálni a szervezeti és működési szabályzatukat és az érintett szervezeti elemek ügyrendjeit, és az esetlegesen szükséges módosításokat legkésőbb az utasítás hatálybalépését követő 60 napon belül végre kell hajtani.
19. A rendőri szervek vezetői intézkednek az utasítás hatálybalépését követő egy hónapon belül a közrendvédelmi és bűnügyi állománynak az utasításban foglaltak dokumentált módon történő oktatására.
20. A rendőri szervek vezetői dokumentált módon intézkednek a közrendvédelmi és bűnügyi állomány vonatkozásában az előítélet-indikátorok listája használatának, valamint a gyűlölet-bűncselekmények jellemzőinek 2019. december 31. napjáig, majd azt követően évente legalább egy alkalommal történő oktatására.
21. A vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok az utasítás hatálybalépését követő 60 napon belül dokumentált módon intézkednek a szolgálatparancsnoki, valamint az állandó vagy ideiglenes jelleggel szolgálatparancsnoki feladatokat ellátó állomány vonatkozásában az előítélet-indikátorok listája használatának, valamint a gyűlölet-bűncselekmények jellemzőinek oktatására.

22. A gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetője az utasítás hatálybalépését követő 8. napig intézkedik a gyűlölet-bűncselekmények felismerését segítő – magyarázattal és példákkal ellátott – előítélet-indikátorok listájának hozzáférhetővé tételére a Rendőrség intranetes oldalán.

2.

Indikátorlista példákkal

Az alábbi listát a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM; gyuloletellen.hu) készítette sértetti képviselőként szerzett *tapasztalatok és a nemzetközi szakirodalom* alapján. A lista összeállítása során széleskörű konzultációt folytattunk jogalkalmazó szervekkel, kutatókkal, minisztériumok képviselőivel, akiknek meglátásait a jelen anyagba beépítettük.

Az indikátorlista az előítéletes indítékkal elkövetett, ún. gyűlölet-bűncselekmények büntetőeljárásban való felismerésében és megítélésében nyújt segítséget a hatóságok számára. A Büntető Törvénykönyv és a joggyakorlat értelmében a jogalkalmazóknak valamennyi bűncselekmény esetén mérlegelniük kell az előítéletes indíték esetleges jelenlétét. Az előítéletes indíték a közösség tagja elleni erőszak büntette (Btk. 216. §) esetében önálló tényállási elem, amely hiányában a bűncselekmény nem állapítható meg. Bizonyos bűncselekmények esetében (például emberölés [Btk. 160. §], súlyos testi sértés [Btk. 164. §]) az aljas indokból elkövetés minősített esetét kell megállapítani. További bűncselekmények esetében (például zaklatás [Btk. 222. §]), az előítéletes indítékot súlyosító körülményként (BK 56/2007) kell figyelembe venni.

Az előítélet-indikátorok olyan objektív tények vagy körülmények, amelyekből arra következtethetünk, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el. Az indikátorok ugyan önmagukban nem bizonyítják az előítélet indítékot, ugyanakkor már egyetlen indikátor jelenléte is megköveteli, hogy a nyomozás az esetleges előítéletes indítékre is kiterjedjen. Ha valamelyik indikátor nincs jelen, az nem jelenti azt, hogy az előítéletes indíték kizárható.

Az indikátorok között vannak olyanok (1., 2., 3., 4., 6., 7., 8., 9.), amelyeket már a bűncselekmény helyszínén intézkedő járőröknek, körzeti megbízottaknak kell felmérniük, dokumentálniuk. Ezeket a listában kiemeltük. Fontos, hogy a rendőr jelentésében ezeket az indikátorokat, a kapcsolódó tényeket minél részletesebben és tényszerűbben, szöveghűen rögzítse.

Az indikátorok hasznos eszközt jelentenek a nyomozati cselekmények megtervezése során is: ha felmerül az előítéletes indíték gyanúja, valamennyi indikátort fel kell tární, dokumentálni, és a vádemelési indítványban és a vádiratban szerepeltetni, így megkönnyítve az ügyészség, illetve bíróság munkáját a motiváció bizonyítására.

Az alábbi indikátorlista az egyes indikátorokat „erősségük” szerinti sorrendben tünteti fel. Az indikátorok a cselekmény jellemzőinek széles körét ölelik fel: megtalálhatók közöttük a bűncselekmény alanyához (2., 5., 6., 11.); a passzív alanyhoz köthető (1., 4.); az elkövető és a sértett közötti viszonyra vonatkozó (3., 9.) és az elkövetés objektív körülményeire vonatkozó (7., 8., 10.) indikátorok is.

1. A sértett vagy más tanú észlelése, véleménye (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tární, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	Alapvető jelentőségű, ha a cselekményt közvetlenül észlelő személy a támadást előítéletes indítékú cselekményként érzekelte, értelmezte. Ugyanakkor az a tény, hogy a sértett vagy más tanú a cselekményt nem előítéletes indítékúként élte meg, nem döntő jelentőségű. Ennek oka lehet az, hogy a sértett szégyent érez a cselekményt kiváltó csoport-hovatartozása miatt (pl. meleg vagy leszbikus sértett, aki szexuális irányultságát nem vállalta fel nyilvánosan), vagy, hogy tudat alatt a cselekmény pszichikai hatását próbálja csökkenteni azzal, hogy bagatellizálja az ügyet (pl. a sértett azt állítja, hogy „beszólása”, nem pedig cigánysága miatt verték meg). A sértett és más tanúk észlelése, véleménye eltérhet, ezért valamennyi álláspontot fel kell tární és dokumentálni kell.	
---	---	--

2. Az elkövető megjelenése, megnyilvánulása a cselekménnyel összefüggésben (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	A gyűlölet-bűncselekményeknek gyakran célja, hogy „üzenjenek”, hogy az elkövető megfélemlítse, megalázza a sértettet és rajta keresztül azt a csoportot, amelyhez védett tulajdonsága (pl. zsidó, fekete bőrű) alapján tartozik. Ezért az elkövető gyakran egyértelművé teszi, hogy a cselekményre miért került sor. Ilyen megnyilvánulás lehet a sértett közösséghez való tartozásának nevesítése, különösen a közösség megnevezésére elterjedt sértő kifejezés, vagy a közösség nevéhez kapcsolt sértő jelző használatával; vagy utalás arra, hogy a sértettnek és közösségének nincs helye az adott környéken, településen vagy az országban. A megnyilvánulás a közösségre utaló gesztus vagy akár írott megnyilvánulás formáját is öltheti. Ehhez hasonlóan az elkövető megjelenése is az előítéletes indítékra utalhat.	Példák: szóbeli vagy más megnyilvánulások: – „nigger”, „fekete majom”, „Go back to Africa!”, „Takarodjatok haza!” – „bűdös cigány”, „Szaporodtok, mint a patkányok!” „Dolgozni járj, ne lopni!” „Meghaltok cigányok!” – „buzi”, „köcsög”, „faszszopó”, „deviáns”, „perverz” – „biboldó”, „bibsi”, „pajeszos”, „metélt”, „galíciái jöttment”; holokauszttagadó és gázkamrára utaló kifejezések pl.: „Vár a gázkamra!”, „Takarodjatok Izraelbe!”, „Arbeit macht frei” – mozdulatok, üdvözlések: náci karlendítés, speciális üdvözlések pl.: „Kitartás!”, „Adjon az isten.” – dalok, rigmusok: „Indul a vonat (Auschwitzba)”, „Igenis van cigánybűnözés” megjelenés: – szélsőséges szervezetek (ld. 6. pont) egyenruhája, formaruhája, jelvénye pl.: fehér cipőfűzős bakancs; egy színű fekete vagy terepmintás ruha, „betyár” öltözet (ostor, bő, fehér gatya, fekete mellény), maszk – feliratok, emblémák, jelek az öltözéken: rovásírás, Nagy-Magyarország ábra, turul, Magyar Harcos, árpádsáv, „Ne bántsá a magyart, mert póru jár!” felirat, horogkereszt, SS-jel, 14, 88 számok, nyilaskereszt, Auschwitz-felirat, S.H., H.H. felirat, „Becsületem a hűség” (ugyanez németül: „Ehre Treue”), „Fehér Erő” (ugyanez angolul: „White Power”), „Fehér Büszkeség” (ugyanez angolul: „White Pride”) felirat, kelta kereszt vagy vaskereszt embléma – fentieknek megfelelő tetoválás – kopasz fej falírka a helyszínen vagy a sértett házán, rajz a sértett testén a fentiekhez hasonló tartalommal
--	--	--

3. Az elkövető és a sértett közötti vélt vagy valós csoportkülönbség (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	Bár önmagában ritkán elégséges, fontos jelzés lehet, ha az elkövető és az áldozat faji, etnikai, vallási, nemzeti hovatartozása, szexuális irányultsága, nemi identitása, fogyatékosága vagy más – az adott társadalmi kontextusban jelentőséggel bíró – tulajdonsága eltér. A sértett jellemzően gyengébb, védtelenebb. Fontos, hogy előítéletes indítékúnak minősülhet a cselekmény, ha az áldozat ténylegesen nem, csak az elkövető észlelése szerint tartozik az adott védett csoporthoz (vélt csoport-hovatartozás). Az ügyészi gyakorlat szerint akkor is gyűlölet-bűncselekményről beszélünk, ha a sértett egy védett csoport érdekében lép fel, vagy a csoporthoz tartozó személy környezetének tagja.	Példák: a tényleges csoport-hovatartozás különbsége: – homoszexuális sértett – heteroszexuális támadó – transznemű sértett – nem transznemű támadó – roma sértett – nem roma elkövető – zsidó sértett – más vallású, ateista elkövető – fekete bőrű áldozat – fehér bőrű támadó a vélt csoport-hovatartozás különbsége: – feminin viselkedése vagy a Budapest Pride-on való részvétele miatt az elkövető melegnek véli a heteroszexuális sértettet – sötét bőrű magyar etnikumút romának, afrikainak néz az elkövető védett csoport érdekében eljáró személy elleni támadásra: – menekülteket önkéntesen segítő támadják, pl. menekülőket autón szállító nőt – a védett csoporttal kapcsolatos jogvédő a sértett – romákat segítő szociális munkást ér támadás – sötét bőrű áldozat barátját támadják pl. kubai származású magyar fiú barátnőjét megverik
---	--	--

4. A sértett megjelenése, viselkedése (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	A sértett kiválasztására gyakran az alapján kerül sor, hogy megjelenése a társadalomban széles körben elterjedt sztereotípiákhoz illeszkedik. Előfordulhat, hogy a sértett magatartása, lakóhelye utal valamely védett csoporthoz tartozására.	Példák: – sötét bőrszín, mandulavágású szem – ruházat, a csoport népviselete pl.: hosszú, bő szoknya roma nőkön – kipa, pajesz, orthodox zsidósághoz köthető fekete kalap és ruházat – a másik nemre jellemző (rövid/hosszú) hajviselet, nőies/férfias gesztusok, magas/mély hang, öltözködés; szivárványszínű kitűző, sál, öv – idegen nyelv használata; egyes csoportokra jellemző sajátos nyelvhasználat, akcentus – azonos nemű emberek egymás kezét fogják, megölelik, megcsókolják egymást nyilvános helyen – a közösséget népszerűsítő rendezvényen, kulturális eseményen (pl. Budapest Pride, Roma Büszkeség Napja, Zsidó Fesztivál), tüntetésen való részvétel – a sértett köztudottan cigánytelepen vagy menekültügyi befogadóállomáson lakik
---	---	--

5. Az elkövető előítéletes beállítottsága	Az elkövető indítékára következ-tethetünk az elkövető általános előítéletes beállítottságából, amelyre nem csak a támadás alatti vagy azt közvetlenül meg-előző, követő megnyilatkozások utalhatnak, hanem az elkövető egyéb, az adott közösséggel kapcsolatos viszonyulása is. Ezek sok esetben csak az elkö-vető környezetének, hátterének részletesebb megismerése révén (környezettanulmány, szakértői vélemény, közösségi média profi-lok elemzése) tárhatók fel.	Példák: – egyes védett csoporttal/csoport-tokkal szembeni ellenséges, szél-sőséges írásokat készít, tesz közzé, ilyen jellegű internetes hozzászólá-sai vannak, lakásában ilyen rajzok, feljegyzések, napló található – szélsőséges ideológiát hirdető könyvek, kiadványok, internetes oldalakat olvas pl. Mein Kampf, kuruc.info, Szentkorona Rádió, kitartas.net, betyarsereg.hu, alfahir.hu, hvim.hu – szélsőséges szervezetek, sajtó-termékek követése, ilyen csoport-okhoz tartozás a közösségi média oldalain. pl.: az előző pontba emlí-tettek, a 6. pontban felsorolt gyűlöl-letcsoportok, valamint pl. Migráns Vadász Bevetési Csoport, Magyar Önvédelmi Csoport – szélsőséges rendezvényeket látogat, pl.: Magyar Szízet, Becsület Napja és egyéb, a Kitörésre em-lékező események; Gárda- és Új Magyar Gárda-avatás, -vonulás; Gój Motorosok rendezvényei – szélsőséges beállítottságú zene-karok zenéit hallgatja, koncertjein részt vesz, közösségi médiában követi őket, pl. Kárpátia, Egészsé-ges Fejbőr, Magozott Cseresznye, Archivum, Titkolt Ellenállás, Vendetta, Valhalla, Vádló Bitófák, Romantikus Erőszak, Hunor, Fehér Törvény, Blood and Honour – szélsőséges csoportok gyülekező-helyeit, szórakozóhelyeit, kocsmáit látogatja, pl. Bujdosó Székely, Bász-tya Borozó, Klub 64, Blue Hell
--	---	---

6. Szervezett gyűlöletcsoportok részvétele (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	A cselekmény elkövetésében olykor szervezett gyűlöletcsoport vesz részt. Erre utalhat az elkövető megjelenése, viselkedése, a csoport helyszínen megjelenő szimbólumai. Elképzelhető, hogy a cselekményt a csoport készíti elő vagy azt utólag magára vállalja.	Példák: – az elkövető gyűlöletcsoportokhoz tartozik, részt vesz a rendezvényeiken, viseli a jelképeiket, pl.: Betyársereg, Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, Magyar Nemzeti Gárda, Új Magyar Gárda, Ultrák, Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület, Gárdamotorosok, Kárpát Haza Örei Mozgalom – a csoport hivatalosan magára vállalja a támadást – a cselekmény elkövetésére a szervezet rendezvényein, internetes oldalán, közösségi média felületein toboroztak résztvevőket, pl.: Facebook-on szerveződött Önkéntes Határvasdász Egység, Hunyadi Önkéntes, Készenléti Határvasdász Zászlóalj, amelyek a menekülők elfogására, bántalmazására hívnak
---	--	--

7. Helyszín (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	Ha egy helyszín kapcsolatba hozható egy közösséggel, elképzelhető, hogy az elkövető azért kereste fel a helyszínt, hogy az adott közösséghez tartozó személlyel találkozzon. Gyűlöletcsoport részvételére, illetve az elkövetők előítéleteességére utalhat, ha a helyszín közelében ilyen csoport által gyakran látogatott hely vagy esemény található. Fontos jelzés lehet, ha a területen korábban is követtek el gyűlölet-bűncselekményt.	Példák: – a közösség rendezvényének helyszíne, pl.: Budapest Pride, Roma Büszkeség Napja (Roma Pride) – a közösség tagjai által rendszeresen látogatott szórakozóhely, pl.: melegbárok (pl. Budapest: AlterEgo, Capella, Tütü, Magnum Szauna, Action Bár, CoXx, vidéken: Rocco, Zeus, Meditárrán Klub, Wannabe) – a közösség érdekében dolgozó civil szervezet, Roma Nemzetiségi Önkormányzat, Szivárvány Miszsió Alapítvány irodája – vallási helyszín, pl.: temető, imahely, templom, zsinagóga, mecset – egy település vagy egy település azon része, amelyet a közvélemény a közösséggel kapcsol össze, pl.: cigánytelep, zsidónegyed, menekültügyi befogadó központ – a védett csoportok által fenntartott/támogatott iskolák, pl.: Lauder zsidó iskola, roma nemzetiségi tanulóknak létrehozott iskolák (pl. Pécsen a Gandhi Gimnázium, Sajókázán a dr. Ámbédvár Iskola) – a közösség számára jelentőséggel bíró egyéb helyszín, emlékmű, szobor, pl.: a holokauszt áldozataira emlékező cipők a Duna parton, holokauszt emlékmű a Duna parton a XIII. kerületben, holokauszt cigány áldozatainak emlékműve a Nehru parton, Kertbeny Károly sírja – meleg férfiak „ismerkedős helyszíne”, pl. Népliget – szélsőséges csoportok 5. pontban felsorolt gyülekezőhelyei, szórakozóhelyei, kocsmai, rendezvényei
--	---	--

8. Időpont (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	Egy közösség számára jelentős esemény időpontja felerősítheti az elkövetőnek a közösséggel szembeni ellenérzéseit, illetve az esemény, ünnep lehetőséget biztosít az elkövetőnek az adott közösséghez tartozó személyekkel való találkozásra.	Példák: – vallási vagy nemzeti ünnep, pl.: Pészah, Jóm kippur, Hanuka, Ramadán – a közösség széles körben ismert rendezvényének, tüntetésének időpontja, pl. Roma Nap, Roma Büszkeség napja, Budapest Pride, holokauszt emléknap, Élet Menete
9. Az erőszak mértéke, módja, eszköze (a helyszínen intézkedő rendőrnek fel kell tárnia, dokumentálnia kell ezt az indikátort)	Mivel a gyűlölet-bűncselekmények célja gyakran a sértett, illetve közösségének megalázása, lealacsonyítása, előfordul, hogy az erőszak, illetve a kár mértéke kifejezetten súlyos, olykor az elkövető kegyetlen, embertelen bánásmódot alkalmaz (pl. romagyilkosságok). Az elkövetés tipikus módja, eszköze is jelezheti az előítélet motívumot.	Példák: – alvó hajléktalan ember levizelése, csikk elnyomása rajta, használati tárgyainak felgyújtása – pajeszhúzás szimbolikus jelentőségű tárgyak, pl.: állati testrészek, ürülék, sertéshús, sertésvér, szappan a helyszínen való elhelyezése – veszélyes, tipikusan bántalmazásra használt eszközök (baseball ütő, fokos, vipera) alkalmazása
10. Nyilvánosság	Mivel a gyűlölet-bűncselekményeknek gyakran célja, hogy a sértett közössége számára üzenjenek, a támadások sokszor nagy nyilvánosság előtt zajlanak; a cselekményről fényképet vagy videofelvételt készítenek, ezeket az interneten, közösségi oldalakon megosztják; előfordul, hogy az elkövető a támadásról dicsekszik társainak vagy közösségi oldalakon.	Példák: – a 6. pont alatti szervezetek honlapjain, közösségi média oldalain, 5. pont alatti szélsőséges hírportálokon – saját Facebook, YouTube, X (korábban twitter), pinterest, tumblr, illetve más közösségi média oldalon
11. Más indíték hiánya	Ha a cselekmény háttérében más indíték (pl. nyereségvágy, vélt vagy valós korábbi konfliktus) nem azonosítható, az előítéletes elkövetésre utalhat. Más indíték (vegyes motívum) esetén is megállapítható a gyűlölet-bűncselekmény, ha az előítéletes indíték meghatározó, hangsúlyos.	Példák: – az elkövető(k) és a sértett(ek) nem ismerik egymást – ismerik egymást, de nincs személyes konfliktusuk – értéktárgyat nem tulajdonítanak el

3.

Ivány Borbála

Helyszíni jelentés: iratminta példákkal

Az alábbi dokumentum a rendőrség által használt helyszíni jelentésre rendszerített iratminta alapján készült. Az iratmintába egy fiktív esetben feltárható körülmények, indikátorok leírását illesztettük be, hogy látható legyen, milyen fontos tényezőket lehet és kell egy rendőrnek rögzítenie a helyszíni jelentés elkészítésekor.

RENDŐRKAPITÁNYSÁG

ügyszám:

JELENTÉS**Készült: (hely, nap)**

Jelentem, hogy a fenti napon szolgálatom teljesítése során ... óra ... perckor az ügyeletvezető utasítására megjelentem a(z) ... szám alatt levő ...-nál, mert onnan bejelentést tettek, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt, ugyanis

Ezt követően megjelentem a(z) ..., ahol ott találtam a bejelentőt (... szám alatti lakost), akit szóban meghallgattam, és aki elmondta, hogy ő a cselekmény sértettjeként/tanújaként a következőket tapasztalta...

A helyszínen további adatgyűjtést végeztem, melynek során szóban meghallgattam az alábbi tanúkat:

... szám alatti lakost, aki elmondta, hogy ...

valamint:

... szám alatti lakost, aki elmondta, hogy ...

A 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás 8. pontjának megfelelően az alábbi előítélet indikátorokat rögzítem, amelyek alapján felmerül a gyűlölet-bűncselekmény elkövetésének gyanúja:

1. A sértett elmondta, hogy véleménye szerint az elkövető a cselekményt cigány származása miatt követte el. A sértett magát cigány származásának vallotta. Megállapítottam, hogy a sértett külső jegyei (bőrszín, szemszín, hajszín, beszédstílus) alapján könnyen cigány származásának vélhető.
2. A tanúk elmondták, hogy az elkövető kigyúrt és kopasz volt, fekete bőrdzsekit hordott amelyen „Ne bánts a magyart, mert pórul jársz!” felirat szerepelt, fekete bakancsot viselt és tetoválásai is voltak. Az elkövető több tanú állítása szerint is azt mondta: „Vigyázz te büdös cigány, mert véged van!” Tekintettel arra, hogy az említett felirat gyűlöletcsoportok jelszava is, felmerül a szervezet érintettsége is az ügyben, illetve ez is arra utal, hogy gyűlölet-bűncselekmény történhetett.

A 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás 9. pontjának megfelelően rögzítem, hogy:

1. A tanúk és a sértett elmondása szerint a cselekmény környéke romatelep, ahol mostanában rendszeresen jelennek meg vélhetően szélsőjobboldali csoporthoz tartozó illetve ilyen ruházatot viselő emberek és fenyegetően lépnek fel a helyiekkel szemben.
2. A tanúk és a sértettek mind cigány származásának néztek ki, elmondásuk szerint ott laknak a cigánytelepen. Valamennyien zaklatott állapotban voltak, láthatóan féltek és a rendőrség védelmét várják.

A feltárt körülmények alapján az előítélet-indikátorok közül az ügyben felmerül (i) a sértett és a tanúk észlelése, (ii) az elkövetővel való csoportkülönbségük, (iii) az elkövető előítéletet tükröző megnyilvánulás a sértettel szemben, (iv) a sértett kisebbségi csoporthoz való tartozása, (v) az elkövető feltehetően előítéletes beállítottsága, (vi) a környéken szervezett szélsőséges csoportok rendszeres megjelenése, (vii) a helyszín a kisebbségi csoport lakóhelye, (viii) egyéb indíték

hiánya. További indikátorok (a cselekmény specifikus időpontja, az erőszak mértéke, a cselekmény nyilvánossága) nem merültek fel.

Fentiek miatt megítélésem szerint a cselekmény indítékát, az elkövető esetleges előítéletes beállítottságát még alaposabban fel kell tární.

A helyszínt ... óra ... perckor a klerkező forrónyomos csoportnak eredeti állapotában átadtam.

Jelentésem a fentiek alapján teszem meg.

Olvasta:

.....

4.

Adatvédelmi útmutató kihallgatásokhoz

Útmutató a gyűlölet-bűncselekmények sértettjeinek, egyéb tanúinak kihallgatásához, továbbá a hatóság sértettel kapcsolatos észlelésének jegyzőkönyvezéséhez különös tekintettel az adatvédelmi kérdésekre

*Jóváhagyta a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság
2017. október 30-án (NAIH/2017/5080-2/V)*

Gyűlölet-bűncselekmények, előítélet-indikátorok

A Büntető Törvénykönyv és a joggyakorlat értelmében a jogalkalmazóknak valamennyi bűncselekmény esetén mérlegelniük kell az elkövető előítéletes indítékának esetleges jelenlétét. Az előítéletes indíték a közösség tagja elleni erőszak büntette [Btk. 216. §] esetében önálló tényállási elem, amely hiányában ez a bűncselekmény nem állapítható meg. Bizonyos bűncselekmények esetében (például emberölés [Btk. 160. §], súlyos testi sértés [Btk. 164. §]) az aljas indokból elkövetés minősített esetét kell megállapítani. További bűncselekmények esetében (például zaklatás [Btk. 222. §]), az előítéletes indítékot súlyosító körülményként [BK 56/2007] kell figyelembe venni.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Gyűlölet-bűncselekmény Szakvonala által jóváhagyott és alkalmazott *Előítélet-indikátorok* c. dokumentum¹ (a továbbiakban: indikátorlista) segítséget nyújt az elkövető előítéletes indítékának feltárásában. A nemzetközi mintára elkészített lista olyan objektív tényeket, körülményeket sorol fel, amelyekből arra következtethetünk, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el. Az indikátorok ugyan önmagukban nem bizonyítják az előítéletes indítékot, ugyanakkor már egyetlen indikátor jelenléte is megköveteli, hogy a nyomozás az esetleges előítéletes indítékra is kiterjedjen. Mindemelllett, ha valamelyik indikátor nincs jelen, az nem jelenti azt, hogy az előítéletes indíték kizárható.

¹ Előítélet-indikátorok. <https://tinyurl.com/24ru2m5c>

Az indikátorok hasznos eszközt jelentenek a nyomozati cselekmények megtervezése során is: ha felmerül az előítéletes indíték gyanúja, valamennyi indikátort fel kell tární, dokumentálni, és a vádemelési indítványban és a vádiratban szerepeltetni, így megkönnyítve az ügyészség, illetve bíróság munkáját a motiváció bizonyítására. Az indikátorok a későbbiekben akár közvetett bizonyítékokká is válhatnak, a bizonyítékok teljes körű feltárása pedig törvényi kötelezettség.

Az előítéletes indítékkal elkövetett, ún. gyűlölet-bűncselekmények büntetőeljáráásban való felismerésében és megítélésében jelentősége van annak, hogy a sértett véleménye szerint mi lehetett az elkövető indítéka, az elkövető milyen társadalmi csoporthoz (pl. nemzeti, etnikai, szexuális, vallási kisebbséghez) tartozónak gondolhatta őt. Ugyanígy fontos lehet a sértetten kívüli tanúk ezzel kapcsolatos észlelése, véleménye (lásd az indikátorlista 1. pontját).

Az, hogy az áldozat hogyan ítéli meg a történeteket, fontos szempont kell, hogy legyen; szükséges odafigyelni ugyanakkor arra, hogy az áldozat sokszor nem ismeri fel, hogy az ellene elkövetett bűncselekményt valamilyen előítélet motiválta.

A sértett, más tanú erre vonatkozó kifejezett véleménye hiányában fontos információ lehet az is, hogy a sértett milyen társadalmi csoporthoz tartozik, illetve hogy milyen társadalmi csoporthoz tartozónak vallja magát (lásd az indikátorlista 3. pontját).

Adatvédelmi szempontok

Az adatvédelmi jogszabályok különös körütekintést követelnek meg a jogalkalmazó szervektől, amikor a fentiekhez hasonló érzékeny adatokat kezelnek, így

- felmerül a kérdés, hogy a nyomozó hatóság eljáró tagja rákérdezhet-e, és ha igen, milyen formában a sértettnél, más tanúnál az elkövető lehetséges indítékára, illetőleg a sértett csoport-hovatartozására.

Tekintettel arra, hogy a bűncselekmény megfelelő jogi minősítése érdekében elengedhetetlen az elkövető indítékának tisztázása, egyértelműen megállapítható, hogy:

- abban az esetben, ha bármely indikátor megjelenése alapján a legcsekélyebb gyanúja felmerül annak, hogy az elkövetőt cselekménye elkövetésében a sértett feltételezett vagy tényleges védett csoporthoz tartozása motiválta, és
- e körülményekre a sértett vagy más tanú magától nem nyilatkozik,

- akkor a büntetőeljárás során a nyomozó hatóság részéről eljáró személy rákérdezhet a sértett, illetve más tanú ezzel kapcsolatos véleményére, észlelésére, illetve arra is, hogy a sértett az adott védett csoporthoz tartozik-e.

Az ezen kérdésekre adott válaszoknak értelemszerűen a jegyzőkönyvben is meg kell jelenniük, szükség esetén szó szerint.

Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy valamely cselekmény gyűlölet-bűncselekménykénti minősítése szempontjából nem szükséges, hogy a sértett az adott védett csoporthoz tartozzon, elegendő, hogy az elkövető ezt gondolta róla.

- További kérdésként merül fel, hogy a nyomozó hatóság tagja jegyzőkönyvezheti-e saját arra vonatkozó észlelését, hogy a sértett valamely társadalmi csoporthoz tartozik-e, illetve rendelkezik-e az adott csoportra jellemző jegyekkel.

Annak megítélésében, hogy az elkövető vélhette-e a sértettet valamely társadalmi csoporthoz tartozónak, a sértett vagy más tanú erre vonatkozó nyilatkozata mellett fontos szerepet játszik az is, hogy a sértett rendelkezik-e azon jegyekkel, amelyeket a társadalom széles körben az adott csoporthoz tartozás jeleként értékel (pl. bőrszín, öltözet, nyelv, gesztusok, hanghordozás).

Amennyiben a sértett rendelkezik ilyen, az eljáró hatóság tagja számára is érzékelhető jegyekkel, ezek jegyzőkönyvezése is szükséges, amennyiben:

- ennek a bűncselekmény megfelelő jogi minősítése szempontjából jelentősége van, és
- rendelkezésre áll más olyan indikátor, amely alapján felmerül az előítélet-indíték gyanúja.

Ezekben az esetekben tájékoztatni kell a sértettet a jegyzőkönyvezés okáról.

Javasolt kérdések

Hogyan közelítsünk a gyűlölet-bűncselekmények áldozataihoz?

A Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) útmutatója² hangsúlyozza: „A gyűlölet-bűncselekmények sajátosak, mert annak áldozatai identitásuk valamely alapvető jellemvonása miatt válnak célponttá. Ezek a jellemvonások nem megváltoztathatók. Az áldozatok gyakran lealacsonyítva érzik

² Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) (2013): *A gyűlölet-bűncselekmények kezelése: rendőri irányelvek a nyomozáshoz és a megelőzéshez*. Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport. <https://tinyurl.com/55pjv72s>

magukat, félnek, sebezhetőek és bizalmatlanok. Egy ilyen eset lehet életük egyik legmegrázóbb élménye. Azon közösség tagjai, akik osztoznak az áldozat azon jellemzőjében, amely a gyűlölet tárgyává tette őket (etnikai, vallási, etnikai/nemzeti hovatartozás, nem, kor, fogyatékoság vagy szexuális irányultság) hasonlóan megfélemlítve, sebezhetőnek és tehetetlennek érezhetik magukat. Egy ilyen érzelmi közegben, a rendőröknek és a nyomozóknak óvatosan kell megválasztaniuk, hogy hogyan kommunikálnak és viselkednek az áldozatokkal, családjukkal és a közösség tagjaival.”

A nemzetközi útmutató azt javasolja, hogy ne kérdezzük meg közvetlenül az áldozattól, hogy szerinte gyűlölet-bűncselekmény áldozatává vált-e, azt viszont meg lehet kérdezni, hogy mit gondol, miért lett ő a kiszemelt áldozat.

A különleges adatok (így például az etnikai hovatartozás, a vallás, a szexuális irányultság) érzékenysége, a sértett csoport-hovatartozással kapcsolatos érzéseinek tiszteltetben tartása, esetleges szégyenérzete miatt javasoljuk, hogy a nyomozó hatóság eljáró tagja a fentiek alapján az alábbi sorrendben és szavak használatával próbálja meg a sértett véleményét, esetleges védett csoporthoz tartozását kideríteni, amennyiben erre vonatkozó információt magától nem szolgáltat:

1. Ön szerint mi lehetett az elkövető indítéka, miért bántalmazta / félemlítette meg Önt?
2. Elképzelhetőnek tartja, hogy az elkövető cselekményében szerepet játszott az, hogy Önt valamely társadalmi csoporthoz tartozónak gondolja? Például azt gondolja Önről, hogy Ön a cigány / meleg / zsidó / stb. kisebbség tagja? Miből gondolhatta ezt az elkövető?
3. Mivel az Ön ellen elkövetett bűncselekmény szakszerű nyomozása érdekében jelentősége van, meg kell kérdeznem: Ön valamilyen kisebbségi csoporthoz tartozónak vallja magát? Itt lehet konkrétan is rákérdezni, például: Ön cigány származásúnak tartja magát? / Ön meleg vagy biszexuális? / Ön transznemű? / Ön külföldi? / Ön zsidó származású? / stb.
4. Ha a válasz „nem”, akkor a következő kérdés ajánlott: Mit gondol, a cselekmény során volt-e bármilyen körülmény, ami alapján az elkövető Önt például cigánynak / melegnek / hajléktalannak / külföldinek gondolhatta?

Jogi háttér

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv. (Infotv.) 3. § 2. pontja szerint: „személyes adat: az érintettel kapcsolatba hozható adat - különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális

azonosságára jellemző ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.”

Az Európai Unió adatvédelmi irányelvéhez (95/46/EK irányelv, amelyen a magyar Infotv. is alapul) fűzött értelmezés³ szerint a személyes adat fogalma az olyan szubjektív információkra is kiterjed, mint a személyes adatra vonatkozó vélelmek vagy értékelések, és nem szükséges hozzá, hogy a személyes adat a valóságnak megfelelő legyen. Tekintettel arra, hogy a 2018-ban hatályba lépő általános adatvédelmi rendelet [2016/679 (EU) rendelet] ugyanúgy határozza meg a személyes adat fogalmát, mint a ma még hatályos irányelv, nincs oka ezen értelmezés megváltozásának.

Az Infotv. 3. § 3. pontja szerint: „különleges adat: a) a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat, b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi személyes adat.”

Ebből következően a védett csoporthoz tartozás, illetve más személyek erre vonatkozó véleménye különleges személyes adatnak minősül. Az Infotv. 5. § (2) bekezdése szerint „különleges személyes adat kezelhető, ha [...] a bűncselekmények megelőzése vagy üldözése érdekében vagy honvédelmi érdekből törvény elrendeli.”

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (régi Be.) 63. § (1) bekezdés szerint „az eljárásban részt vevő személyek személyes adatainak megismerésére és kezelésére a bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóság, a szakértő, valamint a bíróság vagy az ügyész által megkeresett hatóság az e törvényben meghatározott feladatainak teljesítése érdekében jogosult.” A (2) bekezdés szerint „a büntetőeljárásban részt vevő személy személyes adatait a szükséges mértékig kell jegyzőkönyvben rögzíteni.”

Hasonló rendelkezést tartalmaz a 2018. július 1-jén hatályba lépett, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC törvény (új Be.) 97. § (1) bekezdése, amely szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a büntetőeljárás lefolytatás céljából megismerheti és kezelheti mindazon személyes adatot, amely az e törvényben meghatározott feladatainak ellátásához szükséges. A 359. § (2) a) és b) pontjai alapján a tanú vallomását és a bizonyítás szempontjából lényeges körülményeket a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell.

³ Working Party on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data: Opinion 4/2007 on the concept of personal data. <https://tinyurl.com/2jm2t7rh>

Az elmúlt években az adatvédelmi biztosok több esetben is értelmezték a vonatkozó jogszabályokat e problémakör kapcsán. Bár azóta új Infotv. került elfogadásra, annak szabályai a korábbi törvényi szabályozással megegyeznek.

Az adatvédelmi biztos álláspontja¹ szerint: „Általánosságban elmondható, hogy bármely hatósági, illetve bírósági eljárásban feltehető a szexuális életre vonatkozó kérdés, valamint az erre adott válasz jegyzőkönyvezhető, ha ez az ügy megítélése szempontjából releváns tény kiderítése céljából szükséges, valamint a tény kiderítéséhez elengedhetetlen és arra alkalmas.”

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól szóló közös jelentésében² kifejezetten javasolták a rasszista motivációjú cselekmények áldozatai adatainak gyűjtését: „Ha gyűlölet-bűncselekmény (speciálisan faji motivációjú bűncselekmény vagy egyéb bűncselekménynél felmerülő etnikai motiváció) áldozatáról van szó, egyéni szintű adat szükséges a tényállás megállapításához. Ekkor elsődleges a származás, illetve arra vonatkozó percepció; ez esetben az identitás csak akkor jön számításba, ha az elkövető azzal tisztában lehetett.”

¹ Jóri András adatvédelmi biztos ABI-4209-3/2010/K sz. álláspontja

² Kállai Ernő a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és Jóri András adatvédelmi biztos jelentése az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól. <https://tinyurl.com/mpwzdsdu>

5.

Ivány Borbála

Segédlet tanú (sértett) kihallgatásához

Ez a segédanyag a rendőrség által alkalmazott hivatalos tanúkihallgatási jegyzőkönyvhöz (lásd 8. melléklet) készült a jelen Kézikönyv részeként. A segédlet célja az, hogy a tanúkihallgatást végző rendőr a lehető legteljesebb információkat kapja a tanútól (sértettől), számára pedig a kihallgatás során nyújtható megfelelő támogatást nyújtsa. A segédanyag alkalmazása hozzájárul a tanú együttműködéséhez, így a büntetőeljárás hatékonyságához is.

Javasoljuk, hogy a tanúkihallgatási jegyzőkönyv-mintában szereplő hivatalos kérdéseket az alábbi kiegészítésekkel, magyarázatok segítségével tegye fel.

I. BEVEZETÉS

Javasoljuk, hogy a tanúkihallgatást elején mondja el az alábbiakat.

- Mutakozzon be. Mondja el, hogy a tanú hogyan szólíthatja Önt.
- Kérdezze meg, hogy Ön hogyan szólítsa a tanút.
- Beszéljék meg, hogy tegeződnek (például kiskorú tanú) vagy magázódnak.
- Mondja el, hogy azért van szükség a tanúkihallgatásra, mert:
 - a rendőrség feltételezése szerint bűncselekmény történt, és
 - a felderítéséhez szükség van a tanú segítségére, és
 - Ön érti és átérzi, hogy a tanúnak nehéz, érzelmileg megterhelő lehet ismét felidézni azt, amit átélt, mégis fontos, hogy részletesen elmondja a tapasztalatait, mert ezzel az elkövető felelősségre vonását és a későbbi esetek megelőzését segíti elő.
- Mondja el azt is, hogy
 - a vallomásban a teljes igazságot el kell mondani, kivéve, ha a tanú magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná,

- ha valamire a tanú nem emlékszik vagy nem tudja, akkor ezt mondja, ne próbáljon meg kitalálni egy választ, a „nem emlékszem” is megfelelő válasz, ha ez az igazság,
 - bármilyen szavakat, kifejezéseket használhat a tanú, akkor is, ha azt nem illik, ha valamilyen szóra, kifejezésre emlékszik, hogy elhangzott, akkor ezt úgy mondja el, ne szépítsen, fontos a pontosság,
 - ha Ön többször is megkérdez tőle valamit, az nem azért van, mert rossz választ adott, vagy nem hisz neki, hanem azért, hogy a lehető legpontosabban leírhasa a választ, és az minden fontos részre kiterjedjen,
 - csak az kerül a jegyzőkönyvbe, amit a tanú elmond,
 - alá kell írnia a jegyzőkönyvet a végén,
 - aláírás előtt megnézheti, hogy Ön mit írt le, és a tanú kijavíthatja, ha valami nem úgy szerepel a jegyzőkönyvben, ahogy elmondta, emiatt nem éri majd őt hátrány.
- Mondja el, hogy
- a tanú bármikor kérdezhet Öntől,
 - bármikor javaslatot tehet arra, hogy hogyan derítsék fel a bűncselekményt,
 - ingyenesen befényképezheti a végén a jegyzőkönyvet, és a rá vonatkozó többi iratot,
 - ha szünetre van szüksége, akkor szóljon, és Ön ad időt a felkészülésre, megnyugvásra.
- Mondja el a tanúnak, hogy a kihallgatást követően
- még milyen nyomozati cselekményeket terveznek (például „Még más tanúkat is meghallgatunk”, „Iratokat fogunk kérni állami szervektől”),
 - meddig tarthat a büntetőeljárás (például „Ha sikerül elkapnunk az elkövetőt, és valószínű, hogy elkövette a bűncselekményt, akkor a rendőrség után az ügyészség jár el, majd a bíróságra kerül az ügy. Az ítéletig akár 2–3 év is eltelhet.”),
 - milyen esetben és hogyan fogják keresni (például „Elképzelhető, hogy még szükségünk lesz az Ön segítségére. Ekkor telefonon fogom Önt keresni, hogy időpontot egyeztessünk egy új meghallgatásra.”)
 - Önt hogyan és mikor tudja személyesen, telefonon, e-mailben elérni, ha kérdése, információja lenne az ügygel kapcsolatban.
- Ha van róla információja, nem sérti a nyomozás érdekeit, és szükségesnek látja, nyugtassa meg a tanút, hogy:
- mindent megtesznek az elkövető felelősségre vonása érdekében,

- a tanúnak nem kell félnie az elkövetőtől, nagyon ritka, hogy az elkövető bosszúból a tanúk ellen fordulna, ha ilyen előfordulna, szóljon a rendőrségnek, és mindent megtesznek a védelme érdekében,
- fogva van-e az elkövető, mikor és milyen feltételek esetén szabadulhat.

Az alábbiakban javaslatokat, példákat írtunk, hogy milyen módon adhat a tanúnak közérthető információkat a kötelességeiről, jogairól. A mondatokat úgy fogalmaztuk meg, ahogy azt a tanúnak elmondhatja.

II. TÁJÉKOZTATÁSOK, FIGYELMEZTETÉSEK MAGYARÁZATA

1. Személyi azonosító adatok

„Kérem, hogy mondja el nekem a személyi azonosító adatait, a nevét, születési helyét és idejét stb. Erre azért van szükség, hogy be tudjuk Önt azonosítani az eljárásban.”

2. Személyes adatok zárt kezelése

„Ha szeretné, az Ön adatait zártan kezeljük. Ez azt jelenti, hogy valamennyi adatát, akár a nevét is, egy zárt borítékba fogjuk tenni, amit a rendőrség, az ügyészség, a bíróság tagjain és az áldozatsegítőkön kívül senki más nem ismerhet meg. Az elkövető, az ügyvédje vagy más tanúk sem fogják megtudni az adatait.”

3. Különleges bánásmód

„Ha szeretné, kérheti, hogy a rendőrség Önt 'különleges bánásmódot igénylő személynek' minősítse a büntetőeljárásban. Ez fokozott odafigyelést, védelmet jelent a bíróság, ügyészség és rendőrség részéről az Ön számára.

Akkor érdemes kérnie a különleges bánásmódot, ha különös nehézséget jelent részt vennie az eljárásban, mert például fél a feltételezett elkövetőtől, rossz az egészsége, nagyon aggódik az ügy miatt, vagy súlyos bűncselekmény történt.

A különleges bánásmód azt jelentheti, hogy Önnek például nem kell találkoznia az feltételezett elkövetővel, csak a legszükségesebb alkalommal hallgatják meg, felveszik a meghallgatását, videótelefonon keresztül hallgatják meg, az adatait titkosan kezelik.”

4. Ügyvéd

„Önnek, mint tanúnak van lehetősége ügyvédet meghatalmazni, hogy támogassa, segítse Önt az eljárásban. Az ügyvéd felvilágosítást adhat Önnek a jogairól. Ugyanolyan jogai vannak az eljárásban, mint Önnek: jelen lehet a kihallgatásánál, és utána megtekintheti az arról készült jegyzőkönyvet, észrevételeket is tehet. Ha van ügyvédje, akkor is ugyanúgy Önnek kell vallomást tennie, mégis fontos támogatást, biztonságérzetet adhat az ügyvéd jelenléte.

Kérheti, hogy a kormányhivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálatra rendeljen ki Önnek pártfogó ügyvédet. Ennek feltétele, hogy Ön a vagyona, jövedelme alapján erre rászoruló legyen, ezt a Szolgálat vizsgálja. Ha szeretné kérni pártfogó ügyvéd kirendelését, akkor ehhez egy formanyomtatványt kell kitöltenie, amelyben Önnek segít a Szolgálat.” [Ezt a formanyomtatványt adja át a tanúnak.]

5. Segítő

„Tanúként arra is lehetősége van, hogy ne ügyvéd, hanem más segítő támogassa Önt a büntetőeljárásban, aki az Ön nagykorú hozzátartozója lehet vagy egy közhasznú szervezet, amely vállalja ezt. Ha Ön a sértett vagy a feljelentő, akkor az a nagykorú lehet a segítője, akit Ön szeretne és vállalja. Ha Önnek a gyámhatóság támogatót rendelt ki, ő segítőként eljárhat a büntetőeljárásban is.

Érdemes segítőt hívni, mert a jelenléte is fontos érzelmi támogatást adhat.”

6. Áldozatsegítés

„A (gyűlölet-)bűncselekmények súlyos traumával, pszichés hatással lehetnek az áldozatokra és a közvetlen tanúkra. Természetes, ha Ön fél, szorong, rosszul alszik, indokolatlanul megijed, vagy szomorúvá válik, depressziósnak, motiválatlannak érzi magát. Jó, ha ilyenkor segítséget vesz igénybe, mert egyedül bárkinek nehéz lenne leküzdenie ezeket a nehézségeket. Családján, barátain kívül állami és nem állami szervekhez fordulhat segítségért.

Ha információra vagy anyagi, érzelmi támogatásra van szüksége a bűncselekmény miatt, amit Ön ellen elkövettek, vagy aminek a szemtanúja volt, akkor két helyre fordulhat:

Áldozatsegítő Szolgálat: a vármegyei kormányhivatalok szerve, amelynek minden eljárása ingyenes. Ha Ön ellen bűncselekményt követtek el, és emiatt kiadásai keletkeztek, akkor ezek fedezésére *azonnali pénzügyi segélyt* kaphat. A kérelem benyújtásának határideje 8 nap a bűncselekmény elkövetésének napjától számolva. Ha súlyos erőszakos személy elleni bűncselekményt követtek el Ön ellen, akkor *kárenyhítést* kaphat, amelyet 1 éven belül kérhet.

Áldozatsegítő Központ: nagyobb városokban érhetőek el. Itt csak *tájékoztatást* tud kérni.

Mindkét helyen jelezheti, ha Önnek érzelmi, pszichés támogatásra van szüksége, szükség esetén az áldozatsegítőkön keresztül *pszichológus* segítségét is igénybe tudja venni.

További információkat kaphat a 24 órás **Áldozatsegítő Vonalon:**
+36-80-225-225.

Civil szervezetek is nyújtanak segítséget.”

7. Anyanyelvhasználat

„Ön szóban és írásban is használhatja az anyanyelvét vagy az Ön által értett, beszélt más nyelvet. A tolmácsolásért nem kell fizetnie.”

8. Elfogultság

„Ahhoz, hogy tudjuk, hogy Ön tud-e elfogulatlan (igaz) vallomást tenni, tudnunk kell, hogy

- A feltételezett elkövető vagy a sértett az Ön rokona?
- Van valamilyen érdekeltsége az ügygel kapcsolatban?
- Mit gondol, tud igaz vallomást tenni?”

9. Vallomástétel tilalma és megtagadásának lehetősége

„Van olyan ember, akit nem lehet tanúként meghallgatni. Kérem, szóljon, ha Ön:

- a vélt elkövető ügyvédje,
- egyházi személy vagy vallásos szertartást hivatásszerűen végző személy,
- rossz testi vagy szellemi állapotban van (mert például valamilyen erős gyógyszert szed),
- minősített adatról tud és nem kapott felmentést ennek közlése alól.

Vannak olyan esetek is, amikor Ön megtagadhatja a vallomástételt. Kérem, szóljon, ha Ön:

- a feltételezett elkövető hozzátartozója vagy a bűncselekmény elkövetésekor az volt,
- foglalkozása miatt titoktartásra köteles vagy a bűncselekménykor az volt, és a vallomással megsértené a titoktartást.

Ha a fenti esetek egyike sem igaz Önre, akkor köteles vallomást tenni.

A vallomása nemcsak ebben, hanem más ügyben is felhasználható. Ez akkor is így van, ha a vallomástételt később jogosan megtagadja.”

10. Rendbírság

„Ha Ön megtagadja a közreműködést vagy a vallomástételt úgy, hogy arra nem jogosult, tehát nem tartozik a fenti kategóriákba, akkor ennek következményei lehetnek. Ha Ön figyelmeztetés után sem hajlandó együttműködni/vallomást tenni, akkor bírságot lehet önre kiszabni (ún. rendbírság), illetve az eljárásával okozott költséget meg kell fizetnie.”

11. Hamis tanúzás

„Ha vallomást tesz, Ön köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani. Bűncselekményt követ el, ha Ön hamis vallomást tesz vagy más bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol vagy hamis bizonyítékot közöl.”

Mondja el a tanúnak, hogy a hamis tanúzásra való figyelmeztetés nem fenyegetés, csupán egy információ, amit tudnia kell a tanúnak.

12. Iratok megismerése

„Önök joga van elolvasni, másolatot kapni iratokról. Az Önnel kapcsolatos bűncselekményre vonatkozó iratokat és bizonyítékokat ismerheti meg. Ha ezt szeretné, kérje az iratok másolatát. A rendőrség fog dönteni arról, hogy pontosan milyen iratokat ismerhet meg. Az iratokról ingyenesen készíthet felvételt a saját eszközével a rendőrségen.”

13. Költségtérítés

„Ön kérheti, hogy a rendőrség kifizesse Önnek azt a pénzt, amit azért költött el, hogy ezen a meghallgatáson részt vegyen. Ha szeretné, hogy visszatérítse a rendőrség a költségét, kérem, mondja meg, hogy mire és mennyi pénzt költött, mutassa be az erre vonatkozó iratokat, ha vannak ilyenek. Ez alapján a rendőrség dönt, hogy mennyit fizet ki Önnek.”

14. Polgári jogi igény

„Ha Ön a bűncselekmény sértettje, akkor joga van ún. polgári jogi igény érvényesítésére. Ez azt jelenti, hogy Ön 'kártérítést' kérhet az elkövetőtől. Ön kérheti, hogy az elkövető, ha őt elítéli a bíróság, fizesse meg Önnek:

- a vagyoni kárt, amit Önnek a bűncselekménnyel okozott,
- a nem vagyoni kárt, amit Önnek a bűncselekménnyel okozott (például ha károsodott az egészsége).

Az igényéről a bíróság fog dönteni, a kihallgatáson csak a kártérítésre vonatkozó igényét kell és tudja jelezni.”

III. A TANÚKIHALLGATÁS

Röviden mondja el, hogy milyen eset miatt nyomoznak, úgy, hogy csak a leg-szükségesebb információkat közölje, ne befolyásolja a tanút pluszinformációkkal.

Kérje meg a tanút, hogy először mondja el, hogy mit tud az esetről, mit látott, hallott az ügygel kapcsolatban. Jelezze, hogy az elmondása után kérdéseket is fog feltenni, hogy minden részlet kiderülhessen.

Először hagyja, hogy a tanú maga mondja el a tapasztalatait. Ne szóljon bele. Amikor befejezte, köszönje meg, hogy megosztotta Önnel ezeket az információkat.

A tanúvallomás összefüggő előadását követően tegye fel a kérdéseit az ügygel kapcsolatban. Mindenképpen vegye végig az **előítélet-indikátorokat**, ha a tanú magától nem térne ki ezekre. Az alábbi kérdéseket teheti fel:

1. Az elkövető csoporthovatartozása

- Ön ismeri az elkövetőt?
- Mit tud róla?
 - Kik a barátai, ismerősei?
 - Milyen helyekre jár szórakozni, barátkozni?
 - Milyen könyveket olvas?
 - Milyen internetes oldalakat látogat?
 - Miről szokott beszélgetni?
 - Milyen ruhákban jár?
 - Van-e tetoválása? Milyen?
- Van valami az elkövetőben, ami eltér az átlagostól, megszokottól? Mi?

[ha nem a sértettet hallgatja ki]

A sértett jellemzői

- Ön ismeri a sértettet?
- Mit tud róla?
 - Kik a barátai, ismerősei?
 - Milyen helyekre jár szórakozni, barátkozni?
 - Milyen könyveket olvas?
 - Milyen internetes oldalakat látogat?
 - Miről szokott beszélgetni?
 - Milyen ruhákban jár?
 - Van-e tetoválása? Milyen?

- Van valami a sértettel kapcsolatban, ami eltér az átlagostól, megszokottól? Mi?

2. Más indíték hiánya

[ha a sértettet hallgatja ki]

- Van vagy korábban volt személyes kapcsolata az elkövetővel? Mi (volt) ez a kapcsolat? Milyen volt ez a kapcsolat?
- Van vagy volt Önök között valamilyen konfliktus / probléma / vita? Mi (volt) az?

[ha a nem sértettet hallgatja ki]

- Tud-e arról, hogy a sértettnek és az elkövetőnek van, vagy korábban volt személyes kapcsolata? Mi (volt) ez a kapcsolat? Milyen volt ez a kapcsolat?
- Tud-e arról, hogy a sértett és az elkövető között van vagy volt valamilyen konfliktus / probléma / vita? Mi (volt) az?

3. A tanú észlelése a cselekményről és motivációjáról

- Az elkövető tette milyen érzéseket váltott ki Önből?
- Mit gondol, miért viselkedett úgy az elkövető, ahogy Ön elmondta?
- Mit gondol, miért bántotta / kényszerítette / félemlítette meg / stb. Önt / XY sértettet az elkövető?
- Mit gondol miért Önt / XY sértettet bántotta / kényszerítette / félemlítette meg / stb. Önt / XY sértettet az elkövető?

4. Az elkövető cselekménykori megnyilvánulásai, jellemzői

- Mondott valamit az elkövető, amikor [így és így] cselekedett / viselkedett?
- Mit mondott / kiabált?
- Mutatott, mutogatott valamit az elkövető, amikor [így és így] cselekedett / viselkedett?
- Mit mutatott, mit mutogatott?
- Látott-e valamilyen feliratot, írást, rajzot, ábrát az elkövetés helyszínén / az elkövetőnél / az elkövető ruháján?
- Milyen feliratot, írást, rajzot, ábrát látott?
- Volt valami szokatlan, feltűnő, emlékezetes az elkövető megjelenésében? Megnyilvánulásában? Mi?
- Milyen ruhát hordott az elkövető?
- Milyen ruhát viselt a sértett?

- Volt-e valamilyen dolog, eszköz az elkövetőnél?
- Volt-e valamilyen szokatlanabb dolog a sértettnél?

5. Az elkövetés helyszíne

- Mi volt az elkövetés helyszíne?
- Mit tud erről a helyszínről?
- Mire szokták használni?
- Kik szokták igénybe venni?
- Mikor szokták igénybe venni?
- Mit gondol, az elkövető direkt ezt a helyszínt választotta a cselekményre vagy ez csak egy véletlen?
- Ha direkt ezt a helyszínt választotta, miért tehette ezt?

6. Az elkövetés időpontja

- Mi volt az elkövetés dátuma / időpontja?
- A dátum / időpont valamilyen szempontból speciális? Kapcsolódik valamilyen eseményhez, rendezvényhez, ünnephez, csoporthoz?

7. Szervezett, csoport általi elkövetés / annak támogatása

- Az elkövető egyedül volt? Vagy voltak társai? Voltak, akik támogatták őt akár nem a helyszínen, hanem elviekben?
- Az elkövető valamilyen csoport, közösség, szervezet tagja? Melyiké?
- Mit tud erről a csoportról, szervezetről, közösségről?
- A sértett valamilyen csoport, közösség, szervezet tagja?
- Mit tud erről a csoportról, szervezetről, közösségről?

8. Az elkövetés módja

- Hogyan, milyen eszközzel, mozdulattal hajtotta végre az elkövető a cselekményt?
- Volt-e valami szokatlan abban, amit csinált? Olyan mozzanat / elem, ami nem feltétlen velejárója a cselekménynek (például bántalmazás után leköpés, ürülék elhelyezése, veszélyes eszközök alkalmazása)?

9. Nyilvánosság

- Tud-e arról, hogy az esetről beszámoltak-e a médiában? Ha igen, mi és ki tette közzé?
- Megjelent-e valamilyen információ az ügyről a közösségi médiában? Ha igen, mi és ki tette közzé?

- Jelentkezett-e az elkövető a sértettnél vagy a tanúnál (például fenyegető levél) vagy más embereknél a cselekmény után?

Ha a tanú vallomása alapján felmerül, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt, akkor tisztázni kell az elkövető motivációját. Ha a tanú, vagy korábban más nem nyilatkozott a sértett védett csoporthoz tartozásáról, akkor a rendőr rákérdezhet a sértett védett csoporthoz való tartozására az alábbiak szerint:

- Mit gondol, az elkövető cselekményében szerepet játszott az, hogy Önt / a sértettet valamely társadalmi csoporthoz tartozónak gondolta?
- Például azt gondolja Önről / a sértetről, hogy a cigány / meleg / zsidó / stb. kisebbség tagja?
- Miből gondolhatta ezt az elkövető?
- Mivel az Ön / sértett ellen elkövetett bűncselekmény szakszerű nyomozása érdekében jelentősége van, meg kell kérdeznem: Ön valamilyen csoporthoz tartozónak vallja magát?
- Például Ön cigány származásúnak / romának tartja magát? / Ön meleg vagy biszexuális? / Ön transznemű? / Ön külföldi? / Ön zsidó (származású)? / stb.
- [Ha a válasz nem, akkor] Mit gondol, a cselekmény során volt-e bármi, ami alapján az elkövető Önt például cigánynak / melegnek / hajléktalannak / külföldinek gondolhatta?

A kérdésekre adott válaszoknak szükség esetén szó szerint kell a jegyzőkönyvben megjelennie.

Ha a sértett rendelkezik az eljáró hatóság tagja számára is érzékelhető jegyekkel, amelyek alapján feltételezhető, hogy valamely védett csoporthoz tartozik, akkor ezek a jegyzőkönyvhöz csatolt feljegyzésben történő rögzítése is szükséges, akkor ha

- *ennek a bűncselekmény megfelelő jogi minősítése szempontjából jelentősége van, és*
- *rendelkezésre áll más olyan indikátor, amely alapján felmerül az előítélet-indíték gyanúja.*

6.

Feljelentési jegyzőkönyv: iratminta

JEGYZŐKÖNYV
feljelentésről

Készült a(z) ... Rendőrkapitányságon, ... alatti hivatali helyiségben ... napon
óra ... perckor.

JELEN VANNAK

A nyomozó hatóság részéről: Eljárásban résztvevők és jogállásuk:

A feljelentő (sértett) adatai:

név	:
születési hely, idő	:
anyja neve	:
állampolgársága	:
személyazonosító okmány száma	:
lakcíme	:
értesítési címe	:
e-mail címe	:
foglalkozása	:

Tájékoztatnom továbbá, hogy a Be. 99. § (1) bekezdése alapján a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság indítványra elrendeli, hogy a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt vagy ezek segítőjének a nevét, születési nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét, állampolgárságát, személyazonosító okmányának számát, lakcímét, értesítési címét, tényleges tartózkodási helyét, kézbesítési címét, illetve elektronikus elérhetőségét zártan kezeljék.

A figyelmeztetést megértettem, személyes adataim zárt kezelését nem kérem.

A tanú nem kérte, valamint a nyomozó hatóság sem rendelte el a Be. 99. § (1) bekezdése alapján történő tanú adatainak zárt kezelését.

.....
feljelentő (sértett)

Tájékoztatom, hogy mind szóban, mind írásban anyanyelvét használhatja.

Figyelmeztetem, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 268. § (1) bekezdése alapján, aki más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Aki más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével azért vádol hamisan, mert gondatlanságból nem tud arról, hogy tényállítása valótlan, vagy a bizonyíték hamis, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Figyelmeztetem továbbá, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 271. § alapján, aki a hatóságnál büntető eljárás alapjául szolgáló olyan bejelentést tesz, amelyről tudja, hogy valótlan, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

..... (.....)

Tájékoztatom, hogy a Be. 100. § (1) bekezdése alapján indítványozhatja az eljárás ügyiratainak megismerését, amely indítványát az eljáró hatóság a 100. § (1) bekezdés b)–c) pontjaira figyelemmel, valamint a 100. § (6)–(7) bekezdései alapján bírálja el.

A feljelentő (sértett) vallomása:

Az áldozatsegítés lehetőségéről a tájékoztatást megkaptam, az áldozatsegítő szolgálat által kiadott tájékoztatót a nyomozó hatóság tagjától átvettem. Nem kérem/ kérem, hogy a nyomozó hatóság részemre az áldozatsegítő támogatások igénybevételeéhez szükséges igazolást kiállítsa.

.....
feljelentő (sértett)

A hatóság eljáró tagja felhívja a feljelentő figyelmét, hogy amennyiben az eljáró hatóság a feljelentése alapján büntetőeljárást rendel el, amely során a feljelentő sértetti jogállásba kerül, úgy a sértett vagy, a Be. 52. § (1) bekezdése alapján a helyébe lépő személy polgári jogi igénye a büntetőeljárás bírósági szakaszában, vagy egyéb törvényes úton érvényesíthető.

Figyelmeztetem továbbá, hogy a Be. 51. § (6) bekezdése alapján a sértett köteles:

- a) az eljárási cselekményeken – a szakértői vizsgálatot is ideértve – a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság rendelkezéseinek megfelelően az e törvényben meghatározottak szerint részt venni,
- b) a lakcímét, értesítési címét, tényleges tartózkodási helyét, kézbesítési címét, és – a változást követő három munkanapon belül – ennek megváltozását az eljáró bírósággal, ügyészséggel vagy nyomozó hatósággal közölni.

A Be. 75. § (1) bekezdése alapján tájékoztatom továbbá, hogy a természetes személy – különösen indokolt esetben a nem természetes személy – sértett, vagyoni érdekelt és egyéb érdekelt jogai érvényesítésének megkönnyítésére költségkedvezményben részesíthető, ha jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt a bűnügyi költséget vagy annak egy részét nem képes viselni.

A Be. 76. § b) pontja alapján a költségkedvezmény a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt esetén a pártfogó ügyvéd díjának és költségeinek állam általi előlegezésére és a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben meghatározott esetekben viselésére terjed ki.

A Be. 77. § (1) bekezdés alapján a költségkedvezményt a büntetőeljárásban részt vevő személy kérelmére jogszabályban meghatározottak szerint a jogi segítségnyújtó szolgálat engedélyezi.

Polgári jogi igényemet érvényesíteni kívánom/nem kívánom.

.....
feljelentő (sértett)

Kárt szenvedett-e?

Mást az ügyel kapcsolatban elmondani nem tudok, és nem is kívánok, a felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, melyet megismerés után helybenhagyólag aláírok.

Az eljárási cselekmény befejezve, jegyzőkönyv lezárva ... óra perckor.

Nyomozó hatóság részéről:

Eljárásban résztvevők:

7.

Közérthető tájékoztató a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak

NEMET MONDUNK A GYŰLÖLETRE!

Hasznos információk és tanácsok gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak

Mit nevezünk gyűlölet-bűncselekménynek?

Gyűlölet-bűncselekménynek nevezzük, ha Ön ellen előítéletes indítékból követnek el bűncselekményt, vagyis azért bántalmazták vagy rongálták meg a tulajdonát, mert például:

- Ön roma, színesbőrű, külföldi, tehát valamely nemzeti, etnikai vagy faji közösséghez tartozik, vagy
- Ön zsidó, muszlim, keresztény, tehát valamelyik vallási közösség tagja, vagy
- meleg, transznemű, fogyatékossgal élő, hajléktalan stb., tehát a lakosság más csoportjához tartozik, vagy
- az elkövető azt hiszi, hogy Ön egy ilyen csoporthoz tartozik.

A magyar jog az előítéletes indítékból elkövetett bűncselekményeket közösség tagjai elleni erőszaknak, közösség elleni uszításnak vagy aljas indokból elkövetett bűncselekménynek tekinti és szigorúan bünteti.

Mit tegyen, ha gyűlölet-bűncselekményt követtek el Ön ellen?

Kérjük, tegyen feljelentést a rendőrségen! Mondja el, hogy miért gondolja, hogy a bűncselekményt előítéletes indítékból követtek el Ön ellen! Az előítéletességet mutathatja például:

- amit az elkövető mondott, ahogyan viselkedett (például csoport-hovatarozása miatt szidta Önt, náci karlendítést alkalmazott),
- amilyen ruhát hordott vagy jelképet viselt (például fekete egyenruhában volt),
- amiből az elkövető azt gondolhatta, hogy Ön az adott csoporthoz tartozik (például viselkedés, ruházat, nyelvhasználat),

- ha a bűncselekmény helyszíne a csoporthoz köthető (például templom, temetkezési hely, emlékhely, civil szervezet irodája),
- ha a bűncselekmény időpontja a csoport számára fontos eseményhez köthető (például vallási ünnep, emléknap, rendezvény).

Feljelentést tehet, ha Önt érte sérelem, de akkor is, ha Ön csak tanúja volt a bűncselekménynek.

A feljelentést postai levélben, emailben, online (ePapíron vagy az ugyintezes.police.hu oldalon), vagy személyesen, szóban is megteheti. Ha szóban tesz feljelentést, elkísérheti egy Önhöz közel álló személy, aki érzelmileg támogatni tudja.

Mire számíthat a rendőrségen?

A rendőrök kötelesek Önnel nyugodtan, tárgyilagosan, szakszerűen és támogatóan beszélni. A rendőrök nem lehetnek előítéletesek Önnel szemben, és nem is hibáztathatják Önt.

A rendőröknek a lehető legtöbb részletet meg kell ismerniük ahhoz, hogy kiderítsék, mi történt. Ennek érdekében megkérdezhetik Öntől, hogy egy kisebbségi csoporthoz tartozik-e. Ez kényelmetlen lehet Önnek, de a rendőrök a meghallgatáson mindig tiszteletben fogják tartani az Ön emberi méltóságát, érzékenységét.

Az Ön által elmondott személyes adatokat a rendőrök másnak nem adhatják tovább, azokat kizárólag a nyomozás során használhatják fel. Ha például Ön a roma, zsidó, meleg vagy más kisebbségi csoporthoz tartozik, nyugodtan megoszthatja ezt a rendőrökkel, nem kell félnie attól, hogy ezt másnak elmondják.

A meghallgatásáról készített jegyzőkönyvet mindig figyelmesen olvassa el, ellenőrizze, hogy minden úgy szerepel benne, ahogyan Ön elmondta. Ha valami hiányzik vagy pontatlan, kérje a jegyzőkönyv kijavítását, mielőtt aláírná. A jegyzőkönyvet lefényképezheti.

Mi történik a nyomozás során?

A nyomozás során Önt tanúként ismét kihallgathatják. Lehetséges, hogy ekkor már egy másik rendőrrel fog beszélni, nem azzal, akinél Ön a feljelentést tette. Kérjük, vele is bizalommal ossza meg részletesen az Önnel történeteket.

Ha kérdése van, nyugodtan tegye fel a rendőrnek. Ön kérheti, hogy a rendőrség tegyen meg valamilyen nyomozati lépést (például hallgasson meg egy szemtanút, nézze meg a térfigyelő kamera felvételeit stb.). Néhány kivételtől eltekintve elolvashatja (és lefényképezheti) a nyomozás iratait. Ha megszüntetik

a nyomozást, akkor panaszt tehet. Kérhet pártfogó ügyvédet, hogy segítse Önt az eljárásban.

A rendőrségen kitől kaphat még információt az eljárásról?

Ha bármilyen kérdése van az ügygel kapcsolatban, bizalommal fordulhat a rendőrség munkatársaihoz: az Önt kihallgató nyomozóhoz, az áldozatvédelmi referenshez, a bűnmegelőzési előadóhoz, a kisebbségi összekötőhöz vagy a gyűlölet-bűncselekmény mentorhoz.

Hol kaphat a rendőrségtől független jogi tanácsot, további információt?

Jogi tanácsot, információt kaphat civil jogvédő szervezetektől (például a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tagszervezeteitől), a kormányhivatalokban működő Jogi Segítségnyújtó Szolgálatról és Áldozatsegítő Szolgálatról, az Áldozatsegítő Központoktól, és ha nemzetiségi hovatartozása (például ha Önt roma, ukrán, örmény stb. származása) miatt érte bűncselekmény, akkor a Nemzetiségi Biztoshelyettestől.

Megviselte a támadás?

Ha Ön gyűlölet-bűncselekmény áldozata lett, az nagy lelki megrázkódtatást jelenthet. Gondolatait, érzéseit ne tartsa magában, ossza meg ezeket barátaival, családtagjaival. Váratlanul felbukkanó emlékek, alvászavar, rémálmok, lehangoltság, szorongás, önvád vagy düh, visszatérő fájdalmak, görcsök, rendszeresen jelentkező hasmenés vagy heves szívdobogás esetén forduljon segítő szakemberhez, pszichológushoz! Az Áldozatsegítő Központok ingyenes pszichológiai támogatást is tudnak biztosítani.

Hova fordulhat?

Rendőrség

☎ 112 📞 police.hu

Áldozatsegítő Vonal

☎ 06 80 225 225 📞 vansegitseget.hu

Nemzetiségi Biztoshelyettes

✉ nemzetiseg.info@ajbh.hu 📞 nemzetisegijogok.hu

Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport

✉ info@gyulotellen.hu 📞 gyulotellen.hu

Nemet mondunk a gyűlöletre!

Hasznos információk és tanácsok gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak

mi történt. Ennek érdekében megkérdezhetik Öntől, hogy egy kisebbségi csoporthoz tartozik-e. Ez kényelmetlen lehet Önnek, de a rendőrök a meghallgatáson mindig tiszteltetben fogják tartani az Ön emberi méltóságát, érdekeségét.

Az Ön által elmondott személyes adatokat a rendőrök másnak nem adhatják tovább, azokat kizárólag a nyomozás során használhatják fel. Ha például Ön a roma, zsidó, meleg vagy más kisebbségi csoporthoz tartozik, nyugodtan megoszthatja ezt a rendőrökkel, nem kell félnie attól, hogy ezt másnak elmondják.

A meghallgatásról készített jegyzőkönyvet mindig figyelmesen olvassa el, ellenőrizze, hogy minden úgy szerepel benne, ahogyan Ön elmondta. Ha valami hiányzik vagy pontatlan, kérje a jegyzőkönyv kijavítását, mielőtt aláírja. A jegyzőkönyvet lefényképezheti.

Mi történik a nyomozás során?

A nyomozás során Ön tanúként ismét kihallgathatók. Lehetőség, hogy ekkor már egy másik rendőrrel fog beszélni, nem azzal, akinél Ön a feljelentést tette. Kérjük, vele is bizalommal, részletesen ossza meg az Önnel történteket.

Ha kérdése van, nyugodtan tegye fel a rendőrnek. Ön kérheti, hogy a rendőrség tegyen meg valamilyen nyomozati lépést (pl. hallgasson meg egy szenttanút, nézze meg a tévígylő kamera felvételeit, stb.). Néhány kivételtől eltekintve elolvashatja (és lefényképezheti) a nyomozás iratát. Ha elutasítják a feljelentést vagy megszüntetik a nyomozást, akkor panaszt tehet. Kérhet pártfogó ügyvédet, hogy segítse Önt az eljárásban.

Mit nevezünk gyűlölet-bűncselekménynek?

Gyűlölet-bűncselekménynek nevezzük, ha Ön ellen előzetes indítékból követnek el bűncselekményt, vagyis azért bántalmazták vagy rongáltak meg a tulajdonát, mert például:

- Ön roma, színes bőrű, külföldi, tehát valamely nemzeti, etnikai vagy faji közösséghez tartozik, vagy
- Ön zsidó, muszlim, keresztény, tehát valamely vallási közösség tagja, vagy
- meleg, transznemű, fogyatékkal élő, hajléktalan, stb., tehát a lakosság más csoportjához tartozik, vagy
- az elkövető azt hiszi, hogy Ön egy ilyen csoporthoz tartozik.

A magyar jog az előzetes indítékból elkövetett bűncselekményeket közösség tagja elleni erőszaknak, közösség elleni uszításnak vagy aljas indokból elkövetett bűncselekménynek tekinti, és szigorúan bünteti.

A rendőrségen kitől kaphat még információt az eljárásról?

Ha bármilyen kérdése van az ügyvel kapcsolatban, bizalommal fordulhat a rendőrség munkatársaihoz: az Önt kihallgató nyomozóhoz, az áldozatvédelmi referenst, a bűnmegelőzési előadóhoz, a kisebbségi összekötőhöz vagy a gyűlölet-bűncselekmény mentorhoz.

Hol kaphat a rendőrségtől független jogi tanácsot, további információt?

Jogi tanácsot, információt kaphat civil jogvédő szervezetektől (pl. a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tagszervezetétől), a kormányhivatalokban működő Jogi Segítségnyújtó Szolgálatról és Áldozatsegítő Szolgálatról, az Áldozatsegítő Központokról, és ha nemzetiségi hovatartozása (pl. ha Ön roma, ukrán, stb. származása) miatt érte bűncselekmény, akkor a Nemzetiségi Biztoshelytettől.

Megviselte a támadás?

Ha Ön gyűlölet-bűncselekmény áldozata lett, az nagy lelki megrázkódtatást jelenthet. Gondolatait, érzéseit ne tartsa magában, ossza meg ezeket barátaival, családtagjaival. Várakozhat felbukkanó emlékek, álmok, rémálmok, lehangoltság, szorongás, óvód vagy düh, visszatérő fájdalom, görcsök, rendszeresen jelentkező hasmenés vagy heves szívdobogás esetén forduljon segítő szakemberhez, pszichológushoz! Az Áldozatsegítő Központok ingyenes pszichológiai támogatást is tudnak biztosítani.

Mit tegyen, ha gyűlölet-bűncselekményt követtek el Ön ellen?

Kérjük, tegyen feljelentést a rendőrségen! Mondja el, hogy miért gondolja, hogy a bűncselekményt előzetes indítékból követték el Ön ellen! Az előzetességet mutathatja például:

- amit az elkövető mondott, ahogyan viselkedett (pl. csoport-hovatartozása miatt szidta Önt, náci karlendítést alkalmazott),
- amilyen ruhát hordott vagy jelképet viselt (pl. fekete egyenruhában volt),
- amiből az elkövető azt gondolhatta, hogy Ön az adott csoporthoz tartozik (pl. viselkedés, ruházat, nyelvhasználat),
- ha a bűncselekmény helyszíne a csoporthoz köthető (pl. templom, temetkezési hely, emlékhely, civil szervezet irodája),
- ha a bűncselekmény időpontja a csoport számára fontos eseményhez köthető (pl. vallási ünnep, emléknap, rendezvény).

Feljelentést tehet, ha Önt érte sérelem, de akkor is, ha Ön csak tanúja volt a bűncselekménynek.

A feljelentést postai levélben, emailben, online (ePapíron vagy az ügyintézés. police.hu oldalon) vagy személyesen, szóban is megteheti. Ha szóban tesz feljelentést, elkérheti egy Önhez közel álló személyt, aki érzelmileg támogatni tudja.

Mire számíthat a rendőrségen?

A rendőrök kötelesek Önrel nyugodtan, tárgyilagosan, szakszerűen és támogatón beszélni. A rendőrök nem lehetnek előzetesek Önrel szemben, és nem is hibáztathatják Önt.

A rendőröknek a lehető legtöbb részletet meg kell ismerniük ahhoz, hogy kiderítsék,

Hova fordulhat?

Rendőrség
☎ 112
🌐 www.police.hu

Áldozatsegítő Vonal
☎ 06 80 225 225
🌐 vansegitesig.hu

Nemzetiségi Biztoshelyettes
✉ nemzetiseg.info@ajbh.hu
🌐 nemzetisegijogok.hu

Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport
✉ info@gyulolletellen.hu
🌐 gyulolletellen.hu

A kiadvány megjelenését az Európai Unió Jogvérvényesülés programja támogatta. A kiadvány a szerzők nézetét és véleményét tükrözi, amelyek nem feltétlenül azonosak az Európai Unió vagy a jogvérvényesítési és fogyasztópolitikai főigazgatóság véleményével. A kiadványban foglaltakról sem az Európai Unió, sem a jogvérvényesítési és fogyasztópolitikai főigazgatóság nem vállal felelősséget.

További példányok megrendelhetők a Hatter Társaságnál: hatter@hatter.hu

CounterHate

8.

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv: iratminta

Az alábbi tanúkihallgatási jegyzőkönyv-minta a rendőrség által használt dokumentum alapján készült. Az alábbi jegyzőkönyv-minta a legalapvetőbb kérdéseket és tájékoztatásokat tartalmazza, az adott esetre szabva további elemekkel egészítendő ki.³

A tanúkihallgatási jegyzőkönyv-mintához kapcsolódóan javaslatokat készítettünk, hogy a sértett (tanú) kihallgatása során a rendőrnek milyen kérdéseket érdemes feltennie a sértett (tanú) részére, milyen részletekre érdemes figyelnie annak érdekében, hogy hatékonyan felderíthesse, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt-e, az milyen tényállási elemek, körülmények között történt. Ezek a javaslatok a jegyzőkönyv-minta után találhatók.

JEGYZŐKÖNYV

Készült a(z) (szervezet neve)-on, (ki ellen) ellen folyamatban lévő eljárásban (név) tanú kihallgatása alkalmával (irodája) alatti hivatali helyiségben (dátum) (óra) perckor.

³ A tanúkihallgatási jegyzőkönyv-minta csupán a legszükségesebb, minimális adatokat, kérdéseket tartalmazza és nem foglalja magában a következő esetkörök felmerülésekor szükséges figyelmeztetéseket: a tanú nem tud írni, olvasni; a tanú különleges bánásmódot igénylő személy vagy ennek szükségessége felmerül; a tanú személyi védelemre jogosult vagy ezt kéri; a tanú adatai zártan való kezelését kéri; a tanú a kihallgatásáról felvétel készítését kéri; anyanyelve nem magyar, tolmács szükséges; a tanú a sértettel rokoni viszonyban van vagy más ok miatt elfogult (lehet); a tanúvallomásnak akadálya merül fel; az áldozatsegítésről szóló tájékoztatás; polgári jogi igényre vonatkozó felhívás; továbbá a Be. 871. § (1) bekezdésének esete áll fenn (ha a büntetőeljárás 2018. július 1-jét megelőzően indult, a tanúvallomás az 1998. évi XIX. törvény alapján tagadható meg).

JELEN VANNAK

A nyomozó hatóság részéről:

Eljárásban résztvevők és jogállásuk:

Az eljárási cselekményen az alábbi, az eljárási cselekmény kitűzött helyszínétől eltérő (elkülönített) helyszínen lévő személy jelenlétének biztosítása Be. 120. § szerint telekommunikációs eszköz segítségével történik:

A helyszínek közötti összeköttetést (összeköttetés) biztosítja.

Az elkülönített helyszín címe: (helyszín címe)

(további személyek):

Személyazonosságát megállapítandó, nyilatkozzon a személyi azonosító adatairól. Felhívom a figyelmét, hogy amennyiben hamis adatokat ad meg, elköveti a Btk. 342 § (1) bekezdés c) pontba ütköző közokirat-hamisítás bűntettét.

Megértettem, hogy köteles vagyok személyazonosító adataimat megadni, s megértettem ahamis adatok megadásának következményeire vonatkozó figyelmeztetést is. A fenti figyelmeztetések figyelembevételével személyi adataimról az alábbiak szerint nyilatkozom:

A tanú adatai:

név:

születési név:

születési hely, idő:

anyja neve:

állampolgárság:

személyazonosító okmány száma:

lakcíme:

értesítési címe:

tényleges tartózkodási hely címe:

kézbcsítési címe:

telefonos elérhetősége:

e-mail címe:

foglalkozása:

munkahelye:

munkahely címe:

munkahelyi telefonszáma:

A Be. 168. § (4) bekezdése alapján tájékoztatom, hogy érdekében meghatalmazott ügyvéd járhat el, ha Ön jogairól való felvilágosítás céljából ezt szükségesnek tartja. Tájékoztatom, hogy mind szóban, mind írásban anyanyelvét használhatja.

A feljelentettel, vagy a sértettel rokoni viszonyban van-e:

Az ügyben más okból érdekelt, vagy elfogult-e:

A Be. 170. § (1) bekezdésébe foglalt figyelmeztetéseket megértettem, kijelentem, hogy azok alapján tanúvallomásomnak akadálya van / nincs.

A Be. 168. § (3) bekezdés alapján tájékoztatom, hogy indítványára a megjelenésével felmerült költséget a külön jogszabályban meghatározott mértékben az eljáró hatóság megállapítja és megtéríti.

Tanú nyilatkozata a költségtérítési igényről:

Mást az ügygel kapcsolatban elmondani nem tudok, és nem is kívánok, a felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, melyet megismerés után helybenhagyólag aláírok.

Az eljárási cselekmény befejezve, jegyzőkönyv lezárva (dátum) ... óra ... perckor.

Nyomozó hatóság részéről:

Eljárásban résztvevők:

9.

Ivány Borbála

Gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv-javaslat

Ez a segédanyag a rendőrség által alkalmazott hivatalos gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvhöz készült a gyanúsított kihallgatás tartalmi elemeire vonatkozó javaslatként.

A segédlet célja az, hogy a gyanúsított kihallgatást végző rendőr a lehető legteljesebb információkat kapja a gyanúsítottól az előítéletes motiváció feltárása érdekében.

Javasoljuk, hogy a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv-mintában szereplő hivatalos kérdéseket és figyelmeztetéseket az alábbi kiegészítésekkel, magyarázatok segítségével tegye fel vagy mondja el.

I. Bevezetés

Javasoljuk, hogy a tanúkihallgatást elején mondja el az alábbiakat.

- Mutakozzon be. Mondja el, hogy a gyanúsított hogyan szólíthatja Önt.
- Kérdezze meg, hogy Ön hogyan szólítsa a gyanúsítottat.
- Beszéljék meg, hogy tegeződnek (például kiskorú gyanúsított) vagy magázódnak. [Bizonyos szűk körben a gyanúsított számára érthető tájékoztatás, kommunikáció szükségessé teheti a tegeződést.]
- Mondja el, hogy azért van szükség a kihallgatásra, mert a rendőrség feltételezése szerint bűncselekmény történt.

Az alábbi pontok a törvényben előírt figyelmeztetések érthető kommunikációját célozzák. A Be. alapján a kötelező tájékoztatást, figyelmeztetést meg kell tenni, de azt is előírja, hogy mindez az érintettek számára érthető formában kell, hogy történjen. Az ajánlások célja a jogszabályi „bikkfanyelv” lefordítása.

- Mondja el azt is, hogy a gyanúsított

- tehet vallomást; ha vallomást tesz, az nem azt jelenti, hogy beismerné a bűncselekményt,
- nem kötelező vallomást tenni, azt is lehet, hogy csak kérdésekre vagy egyes kérdésekre válaszol a gyanúsított, de erre sem köteles,
- a vallomásának az a korlátja van, hogy mást hamisan bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat (kegyeleti jogot nem sérthet), de vallomásában nem köteles igazat mondani, mert szabadon védekezhet,
- a gyanúsítottaknak nem kell válaszolni olyan kérdésre sem, amellyel magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná,
- kérheti ügyvéd kirendelését, akit az ügyvédi kamara fog küldeni, független a rendőrségtől, ha ügyvédet kér, akkor, ha jön, megvárják az érkezését és úgy fogják kihallgatni a gyanúsítottat, hogy jelen van az ügyvéd, akivel a kihallgatás előtt négy szemközt beszélhet,
- bármilyen szavakat, kifejezéseket használhat a gyanúsított, akkor is, ha azok irrelevantek,
- csak az kerül a jegyzőkönyvbe, amit a gyanúsított elmond,
- alá kell írnia a jegyzőkönyvet a kihallgatás végén,
- aláírás előtt megnézheti, hogy Ön mit írt le, és a gyanúsított kijavíthatja, ha valami nem úgy szerepel a jegyzőkönyvben, ahogy elmondta, emiatt nem éri majd őt hátrány.

Mondja el, hogy

- a gyanúsított bármikor kérdezhet Öntől,
- bármikor javaslatot tehet arra, hogy milyen nyomozást végezzenek,
- ingyenesen befényképezheti a jegyzőkönyvet vagy másolatot kérhet róla,
- ingyenesen kérheti az iratok másolatát, de lehet, hogy ezeket nem kapja meg végül, csak az eljárás egy későbbi szakaszában,
- ha szünetre van szüksége a gyanúsítottaknak, akkor szóljon.

Mondja el a gyanúsítottaknak, hogy a kihallgatást követően

- meddig tarthat a büntetőeljárás, milyen szervek járhatnak majd el,
- milyen esetben és hogyan fogják őt keresni (például „Elképzelhető, hogy még szükségünk lesz arra, hogy meghallgassuk Önt. Ekkor telefonon fogom Önt keresni, hogy időpontot egyeztessünk egy új meghallgatásra.”)
- Önt hogyan és mikor tudja személyesen, telefonon, e-mailben elérni, ha kérdése lenne, vagy információra lenne szüksége az ügyvel kapcsolatban.

Az alábbiakban javaslatokat, példákat írtunk, hogy milyen módon adhat a gyanúsítottak közérthető információkat a kötelességeiről, jogairól. A mondatokat úgy fogalmaztuk meg, ahogy azt a gyanúsítottak elmondhatja.

II. A Kihallgatás

Röviden mondja el, hogy milyen eset miatt nyomoznak.

Kérje meg a gyanúsítottat, hogy először mondja el, hogy mit tud az esetről, mi volt abban a szerepe. Jelezze, hogy az elmondása után kérdéseket is fog feltenni.

Először hagyja, hogy a gyanúsított először maga mondja el, amit szeretne. Ne szóljon bele. A vallomás összefüggő előadását követően tegye fel a kérdéseit az üggyel kapcsolatban. Mindenképpen vegye végig az *előítélet-indikátorokat*. Az alábbi kérdéseket teheti fel:

1. Az elkövető csoporthovatartozása

Milyen fontos dolgokat érdekes Önről tudni?

- Önnek kik a barátai, ismerősei, milyen csoporthoz tartozik, milyen körökbe jár?
- Milyen helyekre jár szórakozni, barátkozni?
- Milyen könyveket olvas?
- Milyen internetes oldalakat látogat?
- Miről szokott beszélgetni?
- Milyen ruhákban jár?
- Van-e tetoválása? Milyen?

2. A sértett jellemzői

Ön ismeri a sértettet?

- Hogy néz ki?
- Hol lakik?
- Van, amiben más, mint a többség, ami eltér benne a megszokottól, általánostól? Miben?

Mit tud róla?

- Kik a barátai, ismerősei?
- Milyen helyekre jár szórakozni, barátkozni?
- Milyen könyveket olvas?
- Milyen internetes oldalakat látogat?
- Miről szokott beszélgetni?
- Milyen ruhákban jár?
- Van-e tetoválása? Milyen?

3- Más indíték hiánya

- Van vagy korábban volt személyes kapcsolata a sértettel? Mi (volt) ez a kapcsolat? Milyen volt ez a kapcsolat?
- Van vagy volt Önök között valamilyen konfliktus / probléma / vita? Mi (volt) az?

4. Az elkövető cselekménykori megnyilvánulásai, jellemzői

- Miért került kapcsolatba a sértettel? Mi volt a kapcsolat oka?
- Volt valami, amiért a sértettet megszólította / hozzászólt stb.?
- Volt valami szokatlan, feltűnő, emlékezetes az elkövető megjelenésében? Megnyilvánulásában? Mi volt az?
- Mondott valamit, amikor [így és így] cselekedett / viselkedett? Mit mondott / kiabált?
- Mutatott, mutogatott valamit, amikor [így és így] cselekedett / viselkedett? Mit mutatott, mit mutogatott?
- Volt-e valamilyen felirat, írás, rajz, ábra a helyszínen / az elkövetőnél / az elkövető ruháján? Milyen feliratot, írást, rajzot, ábrát látott?
- Milyen ruhát hordott az elkövető?
- Milyen ruhát viselt a sértett?
- Volt-e valamilyen dolog, eszköz az elkövetőnél?
- Volt-e valamilyen szokatlanabb dolog a sértettnél?

5. Az elkövetés helyszíne

- Mi volt az elkövetés helyszíne?
- Mit tud erről a helyszínről?
- Mire szokták használni?
- Kik szokták igénybe venni?
- Mikor szokták igénybe venni?
- Miért választotta ezt a helyszínt a cselekményre vagy ez csak egy véletlen?
- Ha direkt ezt a helyszínt választotta, miért tette ezt?

6. Az elkövetés időpontja

- Mi volt az elkövetés dátuma / időpontja? Miért volt pont ez a dátum / helyszín?
- A dátum / időpont valamilyen szempontból speciális? Kapcsolódik valamilyen eseményhez, rendezvényhez, ünnephez, csoporthoz?

7. Szervezett, csoport általi elkövetés / támogatás

- Az elkövető egyedül volt a cselekménykor? Vagy voltak társai? Voltak, akik támogatták akár nem a helyszínen, hanem elviekben?
- Az elkövető valamilyen csoport, közösség, szervezet tagja? Melyiké?
- Mit tud erről a csoportról, szervezetről, közösségről?
- A sértett valamilyen csoport, közösség, szervezet tagja?
- Mit tud erről a csoportról, szervezetről, közösségről?

8. Az elkövetés módja

- Hogyan, milyen eszközzel, mozdulattal hajtotta végre az elkövető a cselekményt?
- Volt-e olyan mozzanat / elem, ami nem feltétlen velejárója a cselekménynek (például bántalmazás után leköpés, ürülék elhelyezése, veszélyes eszközök alkalmazása)?

9. Nyilvánosság

- Tud-e arról, hogy az esetről beszámoltak-e a médiában? Ha igen, mi és ki tette közzé?
- Megjelent-e valamilyen információ az ügyről a közösségi médiában? Ha igen, mi és ki tette közzé?
- Felkereste-e a sértettet (például fenyegető levél) vagy mást a cselekmény után?

Ha a vallomása alapján felmerül, hogy gyűlölet-bűncselekmény történt, akkor meg kell próbálni tisztázni az elkövető motivációját. Ha korábban a gyanúsított, tanú vagy más nem nyilatkozott a sértett védett csoporthoz tartozásáról, akkor a rendőr rákérdezhet a sértett védett csoporthoz való tartozására az alábbiak szerint:

- Ön szerint milyen társadalmi csoporthoz tartozik a sértett?
- A cselekményében szerepet játszott, hogy a sértett valamely társadalmi csoporthoz tartozik?
- Azt gondolja Ön a sértettéről, hogy a cigány / meleg / zsidó / stb. kisebbség tagja?
- Miből gondolja ezt?

A kérdésekre adott válaszoknak szükség esetén szó szerint kell a jegyzőkönyvben megjelennie.

10.

Jovánovics Eszter

Vádemelési indítvány: iratminta-javaslat

Az alábbi dokumentum a rendőrség által használt „ügyiratok továbbítására és vádemelési javaslatra” rendszeresített iratminta tartalmi elemeire készült javaslat. A vádemelési javaslatba / összefoglaló jelentésbe egy fiktív esetben feltárható körülmények, indikátorok leírását illesztettük be, hogy látható legyen, milyen fontos tényezőket lehet és kell egy rendőrnek rögzítenie a vádemelési javaslat elkészítésekor.

..... VÁRMEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG

ügyszám:

ÜGYIRATOK TOVÁBBÍTÁSA VÁDEMELÉSI JAVASLATTAL**Készült: (hely, nap)**

A fenti számú ügyben a gyanúsított kihallgatására ... napon került sor, így a Be. 390. § (1) bekezdésének megfelelően megküldöm a T. Ügyészségnek a nyomozás iratait.

Álláspontom szerint a cselekményt hatóságom megfelelő részletességgel feltárta, a gyanúsított ... (név) megalapozottan gyanúsítható sértett sérelmére a Btk. 216. § (2) bekezdés szerint minősülő, bántalmazással elkövetett közösség tagja elleni erőszak bűntettével, ezért a nyomozás befejezésére teszek javaslatot és javaslom a gyanúsított elleni vádemelést.

Az ügyben az alábbi nyomozati cselekményeket végezte el hatóságom:

- (szám) tanú (köztük a sértett) kihallgatása
- felismerésre bemutatás
- szembesítés

- szemle
- kutatás
- nyílt forrású adatgyűjtés az interneten
- gyanúsított ... alkalommal történt kihallgatása

A 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás 11. pontjának megfelelően az alábbi előítélet indikátorokat rögzítem, amelyek megalapozzák a közösség tagja elleni erőszak elkövetésének gyanúját:

- A sértett saját nyilatkozata szerint cigány származású és ezt külső jegyei (bőrszín, hajszín) is alátámasztják.
- A cselekmény elkövetésének helye ... település cigánytelepe.
- A gyanúsított szélsőjobboldali szervezetek jelszavával ellátott kabátot viselt, és a nyílt forrású adatgyűjtés is alátámasztotta, hogy köze van ehhez a gyűlöletcsoporthoz, mert saját közösségi oldalán rendszeresen előítéletes tartalmú bejegyzéseket tett közzé.
- A tanúk elmondása szerint a gyanúsított az elkövetés közben rasszista szóbeli megnyilvánulásokat tett, azt mondta, hogy „Véged van, te büdös cigány!”, „Ezt érdemlitek, mert nem akartok dolgozni!”
-

A gyanúsítottal szembeni megalapozott gyanút az alábbi bizonyítékok támasztják alá:

- sértetti és más tanúk nyilatkozatai
- a gyanúsított közösségi média oldalának bejegyzéseit tartalmazó irat
- a gyanúsított kabátja
-
- ...

Tájékoztatom a T. Ügyészséget, hogy az eljárás során megállapítottam, hogy a sértett különleges bánásmódot igényel, ezzel kapcsolatban az alábbi intézkedéseket tettem (Be. 85–86. §):

.....

11.

Civil kapcsolatok összefoglaló táblázat

Az alábbi táblázat azokat a helyi szereplőket tartalmazza, amelyek közül a helyben működőkkel a rendőrségnek érdemes együttműködést kialakítania a gyűlölet-bűncselekmények kezelése, megelőzése érdekében.

SZERVEZET	MUNKAKÖR	KAPCSOLATTARTÓ NEVE	KAPCSOLATTARTÓ ELÉRHETŐSÉGE (EMAIL, TELEFONSZÁM)
vármegyei rendőr-főkapitányság	gyűlölet-bűncselekmény szakvonaltartó		
városi rendőrkapitányság	gyűlölet-bűncselekmény mentor		
	bűnmegelőzési referens		
	áldozatvédelmi referens		
	kisebbségi összekötő		
városi bíróság	büntetőügyekért felelős bírósági vezető		
	tanúgondozó		
városi ügyészség	vezető ügyész		
helyi önkormányzat	közbiztonsági referens		
	esélyegyenlőségi referens		
kormányhivatal járási hivatala	áldozatsegítő		
Áldozatsegítő Központ			
roma nemzetiségi önkormányzat			
zsidó hitközség			
muszlim egyház, vallási szervezet			
LMBTQI szervezet / csoport			
roma szervezet / csoport			
fogyatékos szervezet / csoport			
menekülteket, külföldieket segítő szervezet			
áldozatsegítő civil szervezet			
jogvédő civil szervezet			

12.

Ivány Borbála

Incidens összefoglaló táblázatminta

Az alábbi táblázat a Kézikönyvhöz készült. A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó ORFK utasítás előírja a büntethetőséget el nem érő gyűlöletjelenségek monitorozását. Ehhez, az esetek összegyűjtéséhez és nyomkövetéséhez ad segítséget az alábbi táblázat.

INCIDENS / SORSZÁM	1	2	3
időpontja, helyszíne			
rövid leírása			
mely csoport ellen irányult			
milyen indikátorok figyelhetők meg			
mely gyűlöletcsoport (személy) vett részt			
információ forrása			
szabs. / bcs. történt-e (ügyszám)			
az eljárás aktuális állapota (ha lezárt, a lezárás módja, pl. nyomozás, vádemelés, ítélet)			
nem gyűlöletcselekmény történt			
jelentés a felettes szervnek (mód, dátum, szám)			
egyéb			

- Incidens rövid leírása: [Az eset bemutatása és dokumentálása, milyen típusú cselekmény történt, kiemelve, hogy miért véli úgy a táblázat kitöltője, hogy előítéletes cselekményről van szó.]
- Előítélet indikátor: [Mely előítélet indikátor(ok) azonosítható(k), mely védett csoport(ok) ellen irányult a cselekmény.]
- Információ forrása: [Miként jutott a hatóság tudomására a cselekmény (bejelentés, sajtó stb.).]
- Hatósági döntés: [Miként értékelte az eljáró hatóság a cselekményt. Milyen döntést hoztak az eljárásban.] Utólag kitölthető.

Egyéb megjegyzés, kiegészítés: [További információk rögzítése, például a cselekmény hatása az áldozatra, az áldozat tágabb közösségére, média megjelenések az esetről stb.]

13.

Éves jelentés: iratminta példával

A gyűlölet-bűncselekmény szakvonaltartók éveken keresztül készítettek éves jelentést, azonban néhány éve nem készülnek ilyen dokumentumok. Ugyanakkor a gyűlölet-bűncselekmények megelőzésével, kezelésével kapcsolatos munka hatékonyabb, ha a szakvonaltartónak és a mentornak van pontos, visszakereshető információja, amely alapján a munkája tervezhető, az elért eredmények pedig visszakövethetők.

Ezért állítottuk össze az alábbi dokumentumot, amely alapján egy rövid éves jelentés készíthető. A dokumentum természetesen bármilyen további releváns elemmel kiegészíthető.

RENDŐRKAPITÁNYSÁG GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNY ÉVES JELENTÉS 2024

Készítette: mentor / szakvonaltartó

I. Adatok

2024-ben indult nyomozások száma gyűlölet-bűncselekmény miatt a kapitányság illetékességi területén:

Az indult eljárások megoszlása tényállásoként:

BŰNCSELEKMÉNY / DB (FŐ)	ESETEK SZÁMA	ELKÖVETŐK SZÁMA / SÉRTETTEK SZÁMA	BÜNTETŐELJÁRÁS EREDMÉNYE: NYOMOZÁS FELFÜGGESZTÉSE	BÜNTETŐELJÁRÁS EREDMÉNYE: NYOMOZÁS MEGSZÜNTETÉSE	BÜNTETŐELJÁRÁS EREDMÉNYE: VÁDEMELÉSI JAVASLAT
Közösség tagja elleni erőszak					
Közösség elleni usztítás					
A nemzetiszocialista v. kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása					
Önkényuralmi jelkép használata					
Nemzeti jelkép megsértése					
Egyéb					
Összesen					

III. Sértetti csoportok

A rendőrkapitányság illetékességi területén a gyűlölet-bűncselekménynek kitett, azzal leginkább fenyegetett, veszélyeztetett csoportok, a veszélyeztetettségük oka az alábbi:

- ...
- ...

IV. Gyűlöletcsoportok

A rendőrkapitányság illetékességi területen szervezett gyűlöletcsoportok: idén az alábbi gyűlöletcsoportok érintettségét állapítottam meg a fenti eljárások és egyéb incidensek kapcsán:

- ...
- ...

V. Képzések

Az idei évben

- ... számú képzésen vettem részt hallgatósággént
- ... számú képzésen vettem részt képzőként, trénerként.

A képzéseken való részvétel eredménye az volt, hogy

VI. Civil, helyi kapcsolatok

Az idei évben az alábbi érintetti, vagy érintettek érdekeit képviselő vagy szakértői civil szervezetekkel, informális csoportokkal, egyéni szakértőkkel tartottam a kapcsolatot:

- ...
- ...

Az együttműködésünk főbb állomásai és eredményei az alábbiak voltak:

- ...
- ...

A működési területen az alábbi állami szervezetekkel tartottam a kapcsolatot:

- ...
- ...

Az együttműködésünk főbb állomásai és eredményei az alábbiak voltak:

- ...
- ...

A jövő évi, gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos munka főbb célkitűzései és az ezek eléréséhez kapcsolódó tevékenységek az alábbiak:

- ...
- ...

A kötet szerzői

DOMBOS TAMÁS, ügyvivő, projektvezető, a Jogi Program munkatársa, Háttér Társaság

IVÁNY BORBÁLA, ügyvéd, Magyar Helsinki Bizottság

JOVÁNOVICS ESZTER, jogász, gestalt coach, korábban a Társaság a Szabadságjogokért Romaprogram vezetője

PAP ANDRÁS LÁSZLÓ, az MTA doktora, osztályvezető, kutatóprofesszor, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet; egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

DEMETER ÁRON, az Amnesty International Magyarország kommunikációs vezetője

SZONTAGH VERONIKA, tudományos segédmunkatárs, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet; egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Átol Dorottya – Dombos Tamás – Jovánovics Eszter – M. Tóth Balázs – Pap András László – Udvari Márton (2013): Közösség tagja elleni erőszak – Alternatív kommentár. *Fundamentum*, (3): 79–92.
- Bálint Kata – Hunyadi Bulcsú – László Róbert – Molnár Csaba (2020): „Minél jobbra, minél jobban” A magyar (szélső)jobb 100 évvel Trianon után. Budapest: Political Capital. 5–6. és 17–23.
- Balogh Lídia – Dinók Henriett Éva – Pap András László (2012): A jog által láthatatlan? A gyűlölet-bűncselekmények szabályozási kérdései és gyakorlati problémái. *Fundamentum*, (4): 91–98.
- Bárd Petra – Szontagh Veronika Anna (2021): Áldozathibáztatás kisebbségi csoportok sértetteivel szemben. *Szociológiai Szemle*, 31(1): 29–56.
- Bárd Petra (2014): A gyűlölet-bűncselekmények hatékony üldözésének társadalmi feltételrendszere. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévay Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 29–40.
- Bárd Petra (2015): A gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi üldözésének jogszabályi és társadalmi feltételrendszere. *Kriminológiai Közlemények*. 75: 93–154.
- Bárd Petra (2023): Gyűlölet-bűncselekmények. In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. <http://ijoten.hu/szocikk/gyulolet-buncselekmények>
- Bencze Máttyás (2014): Gyűlölet-bűncselekmények és ítélkezési populizmus. *Fundamentum*, (1–2): 129–139.
- Boross Zsigmond Attila (2014): Humán faktor (Az emberi tényező szerepe az extrémizmus elhárítás kérdéskörében). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2(2): 139–159.
- Boross Zsigmond Attila (2017): A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája. *Terror & Elhárítás*, 6(4): 23–48.
- Christián László (2016): Rendőrség és rendészet. In: Jakab András (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont. 695–698.
- Dinók Henriett Éva (2013): A gyűlölet-bűncselekmények, különösen a közösség tagja elleni erőszak kapcsán felmerülő jogalkalmazási nehézségek. *Fundamentum*, (4): 93–103.
- Dinók Henriett (2013): A gyűlölet-bűncselekmények – dogmatika és joggyakorlat. *Belügyi Szemle*, (12): 52–67.

- Dinók Henriett Éva (2015): A gyűlölet-bűncselekmények – A megkülönböztetett figyelem indokai. *Regio*, 23(4): 5–26.
- Dombos Tamás – Jovánovics Eszter – Kirs Eszter – M. Tóth Balázs – Udvari Márton (2015): *Jogalkalmazási problémák a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban. A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tapasztalatai*. <https://tinyurl.com/ve9bxhh2>
- EBESZ ODIHR (2018): *Mapping Unreported Hate Crimes Using Respondent-driven Sampling: A Methodology*. <https://www.osce.org/odihr/402314>
- EBESZ ODIHR (2018): *Developing Inter-Agency Co-Operation Plans To Address Hate Crime: A Methodology*. <https://www.osce.org/odihr/402305>
- Rassizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) (2002): 7. sz. általános ajánlás: A rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelem a nemzeti jogalkotásban. <https://tinyurl.com/mut3ab3a>
- Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) (2018): *Hate crime recording and data collection practice across the EU*. <https://tinyurl.com/5kwnm9vf>
- Facing All the Facts (2019): *Guide to Disabled Communities for Police*. <https://tinyurl.com/37yb2ey9>
- Facing All the Facts (2019): *Guide to Migrant Communities for Police*. <https://tinyurl.com/3xmhsv3h>
- Facing All the Facts (2019): *Guide to Muslim Communities for Police*. <https://tinyurl.com/yc53jpdh>
- Facing All the Facts (2020): *Guide to Black Communities for Police in Europe*. <https://tinyurl.com/4pmt9bb7>
- Facing All the Facts (2020): *Útmutató a roma kultúrához*. <https://tinyurl.com/47cxhcej>
- Facing All the Facts (2020): *Útmutató a zsidó kultúrához*. <https://tinyurl.com/ykd3uw6k>
- Facing Facts (2012): *Nézzünk szembe a tényekkel. Útmutató a gyűlölet-bűncselekmények és az előítélet motiválta incidensek monitorozásához*. <https://tinyurl.com/4msat8dx>
- Háttér Társaság (2018): *A leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex személyek ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak támogatása*. <https://tinyurl.com/hpr8hfmv>
- Hollán Miklós (2021): A közösség tagja elleni erőszak viszonya más bűncselekményekhez. In: Barabás A. Tünde – Christián László (szerk.): *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. 223–236.
- Rendőri Vezetők Nemzetközi Szervezete (IACP) (2013 [2001]): *A gyűlölet-bűncselekmények kezelése: rendőri irányelvek a nyomozáshoz és a megelőzéshez*. <https://tinyurl.com/bp82tc9k>
- Ivány Borbála (2012): Minősíthetetlen szigorúság. *Szuverén*, 2012. július 27. <https://tinyurl.com/cjfsexfp>
- Jovánovics Eszter (2017): A Fővárosi Ítéltábla és a Kúria közösség tagja elleni erőszak büntetett megállapító ítéletei. *Jogesetek Magyarázata*, (1–2): 37–46.
- Jovánovics Eszter – Pap András László (2013): Kollektív bűnösség a XXI. század Magyarországon: magyarellenesség vádja cigányokkal szemben két emblematis perben. *Fundamentum*, (4): 153–157.
- Jovánovics Eszter (2013): Gyűlölet vagy előítélet? Szavak vagy tettek? Definíciós kérdések, elhatárolások. *Belügyi Szemle*, (12): 68–76.

- Kállai Ernő – Jóri András (2009): *Kállai Ernő a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és Jóri András adatvédelmi biztos jelentése az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól*. <https://tinyurl.com/mpw2dsdu>
- Kirs Eszter – Pap András László (2016): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete a gyűlölet-bűncselekmények esetén folytatott nyomozásról. *Jogesetek Magyarázata*, (3): 69–78.
- Kirs Eszter (2015): Jogegységesítés az Európai Unióban a gyűlölet-bűncselekmények megtorlása kapcsán. In: Angyal Zoltán (szerk.): *Decem anni in Europea Unione II. – Európai és nemzetközi jogi tanulmányok*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. 47–64. <https://tinyurl.com/43adpuDr>
- Kirs Eszter (2017): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata a gyűlölet-bűncselekmények esetén folytatott büntetőeljárások tárgyában. *Állam- és Jogtudomány*, 58(4): 141–151.
- Kirs Eszter (2022): Az egyetemes időszakos felülvizsgálat (UPR) hatása a gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés hazai színterén. In: Bárd Petra (szerk.): *Liber Amicorum Bárd Károly*. 1. k. *Mértéktartó hatalom: igazságszolgáltatás a jogállamban*. Budapest: L'Harmattan Kiadó. 173–185.
- Kovács Gyula (2011): Néhány ajánlott kriminálmódszerek szempont az úgynevezett gyűlölet-bűncselekmények nyomozásához. *Magyar Bűnügyi Szemle*, 2(2): 24–38.
- Krémer Ferenc (2013): A társadalmi gyűlölet és a gyűlölet-bűncselekmények kezelése. *Belügyi Szemle*, 61(12): 20–35.
- Krémer Ferenc – Fleck Zoltán – Uszkiewicz Erik – Navratil Szonja (2012): *Technika vagy érték a jogállamban? – A jogállami értékek átadása és az előítéletek csökkentése a jogászok és a rendőrtisztek képzésében*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- Miles, Nathanael: How To Engage Gay People In Your Work, *Stonewall* https://www.stonewall.org.uk/sites/default/files/how_to_engage_gay_people_in_your_work_o.pdf
- Molnár Katalin – Tamási Zsolt (2019): A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 67(4): 35–56.
- Pap András László (2021): Conceptualizing and Operationalizing Identity, Race, Ethnicity, and Nationality by Law: An Introduction. *Nationalities Papers*, 49(2): 213–220.
- Pap András László (2023): Kik és mik a romák? Klasszifikációs és identifikációs nehézségek és tévelygések. *Glossa Iuridica*, 10(4): 31–65.
- Szajbély Katalin – Török Tamás (2022): A koronavírus-világjárvány hatása a sérülékeny csoportokra. *Közjogi Szemle*, (2): 32–40.
- Smith, Anthony D. (1995): A nacionalizmus. In: Bretter Zoltán – Deák Ágnes (szerk.): *Eszmék a politikában: a nacionalizmus*. Pécs: Tanulmány Kiadó. 5–33.
- Szontagh Veronika Anna (2018): Áldozathibáztatás jelensége gyűlölet-bűncselekmények esetében. In: Fazekas Marianna (szerk.): *Jogi Tanulmányok 2018: Jogtudományi előadások az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának konferenciáján*. Budapest: ELTE ÁJK. 421–430.
- Szontagh Veronika Anna (2023): Roma is? Áldozat is? Áldozathibáztatás az előítélet motiválta bűncselekmények kisebbségi sértettjeivel szemben. *Doktori értekezés*. Budapest: ELTE ÁJK Doktori Iskola.
- Török Tamás (2023): A gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés nemzetközi tendenciái. *Jogtudományi Közlöny*, 78(1): 12–22.

- Udvari Márton (2013): Hova tűnnek a gyűlölet-bűncselekmények? Jogalkalmazási anomáliák, rendőrségi és ügyészségi ügykezelés. *Belügyi Szemle*, (12): 77–83.
- UK Cabinet Office (2015): *Police Crime Commissioners and Civil Society*. <https://tinyurl.com/mudnbwap>
- Uszkiewicz Erik (2013): Mit (nem) mutatnak a számok? *Belügyi Szemle*, (12): 84–91.
- Uszkiewicz Erik (2013): Rendőri segítséggel? Hatással van-e a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozati munkára a rendőrségi diszkrimináció? *Fundamentum*, (4): 38–46.
- VBRG – EBESZ ODIHR (2021a): *Model Guidance on Individual Needs Assessments of Hate Crime Victims*. <https://www.osce.org/odihr/489782>
- VBRG – EBESZ ODIHR (2021b): *Model Guidance on Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims in the Criminal Justice System*. <https://www.osce.org/odihr/499513>

